

M. T. R. COLLEGE, SURAT

Manuscripts Library

No. ^{Ref.}
621
Ser.

Title *Dana Nayukha*

12/24

621

621

ਸਤਿਨਾਮੁ:

In complete

:	ਸਤਿਨਾਮੁ	:	Title
:	:	:	Author
:	:	:	Editor
:	:	:	Year, Vols.
:	:	:	Publisher
621 :	Begin abruptly	:	Remarks

येपिसंकीर्णकर्माणोराजानोरोऽकर्मणि॥ तेभ्यःपवित्रमारवेयंभूमिदानमनुत्तमं॥ किमत्रचित्रंदातारंयस्मसु
हरतेधरां प्रतिगृहीतारमपितारयतेद्विजमित्यापिहेमाद्रौ॥ शिवधर्मेशिवायभूमिदानमुक्तं इतिमहिम्नविधि
॥ अथगृहदानं॥ कौर्म्ये॥ शक्तिःसर्वचित्रेनपूर्णगृहमपित्रिधा॥ सदक्षिणोद्विजेदत्वाब्रह्मलोकं ब्रजेन्नरा॥ सर्ववि
त्तेनदासादासगोबलीवर्द्धताम्रकांस्यपात्रादिसौपत्करशय्यासर्वधान्यघृतगुडशर्करादिरूपैरागारुडैः॥ येषु
कंदारवंवापिमृन्मयंवापिशक्तिः॥ सर्वोपकरणोपेतंयोदद्याद्विपुलंगृहं॥ ब्राह्मणायदरिद्रायविदुषेचकुंडुविने
॥ क्राडित्वासुचिरंकालंमानुषंलोकमागतं॥ नवत्यथाहृतैश्चर्यःसर्वकामसमान्वितः॥ ब्रह्मवैवर्तेनागार्हस्थात्परोपरो
धर्मो नैवदानंगृहात्परं॥ नान्यतादधिकं पापंन पूज्यो ब्राह्मणत्परं॥ तथा॥ कारयित्वागृहंनम्या नृतुवक्षत्रसंख्यया
शक्नोतद्विगुणान्येवशतयावत्सहस्रकं॥ ऊर्ध्वस्तंनगवाक्षाद्यान्विचित्रान्बद्धश्मिकातितिजगन्मोहनेनारदा॥ स्नाना
गारंदिशि प्राच्यामानेयां पंचनालयं॥ याम्यंशयनगेहेचनैऋत्यांशस्त्रुमंहिरं॥ प्रतियंनोजनगृहंवायव्योप
शुमंहिरं॥ नांडागारंनूत्तरम्यं॥ इशान्यांदेवमंहिरं॥ मास्त्रेदेवतापंचकंतत्रत्वारिंशत्समावृतं॥ पूजयित्वाय

दानस०

॥ २१४ ॥

पान्यायंततो दद्याद्द्वहं गृही॥ एकादशतिपंदकत्वा रेणु निःकनकेन वा॥ पश्चात्पिरेनानुलिपेत्स्त्रेणालोयसर्व
तादशपूर्वापरामेवा दशचैवोत्तरायता॥ सर्ववास्तुविनागेन विज्ञेयानवकानव॥ एकाशीतिपंदकत्वा वा
स्तुविस्सर्ववास्तुषु॥ पदस्तान्नजयेद्देवान्निशत्पंचदशैव तु॥ द्वात्रिंशद्वा द्युतः प्रज्याः प्रज्याश्चातस्त्रयोदश॥ मध्ये
नवपदचत्वारस्त्रिपदाः स्मृताः॥ एवं प्रतिष्ठिता देवाश्चत्वारिंशच्च पंचच॥ नामतस्तान् प्रवक्ष्यामि नामानि च नवो
धता॥ इशकेण दिषुसुरान् पूजयेत्कमशौ न तु॥ इशा नाहौशिस्वी चैव पर्जन्यो जयंतः कुक्षिशायुतधा॥ सूर्यः
सत्यो नृशश्चैव आकाशो वायुरेव च॥ पूषा च वितथाश्चैव गृहक्षत्र यमा बुधौ॥ गंधर्वैर्निग राजश्च मृगः
पिचगणस्तथा॥ दौ वारिको यमुग्रीवपुष्पदंतो जलाधिपः॥ अमरः शेषपापौ च रोगे हि मुरव्य एव च॥ नक्षत्रा
दसौ मसर्पश्च अदितश्च दितिश्च वै॥ बहिर्द्वात्रिंशदेते तु तद्गंगश्चतुराश्च॥ आपश्चैवायमा वित्रो जयोरुपस्त
थेव॥ अर्यमा सविता चैव विवस्वान्बिबुधाधिपः॥ मित्रो यराज यश्मा च तथा पृथ्वी धरः क्रमात्॥ अष्टमस्त
पवस्सुपरितो ब्रह्मणः स्मृताः॥ आपश्चैवापवस्सश्च पर्जन्यो निर्दिष्टास्तथा॥ पट्टिकानां तु वर्गोऽप्येवं कु

रामः

॥ ६६७ ॥

णेष शेषतः॥ तन्मध्ये तु बहिर्विंशति विपदास्तु सर्वतः॥ एतत्सर्वगृहहारं नेकुर्या वास्तुविचारः॥ वास्तो परिक्षि
तो तस्मिन् वास्तुदेहे विचक्षणः॥ वास्तुपशमनं कुर्यात्समिद्धिर्बलिकर्मच॥ नाणो दारे तथो दाने तथा च नव
वेश्मनि॥ नवप्रासाद नवं ने प्रासाद परिवर्त्तने॥ द्वात्रिंशत्तत्तद्वत्प्रासादेषु गृहेषु च॥ वास्तुपशमनं कुर्यात्स
र्वमेव विचक्षणः॥ वास्तो परिक्षिते मस्मिन् वास्तुदेहे विचक्षणः॥ एकाशीतिपंद॥ लिख्यवास्तु मध्ये तु पिष्टकैः॥
हो मस्मिन् मेरुने कार्यः॥ कुंडे दस्तप्रमाणे॥ यवैर्कृत्वा तिलैश्चैव समिद्धि॥ क्षिरवक्षजैः॥ पालाशैः॥ खादिरैश्चापामागो
हं॥ वरसंनवैः॥ दूर्वादं नैकुशैर्वापि मध्रसर्पिसमन्वितैः॥ कार्यस्तपंच निर्विल्वैर्विल्वबाजैरपि वा॥ हो मां ते न
क्षत्रो ज्यैश्च वास्तुदेहे बलिहरेत्॥ तद्विशेषनैवेद्यमिदं द्याक्रमेण तु॥ एवं संपूजिता देवा शोति कुर्वन्ति ते सदा॥
सर्वेषां कांचनं दद्याद्भूतलो गे पयस्विनिमिति॥ अथ वास्तुशंतिप्रयोगः॥ यजमानो मासपक्षाद्युद्धिख्या
वास्तो शुभाता सिध्यं वास्तुशंतिं करिष्यति संकल्प्य गणेशपूजा स्वस्तिवानमाष्टपूजा सुदयिकं श्रद्धाचार्य
ब्रह्मविंशरणानि कुर्यात्ततश्चाचार्यो यदत्र संस्थितं त्वपक्रामंति ते तान्मन्त्रं नृतात्रे त पिशाचा द्या अपक्रा

दानम्:

॥११५॥

मंतुराज्ञसाः स्नानादस्माद्भजन्त्यन्तस्वीकरोमि नुबन्विमामित्यातनचसर्षपाविकीर्यपंचगव्येनशुचीबोहद्योइति
वृत्तेनएतोन्विद्रमितिचवृत्तेनएतोन्विद्रमितिचवृत्तेनगृहंसंप्रोक्ष्यगृहेष्वामाशान्यावाचतुरंगुलोच्चहस्त
मितंस्तुडिलं हत्वा तस्येशानादिकोणचतुष्टयेचतुरो लोहकीलादविंशतु नूतलेनागलोकपालाश्चसर्वशः। तत्र
स्मिन्गृहेवतिष्ठंतुआयुर्बलकराः। सदेतिमंत्रेण निरवनेतप्रति। कीलमंत्रवृत्तिः। तत ईशानादिक्रमेणैवच
तुष्टुकोणेषुअग्निन्योप्यथसर्पेभ्योयेचान्येतस्माश्रिताः। तेन्योबलिं प्रयच्छामिपुण्यमोदनसुत्तममितिमंत्रेण
माषभक्तादिवलीन्दत्वास्तुडिलोपरिउंशांतायेनमः॥ यशोवत्ये० काये० विशालाये० घ्राणवाह्ये० सत्ये०
समुत्तये० नंदराये० सुनद्राये० सुरथाये० इतिप्रणवाद्येनमोतेदशाचिर्मंत्रैःकुंठमादिनाहेमरूपादिशला
कयाप्राकूपश्चादायताः प्रागंतता उदकं संस्था ध्यगुलंतरादशारेखाः कृत्वाहिरण्पाये० सुव्रताये० विनृत्ये०
विमलाये० प्रियाये० विजयाये० बालाये० विशीकाये० इत्याये इतिदशोत्तरायता उदकं संस्था दशारेखाः कुर्या
त्। एवमेकादशातिपदं मंडले संपद्यते। तत्रमध्यस्थनवकोष्टा निरेरवामाजनेनैकी कुर्यात्। एतन्नवपदं ब्रह्म

रामः
॥६६६॥

सर्वतस्तच्चतुर्दिक्षु चवारिनिपदानि विदितुं शुंखलाकाराणि द्वादशकोणचतुष्टयो नय तश्चाष्टविंश
तेकपदानि। त्रवशिष्टातिप्रतिदिशंपंचपंचेतिविंशतिदिपदानि। तेषुप्रणवाद्येश्वतुष्टुप्येतेनमोतेवंक्षमाण
नामजिदेवताश्चावाह्यस्थापयेत्। तत्रेशानकोणपदेवास्तोत्रिरसिस्त्रिस्त्रिनेमइतिस्त्रिस्त्रिनेतदक्षिणैक
पदेदक्षिणनेत्रेपर्जन्यं। तदक्षिणेततोमिपश्चिमइतिद्विपदेदक्षिणश्चित्रेजयंतं। तदक्षिणेद्विपदेदक्षिणेद्विप
देदक्षिणांशेकुलिशायु। तदक्षिणाद्विपदेदक्षिणबाहौसूर्यायातदक्षिणाद्विपदेदक्षिणबाहवेवसत्याया। त
दक्षिणाद्विपदेदक्षिणकूर्परं नृशाय० तदक्षिणेत्यपादक्षिणेतैकपदीदक्षिणबाहौआकाशाय० आग्नेयको
णप्रवाहवेबल्योयवे० तस्यश्चिमेकपदेदक्षिणमणिबंधेपूजे तस्यश्चिमेततोद्युन्नरइतिद्विपदेदक्षिणया
श्चैवितथाय। तस्यश्चिमेद्विपदेदक्षिणायमाय। तस्यश्चिमेद्विपदेदक्षिणजानौगंधर्वाया। तस्यश्चिमेद्विपदेदक्षिण
जानौचंगराजाया। तस्यश्चिमेबाह्वपंक्तिगतेकपदेदक्षिणमिचिमृगाय० नैरुत्यकोणपदेपादयोः। पितृभ्यः॥
तदुत्तरेकपदेवामस्यविदौवारिकाय० तदुत्तरेततोपिप्राचिचेतिद्विपदेवामजंघायांसुयावायतदुत्तरेद्वि

॥ २२६ ॥

၁၁၆၆၇၈

पूतनां अथापराहोसां धापूर्वादिषु स्कंदं ॥ १ ॥ अथ मंगां अज्जकं अपिलिपिष्ठं ॥ ४ ॥ प्राच्याद्यष्टदिक्षुरंशदीनावाह्यस
र्वान्सं पूज्यं मंडलादीशान्यांकलशं संस्थाप्य तत्र वरुणं सं पूज्य कुंडे स्तंडिले वाग्निं संस्थाप्य तदीशान्यां ग्रहवेद्यां गृह्या
नावाह्यं सं पूज्य तदीशान्यांकलशं संस्थाप्य तत्र वरुणं सं पूज्या न्वाधने चक्षुषी अज्येनेत्यंतमुक्ताग्रहानामुक्तसंख्याया
समिद्धं वाज्यैः शिखिः पर्जन्यः जयंतः कुलिशायुधः सूर्यः सत्यः नृशायः आकाशायः वायुः पूषः वितथाग्रहर्हतयम
ः गंधर्वः नृगराजः मृगः पितृः दैवारिः सुग्रीवः पुष्यदेतः जलाधिपः सुरः शेषपापरोगाहिमुख्यः नृह्रादसोम
सर्पादितित्तापत्ताचित्रः जयरुद्राय सविष्टः किटविवस्वद्विबुधाधिपः मित्रराजयक्ष्मष्टय्वीधराय वसवस्ताण्ड
यवतिलसमिदाज्यवायसैरमुक्तसंख्यावास्तोष्पतिमेतैरेव ऋचैरमुक्तसंख्याया पंचपितृवैतद्दीजैर्वापद्वाइत्युक्त
शेषेणैत्यादि अज्यनागांते ग्रहहोमं कृत्वा यवतिलसमिदाज्यवायसैः शिख्यादिदेवतान्योनाममंत्रैः प्रत्येकमष्टा
दष्टाविंशतिमष्टोत्तरशतं वा कृत्वा वास्तोष्पते ये एतान्येव ऋचाणि द्यष्टोत्तरशतं जुहुयुर्ब्रुविजः तत्र वास्तोष्पते इ
ति चत्वारो मंत्राः एकैके वचमंत्रेण सप्तविंशतिशतं य इति अष्टोत्तरशतं त एतैर्मंत्रैश्चतुर्भिर्वास्तोष्पते ध्रु

दानम०

॥ २१७ ॥

वास्थूणमिति चयं चविंशतिपंचवाबिल्वफलानितदीजानिजुहुयुः। तत्रचार्यः। त्विष्टकदादिहोमशेषं समापयेत् यज
मानलोकपालेभ्याग्रहपीठदेवताभ्यर्चनं। त्वं कृतिं कृत्वा शिरव्यादिपंचवत्वादिशदेवताभ्यः पायसादिना
बलिंदत्वाऽशानादिक्रमेण चरकीविदारापूतनापराक्षसाभ्यर्चनं। त्वं कृतिं कृत्वा शिरव्यादिप्रातयेकां च नं द्विजेभ्यः ब्रह्म
प्रातयेधेनूं च दद्यात्। ततः शान्तिकलशोदकेन कृत्वा निषिकोयजमानः। कृत्वा दक्षिणं दत्वा वाद्यादिपूर्वकरा
होमपावमानमंत्रैर्गृहं स्त्रेण प्रदक्षिणवेष्टयित्वा समं तात्तज्जलधारां च दत्वा मध्यमवपुदे स्वरूपं पृथ्वी ध्यात्वा
एवैवमिति संपूज्य सर्वदेवमयं वास्तु सर्वदेवमयं परमिति। पवित्रां गृहं स्यात्तत्रेयेत्याकाशपदे जानुमात्रं गतं रवा
त्तागोमयेनालिप्यं च दत्तपुष्पाक्षतैरलेकसबीजानि दध्यादने च द्विस्त्रानवजलं पूर्णं कलशं शुक्लैकपुष्पयु
तं गंधार्घ्यैर्मादाय जानुभ्यां जुवंगत्वा जज्जलं गतं दक्षिणे तं नमो वरुणायेति मंत्रेण जले प्रदक्षिणावर्त्तेषु पु
ष्पे वोदसुरवेष्टुनंततो पश्चमत्येष्टिकायोमप्रवाजं दध्यादने शैवालफलपुष्पाणि द्विस्त्रासत्तर्क्यधोषं पूर्वस्था
पितां दृषुवास्तु प्रतिमामानीय येरिकायां संस्थप्ये रिकां पिधापयेवेत्। पूजितो हि मया वास्तो हो माधैरचनै॥

रामः

॥ ६७ ॥

शुभे॥ प्रसादपाहिविभ्यं शदे हि मे गृहं जं सुरवं। वास्तुपुरुषनमस्तोस्तु मूश्या निरता प्रनो। महदंधनं ध्ये। धान्यादि
समृद्धं कुरु सर्वदेवतिततो मृत्येष्टिगते संस्थाप्य सशौलसागरं पृथ्वीयं यावहसि मूर्धनितयामावहकस्याण
संपत्तसंततिमि। सहेतिसंप्राप्य तये व मृदागर्तं पूरयेत् मृद्व्याधिके अधिकफलं। साम्ये समं नूनत्वे नूनं गतं तौ
परिगोमयेनालिप्यं गंधपुष्पाक्षतादिद्विस्त्राचार्यब्रह्मविंशतिपंचपूज्यतेभ्यो दक्षिणं च दत्वा ग्रहयाववास्तुपी
ठदेवताः संपूज्य उन्निष्टब्रह्मणस्पतेया तु देवगणा इति विस्त्राचार्या यदत्वा ब्रह्मशिरव्यघुईशनशक्तविप्रा
न्मंजो ज्य न्यसादक्षिणं दत्वा सुहृत्पुतो जुजात्। इति गृहवास्तुशान्तिप्रयोगः॥ अथ गृहदानप्रयोगः॥ गृहमध्ये
हाक्षणागोमयमं विस्त्रितदुपरि प्रस्थमात्रान्ति लान्तदुपरिशय्यां स्थापयित्वा शय्यापरिसौवर्णलक्ष्मना
रायणप्रतिमां संपूज्य प्रतियहीतारं सपत्नीकं प्रतिग्रहार्थं दत्वा तकरे गृहं त्वासं गलघोषं वक्ष्यमाणमंत्रैर्ग
हंप्रवेशयेत्। ते च मंत्राः। एते द्वितारायणदिव्यरूपसर्वा मरैवं दितपादपद्माशुजाशुजानंदशुचामधाशान्
क्षयितस्त्वं च गृहं गृहीण। नमः वौक्ता ननाथापंहिरण्यकंच चोपच। क्षीरोदार्णवराणेकास्तव देहे ववास्तु

दानम.

॥१२६॥

ता॥ नंदं तियावत्कल्यांतं तथास्मिन्नवने गृहा त्वत्समादे नदेवेशपुत्रपौत्रैर्बुतो गृहे॥ पंचयज्ञक्रियायुक्तो वसेदा चंद्र
तौरकांततस्तं पूर्वस्थापितशायोपिर्युदस्तुरवमुपवेशयत्वयमासेने प्राप्नुवन् उपविश्य देशकालकीर्तनो
न्नरममुकगोत्राया सुकशर्मणे ब्राह्मणायेदं गृहं यक्षेष्टकादिरो वतं यथोपयन्ति संपादितं कांस्पताग्नादि
नाजनसं बंधान्पलवणघृते पुत्रशर्करागोबलीवदीदांसादासमंचतुलिकावितानादिसर्वेपिकरणयु
तंसदीपप्रनोद्धोतंसर्वदेवतंसर्वपापक्षयपूर्वककल्यकोटिशतावविधिब्रह्मलोकमहीपमानत्वका
मस्तन्यमहंसंप्रदाद इति दद्यात् शिलापक्षेष्टकाकाष्ठारचित गृहे तु कल्यकोटिशतावधि नारायणसमी
पेक्षारणवनिवासकाम इति॥ मन्मथगृहे दानेपि एकैकं मन्वंतरावच्छिन्नप्रतिलोकपालसुरनिवासकाम इ
ति॥ यद्वासर्वत्र विष्णुप्रातिकामततः प्रार्थना इदं गृहं गृहाण त्वं सर्वोपस्करसंयुतांतव विप्रप्रसादे नममा
स्त्वतिनवं गृहं गृहं मम विन्मस्यं गृहाण त्वं द्विजोत्तम॥ प्रायतां मे जगद्योनिर्वास्त रूपीज नार्दन इति
ततः प्रग्रहीता देवस्य त्वोत्पुजुष्या प्रति गृह्यतुं मस्वस्ती तुष्कामस्त॥ तिपयं मे जगद्योनिर्वास्त रूपी

रामः

॥६७१॥

जनार्दन इति ततः प्रतियुहता देवस्य त्वेति पवेत्॥ दाहिणा तु स्वर्णसहस्रमारभ्यै कसुवर्णपर्यंतं शक्ताद श्रिता
तता मादुकोपानह छत्रवामरादिकं पुनर्दत्वा॥ संपन्नं वाप्य संपन्नं गृहोपस्करनूषणं सर्वसंपूर्णमेवास्त
त्वप्रासादद्विजोत्तमेति प्रार्थयेत्॥ एतत्फलं मपि मात्सेपरावं सर्वसंपन्नं पक्षेष्टं विनिवेदयेत्॥ कल्यकोटिश
मं यावच्छ्रुल्लोके महीते रौलजं दारुजं वापिपो दद्याद्विधिपूर्वकं॥ वसेत्क्षीरार्णवे रम्ये नारायणसमीपतः॥
मन्मथं वापियो दद्याद्गृहं चोपस्करान्वितं पुरेषु लोकपालानं प्रति मन्वंतरं वसेदिति॥ एतच्च वास्तु पूजनमुनेन
विधिना यस्तु प्रतिसंवत्सरं बुध॥ गृहे चायतने कुर्यान्न सङ्ख्यमवाप्नुपादितुक्तत्वात्प्रतिसंवत्सरं कर्तव्यं
अत्र वास्तु देवतानां विशेषेण वेद्यानि शिखिने घृतोन्नं॥ पर्जन्याय सोमं घृतोदने॥ जयंताय यीतद्यजं पिष्ट
मयं कर्बुचकुलिशायुधापयं चरलानि॥ पौष्टं कुलिशं च सूर्यापवितानकं क्षपं सक्तं चासत्याय घृतगोक्षमां
शायमत्स्यान्॥ अंतरिक्षाशुक्ला॥ वायवे सक्तं रघुसैलजा॥ वितथापचणकादवं॥ दहताय मन्त्रं॥ य
माययि शितोदने गंधर्वाय गंधोदने॥ शृंगराजाय मेषजिहिका॥ मृगापयाक्कं॥ पितृभ्यः कृसरं॥ देवारिका

दानम-

॥१२१॥

पदंतकाष्टेयैष्टंक्षपजिच सुयीवायाऽपुष्यदंताययायसावरुणायकुशास्तंबसाहतापमं असुराययैलं
हिरण्यमयंसुराच। शेषियदुतोदनं पायायगो धारोगाय दृतलडुका नन्वहयेनान्वितं पुष्पं सुरव्यापस
पि। ह्रादायमुजे दनं सोमायमधुपायसं सपेन्यः शालिपिष्टं अदितये योषिका। दितये पूरिका। आया
होरमा प्रवत्सापदाधि सावित्राय लडुका कान्तमरो चंक्रशोदकं सवित्रे गुडा पूयं जयाय दृतचंदन
विवंस्वतेरक्तचंदनपापसंराजयस्मरणे आमपक्वचमो संज्ञाय हरितालोदनं दृतसंयुतं गुडोदनं तु
मित्राय रुद्राय दृतपायसं पृथ्वीधरामां सानिकुशमां डानिच अर्यम्पेन कराय यसं पेचमव्यं
यवांश्चैव तिलाक्षतहविश्वरुन नक्षत्रेणैव विविधवस्तु विनिवेदयेदिति राक्षसीनां तु इशा न नागं चरको
मांसोदनं दृतं पद्मकेसरं हविषान्वितं आग्नेये विदार्थे सरुधिरमांसे दनं हरिषो दनं च निरंते पूतनाये स
रुधिरं दध्यौ दनं मात्सर्यं वैश्वसंयुतं पाजरक्तं वलिं वापये पापरक्षिप्तं सत्स्य मांसं सुरासवं सर्वत्र पा
यसेधादेधात् इति गृहहानप्रयोगः कृत्वा मंचप्रयत्नेन शयमासंयुतं पुण्यकाले द्विजेभ्यो यपतिभ्यो

रामः

॥६७२॥

यपतिभ्यो बानिवेदयेत्। सर्वान्कामानवाप्नोति निष्कमोक्षमाप्नुयादिति स्कादोक्तं सर्वदानं कार्यं मार्कंडेया उ
यात्प्रतिश्रयं गृहं पयिकानां हितावत् निजगे ह्येकदेशं वा साधूनां यो निवेदयेत् अक्षयं पुण्यमुद्दिष्टं तस्य स्व
र्गाय वर्गदं सर्वकामसमृद्धौ सौदेववद्विभोदते न विष्यत्सुराणोपि। प्रतिश्रये सुविस्तारोकारिते सजले धने
दीनानां यजनार्थाय वदकिं न कृतं न वेत्। प्रतिश्रये धर्मशाला इति प्रतिश्रयदानं बृहस्पतिः सहस्रमेव धेनु
नां वातं वा नुर्हसं दशानुत्समं पानं दशयानसमो हयः दशवा जिसमा कन्या नृमिदानं च तत्समं तस्मा
त्सर्वेषु दानेषु दानेषु कन्यादानं वशिष्ठो बह्निपुराणे श्रुत्वा कन्याप्रदानं च पितरश्च पितामहः विबुक्ता।
सर्वपापेभ्यो ब्रह्मलोके व्रजंति इति देवलः तिस्रः कन्यापथान्यायं पालयित्वा निवृत्तान् पितान् नरकया
तिनारीवास्त्रा प्रसूयिनी वसिष्ठः ह्येकद्विगौ शोणं सप्तजन्मानुगं फलं धर्मेण विधिना दातुमसंगोत्रोपि
युज्यते स्कादे। आत्मीकृत्य सुवर्णेन परकीयां तु कन्यकां कृष्णशृंगं वरगोत्रं समुच्चार्य प्रपितामहपूर्वकां नाम
कीर्तयेद्विद्वान् कन्यायाश्चैव मेवाहं तिष्ठेत्सर्वसुरवोदाता वरः प्रत्यश्चुरवो न वेत्। मधुपर्कं चितायैनांतं

दानम०

॥२२०॥

स्मे दद्यात्सदक्षिणां ॥ उदयां व्रततो गृह्यमन्त्रेणाने सदाययेत्तगौरी कन्यामिमां विप्रयथान्यक्तिविनूषितां ॥ गो
त्रायशर्मसेतुन्यदंतां विप्रसमाश्रयात्तमिगं वश्वदासीश्ववासांमिचस्वशक्ति ॥ म हिषोवाजितमैव दद्या
त्स्वर्णयणीतपिततः स्वगृह्यविधिनाहोमाघं कर्मकारयेत् ॥ यथाचारं विधेयानिमंगल्यक्रुतुकानिचकन्या
सता प्राप्सुरवावरः प्रत्यप्सुरवः ॥ दातो दप्सुरवोवरः प्राप्सुरव इति नद्वचरणा ॥ आचारश्चात्र त्राययोगः वरं
कपकेण सं पूज्यमासपक्षाद्युक्तामममस्तपित्दणो निरतिशयसानंदब्रह्मलोकावाप्सादिकं न्यादान
कल्योक्तफलावाप्तये ॥ नेनवरेणासंकं न्यायामुत्पत्त्यमानं संतत्या द्वादशावर्च दशपस्युरुषान्यवि
त्राकर्तुमात्मनश्च आलक्ष्मीनारायण प्रातयेव विवाहविधिना कन्यादानमहं करिष्ये इति संकल्प्य कन्या
कनकसंपन्नं कनका नरगौर्युतां दास्यामि बिभ्रुवेतु न्यंब्रह्मलोक जिगाषया दद्यात् ॥ वरस्तदेव स्यत्वे
ति प्रतिगृह्य स्वस्तीत्युक्ता स्वशारवाया कामस्ततिपतेत् ॥ एवं ममेत्यादिना संघट्ट इत्यंते वा को न विद् दद्या
त् ॥ कन्यादानप्रतिष्ठार्थं सुवर्णं दक्षिण भूमिदास्यादिकं यथाशक्ति दद्यावित् ॥ श्वं नरः सर्वं च ॥ ताः साक्षि

रामः

॥ ६७३ ॥

ण्य ॥ सर्वदेवता ॥ इमां कन्यां प्रहं स्यामि पितृणां तारणाय ॥ चेति मंत्रं पुनर्मनेत्यादि प्रातय इत्यंतमुक्तामुकप्रवराया
मुकगोत्रायामुकशर्मणः ॥ प्रपौत्रायामुकशर्मणः ॥ पौत्रायामुकशर्मणः ॥ पुत्रायामुकशर्मणो वरायश्चाधरुपि
णो मुकप्रवरा मुकगोत्रोत्पन्नां मुकशर्मणः ॥ प्रपौत्रीममुकशर्मणः ॥ पौत्रीमामुकशर्मणः ॥ पुत्रीममुकनाम्नीमि
कान्याश्चारूपिणी तु न्यमहं संप्रदद इति वरहस्ते ॥ विस्तरस्तु प्रयोगरत्ने नदचणोरुक्ता ॥ इति कन्यादानं स्कादेवै
वाहिकप्रदानं हियो ददाति दयापरा ॥ विमाने नार्कवर्णेन किंण जालमालिना ॥ महे इमवने याति सेवमानोऽस
रोगरौरिति वैवाहिकं विहोययौ गिद्वयवस्त्रीलंकारादौति वैवाहकादानं ॥ त्रयकपिलादानं ॥ अदित्यपुराणे ॥ स
हस्रयोगवांदद्यात्कपिलांचापि सुव्रता सुममेव पुरा प्राह ब्रह्मा ब्रह्मविदां वरा रुक्मशृंगारौ प्यरुवरां सवस्त्रां कां
स्पदोहिनीं ॥ सवस्त्रां कपिलां दत्वा वंशान् सप्तमुद्धरेत् ॥ यावंति चास्पारोमाणि सवस्त्राया नवंति हि ॥ सुर
भीलोकमासाद्यारमते तावता ॥ समा ॥ अद्येत्यादि गोसहस्रफलावाप्तानंतरवत्सकपिलारोममितवर्षप
र्यंतं कामधेनुलोकनिवासकाम इमां कपिलां श्रवणं शृंग्याद्युपस्कारयुताममुकप्रवरायाममुकगोत्रायाम

दानम्.

॥ १२१ ॥

समुकशर्मणो विप्राय तु नमः संप्रददे नममेति दद्यात् मंत्रो मास्त्रे कपिले सर्व न्तानां पूजनीया सिरोहि
णातीर्थदेवमया यस्मादता शान्तिप्रयच्छ मे तत्रैव वस्त्रं तु विगुणं धेनुदक्षिणं च चतुर्गुणं एतैरलंकृतं धे
नुं घंटा नरण चरितं कपिलां विप्रमुखाय दत्वा मोक्षमवाप्नुयात् सुमुहूर्त्तं त्रयोपेतां दत्वा चतुरस्रव
र्णं नदक्षिणं दद्यादित्यर्थः ॥ द्विगुणं पस्करोपेतामहता कपिला स्मृता उपस्करा सुवर्णं शृंगवस्त्रं दोहनपा
त्राद्या सामान्य गोदाने बुद्ध्या माणा दत्ता सा विप्रमुखाय स्वर्गमोक्षफलप्रदामप्यजन्म कृताया पान्मुच्यते दशसं
युता यान् यान् प्रार्थयते कामान् प्राप्नोति मानवः ॥ अथेत्यादि सप्तजन्म कृतपापनाश पूर्वकं स्वर्गकामो मोक्ष
कामः पुत्रकामः सुनकाम ईश्वर प्रतिकाम इत्यादियथा कामं फलमुद्दिश्य द्विगुणं पस्करोपेतां दद्यादि
ति महाकपिलादानं इति दशमहादानानि दशधेनवो मास्त्रे यास्तु पापविनाशिन्यः कथिता दशधेनवः ता
सांस्वरूपं बुद्ध्या मिनामानि च नराधिपः प्रथमा गुडधेनुः स्याद्द्विधेनुस्तथापरा तिलधेनु तृतीया तु चतुर्थी
जलसंज्ञिता क्षारधेनुस्तु विख्याता मधुधेनुस्तथापरा सप्तमी शर्कराधेनु दधिधेनुस्तथाष्टमी रसधेनुस्तु

रामः

॥ ६७४ ॥

नवमा दशमी स्यात्स्वरूपतः कुं न घृतादिधेनुनं जतरासां सुराशयः सुवर्णधेनुमप्यत्र केचिद्विद्वन्ति मानवाः
नवमं तिलतैलेन तथा न्येपिमहर्षयः रसधेनुस्ताने सुवर्णधेनुस्तिलधेनुश्च एतद्विधानमपि मास्त्रे एव क
लाजिनं चतुर्हस्तं प्राप्या वं विन्यसेद्भुविगोमयेनोपलिप्तायां दर्जानां स्तार्य सर्वतः लघ्वैरावाजिनं तद्वत्सप्यप
रिकल्पयेत् लघ्वैरावाजिनं लघु क्लृप्तानं प्राप्नु रवी कल्पयेद्देनुमुदकादं सुकं प्राप्नु रवी प्राविशरसं
सवर्णं उत्तरनागस्थितवत्ससहितं उत्तमागुदधेनु स्यात्सदा नारे वतुष्टयै वसं नारेण कुर्वीत नाराया
मध्यमा स्मृता चर्द्धनोरेण वत्स स्यात्कनिष्ठा नारकेण तु चतुर्थी शो न वत्सः स्याद्गृह विज्ञानुसारतः नारायण
सहस्रद्वयमिति परिभाषाया मुक्तं धेनुवत्सौ घृतस्यैतौ सितरूक्ष्मा वरावतौ शुक्लिकर्णा विष्णुपादौ शुचिमु
क्ता फलेक्षणे सितसूत्रशिरालौ तौ सितकंबलकंबलौ ताम्रगण्डुकघ्नौ तौ सितचामररोमकौ गण्डुकं ककु
त्पदेशे विडुमन्त्रयुगे येतौ नवनीतस्तनान्वितौ क्षौमपुष्पौ कांस्पदौ ह्येदं इदं नालकतारकौ सुवर्णशृंगा नर
णौ राजतक्षुरसंयुतौ नानाफलमयैर्दंतैर्घ्राणगंधधकरंडकौ गंधकरंडकः कर्पूरादिश्रिता पात्रविशेष

ज्ञानम्०

१२२

इत्येवं च यित्वा ॥ धूपदीपैर्यार्चयेत् ॥ वस्त्रमुक्तादीनां सारतो मनतश्चाधिवेष्य फलाधिकं च यथा प्रयोगः ॥ च
द्येत्यादिसर्वपापक्षयपूर्वका शेष यज्ञफल प्राप्ति सहितं नुक्तिकामो गुडधेनूनादिदानं करिष्ये इति संकल्प्य वि
प्रेतत्वा संपूज्य सवस्त्रगुडधेनवेन मश्यावाह्य प्रतिष्ठापन पूजनानि कृत्वा तां प्रदक्षिणां कृत्य वक्ष्यमाणं मंत्रैरावा
ह्येत्यादिसर्वपापक्षयपूर्वका शेष यज्ञफल प्राप्ति सहितं नुक्तिकामं शं धेनुमुमुक प्रवराया मुकगोत्राया
मुकशर्मणे विप्राय तु न्यमहं संप्रददेन मेति दद्यात् ॥ विप्रस्तु पुच्छे प्रति गृह्यस्य स्तात्फत्का कामस्तु तिपठे
त् ॥ दाता सुवर्ष दक्षिणा दानविप्रनो न न्यसा दानादिकमशेषं समापयेत् ॥ अथामंत्रणमंत्राया लक्ष्मीः ॥
सर्वभूतानां याचदेवेष्ववस्थिता ॥ धेनुरूपेण सा देवाममंशान्तिं प्रयच्छति ॥ देहस्थाया च रुद्राणां शंकरस्य सदा
प्रिया धेनुरूपेण सा देवाममपापं व्यपोहतु ॥ विष्णोर्वक्षसि या लक्ष्मीः स्वाहा यावविनावसे ॥ चं चार्कशक्रक्रिया
धेनुरूपास्तु सा श्रिये चतुर्मुखस्य या लक्ष्मीः या लक्ष्मीर्धनदस्य च ॥ लक्ष्मीर्या लोकपालानां सा धेनुर्वरदास्तु मे
स्वधा त्वं ॥ उपिष्टमुरगानां स्वाहा यज्ञनुजांतया सर्वपापहरा धेनुस्तस्माच्छान्तिं प्रयच्छ मे इति ॥ एवमामंत्रतां

रामः

॥ ३५ ॥

धेनुं ब्राह्मणाय निवेद्येत ॥ विधानमेतद्धेनूनां सर्वासा मिह मव्यते ॥ सर्वासा प्रत्यक्षधेनूव्यतिरिक्तानां मिस
र्थः ॥ उक्तं च न स्पृशेत् ॥ तत्रावयोरुपयोगात् ॥ रातदेव विधानस्यात्रावयोरुपयोगात् ॥ स्मृताः ॥ मंत्रावाहनसंयुक्ता सदा पर्वणि प
र्वणि ॥ यथा श्रद्धं प्रदातव्या मुक्तिमुक्तिफलप्रदा ॥ त्र्यशेषयज्ञफलदाः ॥ सर्वपापहराः ॥ शुभाः ॥ अयने विबुवे
पुरेण्यवती पाते तथा पुनः ॥ गुडधेनूदयो देयो द्या उपरागादिपर्वसु ॥ अत्र पापविनाशिन्येत्कपकमात्मव
पापहरा इत्यपसंहाराच्चेया पहरा इत्यपसंहाराच्चापनाशनरावफलं न मुक्तिमुक्तिरिति दानमौख्ये ॥ तत्र पुत्रेष्टावि
वार्यवादानां भुक्तादीनां त्यागे मानानावात् ॥ उपक्रमोपसंहारौ त्वप्रयोजकौ ॥ यत्तु पस्तपुराणां दावे वैकेने बध्
तादिधेनुः ॥ प्रोक्ता त्रेण च तिलधेनु रुक्ता ॥ तत्प्रकारं तरामितिकल्पतरौ ॥ दानविवेके तु पलसहस्रत्वप्रमाणं ॥ कुं
इति द्वादशपलाधिकानि पंचपलशतानि कुं न इत्यन्ये ॥ ततश्च यथाधिकारं व्यवस्थायेया यद्यं घपि गुडधेनू
नंतरं घृतधेनुरुद्दिष्टा तथापि तिलाभावे दद्यात् ॥ घृतधेनुमुक्तातिजानां प्राधान्यात्तद्धेनुमुक्ताः ॥ रातव्यव्यते ॥ तत्र
किंचित्प्रकारंतरं विष्णुधर्मोत्तरे ॥ अलिप्ते महीक्ष्वेवस्त्रजिनकुशाते ॥ धेनुं तिलमयां कृत्वा सर्वरत्नैरलतं धेनुं ॥

दानम०

॥१२३॥

रोपेन कुर्वतित आह केन तु वत्सकं स्वर्णं शृंगारोप्य रुरांगं धध्राणवती तथा कुर्याच्च शर्कराजिका गुडा स्यामवि
कं बलं इत्युपादाता मृष्टं शृंगारं विमुक्ता फलेक्षणं प्रशस्त पत्रश्रवणं फलदं तमयीं शुभं स्वर्गान पुच्छं कु
वीत न वनीत स्यान्वितं सितस्त्रिशिरालोचनं सितमर्षयरोमिकं फलेर्मनोहरं नर्दयै मणिमुक्ताफलान्वि
तं सितवस्त्रयुगलं नंदं दानं नृपणं इदं कुरु संस्थानं संपन्नं कृत्वा श्रद्धा समन्वितं कांस्यापदोहनादद्या
केशवः प्रीयतामिति फलेतिकर्तव्यतामंत्रा गुडधेनू काणववाक्निपुराणे तु तिलाश्च पिष्टदेवं त्यानिर्मिताश्च
हनो सवे ब्रह्मण तन्मया धेनुदत्ता प्रीणा तु केशवमिति मंत्रांतरमुक्तं अथ घृतधेनुः विलुधमोत्रे तिला
नावेतथा दद्यात् घृतधेनुं प्रयत्न न वा मुदेवं जगन्नाथं घृतद्वारा निषेवनात् संप्रज्य पूर्ववत्सुषेगंधधूपादि
भिर्नरः अहो रात्रौ पितोनाम्ना अपिष्टय घृताचिं अग्निषूपप्रज्वाल्या घृताविधमग्निं गव्यस्य सर्षपकुंज
पुष्पमालादिभूषितं कांस्यापि धानसंयुक्तं सितवस्त्रयुगेन बाहितं मणि विडुममौक्ति कैः अत्र पलसह
स्वपरिमाणः कुंजः द्वादशफलाधिकानि पच पलशतानाति च इत्युयष्टिमयान्यादानं रुरां नृपैसयां

रामः

॥६७६॥

स्तथा सौवर्णे च दक्षिणा कुर्याच्छृंगे च गुरुका सजे सप्तधान्यमये पाशे यत्रोरोनवकं बलं कुर्यात्तु रुक्क कर्
रै घ्राणं फलमयां स्तनात् तद्वच्चर्करया जिह्वा गुडद्वारमयं मुखं पत्रोर्णधौत कौशेयं तुरुघः सिन्धुर्कं
सिक्कारमश्ति यावत् पुच्छं होममयं कायं रोमाणि सितमर्षयै तास्य स्रष्टं विचित्रं नु इदं नृपामनोहरं
विधिना कृतवत्सं च कुर्यात्तद्वर्णलक्षितं एते कृत्वा तथा नत्वा पूजयित्वा विधानतः तद्भक्ता यप्रदातव्या
मंगलाशास्त्रपाशो एतां ममोपकाराय गृह्णीष्वत्वं द्विजोत्तमा प्रीयतां मम देवेशो घृताचिः पुरुषोत्तम इ
त्युदाहृत्य विप्राय दद्यात् धेनुं नराधिपः स्कां देव्यमंत्रं घृतं गावः प्रसूर्यते घृतं नृस्या प्रतिष्ठितं घृतमग्नि
श्च देवाश्च घृतं मे संप्रदायतामिति फलं च घृतद्वारवहानद्यो यत्र पापसकटं मातेषु लोकेषु सर्वेषु पुण्येषु प
जायंते सकामानामियं युष्टिः कथितान् पसंतमा युष्टिफलं विलु लोकं नरायांति नि कामा धेनुदानत इत्यादि
दक्षिणात्रैकमुवर्णा प्रचलितयथाशक्तीति मदनरले यथाशक्ति हिरण्यमिति हेमाद्रौ अथ जलधेनुस्तत्रैव
जलधेनुं प्रक्रम्या जलकुचं नरव्याघ्रमुवर्णं रजतशृंगरुरां न्वितमिति सांप्रदायिकारलग्नमशेषैस्तु याम्यै वा

दानमः

॥१२५॥

कित॥ दद्याधेनुं महाराजशृणु तस्यापियत्क लं॥ दिव्यवर्षसहस्रं तु रजलोके महीयते॥ दिव्यवर्षसहस्राधिकरुद्र
लोककाम इति फलोद्देशेन संकल्पवाक्येन्युत्तु उधेतु॥ अथ दधिधेनु॥ तत्रैव नृजैपनकुशकुला
नास्तरणान्युक्ता॥ दधिकुं न च संस्थाप्य सप्तधान्यस्य चोपरि चतुर्थांशेन वस्त्रं तु सौवर्णं मुखं संयुतं प्रश
स्तपत्रश्रवणमुक्ताफलमपेक्षणा चंदनागुरुशृंताचसुरवं वैगंधमालिका॥ गंधमालिका गंधद्वयविशो
ष इति बहवः॥ जिह्वां शर्करयाराज नृघ्राणं श्रावं उक्तं तथा॥ फलमूलमया देता सितमूत्रस्य कंबलं॥ ताम्र
पृष्ठादर्चनं मापुच्छं सूत्रमयं तथा॥ स्वर्णशृंगारो प्यरवुरी नवनीतमयस्तनी॥ इक्षुपादां सुसंस्कृत्य सर्वा नर
णानृषितां॥ आच्छाद्य वस्त्रयुग्मेन पुष्पगंधैः सुपूजितां॥ ब्राह्मणपुत्रकुलीनाय साधवृत्ताय धीमते॥ पुच्छदेशो
पविष्टाय मुद्रिकाकर्णमात्रके॥ पांडकोपानहो छत्रं दत्वा मंत्रमनुस्मरेत्॥ मंत्रेण उधेत्॥ दधिका बोति
मंत्रेण दधिधेनुं प्रहापयेत्॥ एवं दधिं मया धेनुं दत्वा राजर्षिसत्तम॥ एकाहरो दिनं तिष्ठेद्भाचनं पनंदन॥ य
जमानो च मे प्राजन्त्रिदिनं च द्विजोत्तम॥ यत्र मधुवहानघो यत्र पायसकर्दमा॥ मुनयो रुषयः सिद्धास्तत्र गच्छं

रामः

॥ ६७८ ॥

तिधेनुं दा॥ दातारो दायकाश्चैव ते पियांति पंरां गतिं॥ मधूनदी कबडपा यरुषिसिद्धलोककाम इति शेरवफ
लोद्देशेन॥ अथ मधुधेनुं स्कां दे॥ मधुधेनुं प्रवक्ष्यामि सर्वपापघ्ना॥ शिना॥ अनुजिप्तो मही पृष्ठे कृष्णाजिन
कुशोत्तरे॥ धेनुमधुमयी कृत्वा संपूर्णघटपूरितां॥ तद्वच्चतुर्थं नागेन वत्सकं परिकल्पयेत्॥ सौवर्णं तु मु
खं कृत्वा शृंगारणकुरुचंदनं॥ पृष्ठां मयं तस्या॥ पुच्छं सूत्रमयं तथा॥ पादां स्विक्षुमयाः कायसितकंब
लकंबलं मुखं गुडामध्ये कृत्वा जिह्वां शर्करयान्विता॥ मौक्तिकं नयने तस्या देता फलमया स्मृता॥ दर्भरोमध
रादेवारी प्यरवुरविनृषिता॥ प्रशस्तपत्रश्रवणानवनीतमयस्तनी॥ सर्वलक्षणसंपुक्ता सप्तधान्यानि दापये
त्॥ चत्वारिंशतिपात्राणि चतुर्दिक्षु च विन्यसेत्॥ ताम्राच्छाद्य वस्त्रयुग्मेनाघंटा नरणानृषितां॥ कांस्योपदोहिना
कृत्वा गंधपुष्पैः सुपूजितां॥ पुच्छदेशोपविष्टाय ब्राह्मणाय प्रतिपादयेत्॥ उदपूर्वं तु कर्तव्यं पश्चाद्दानं समाचरेत्
रसज्ञा सर्वदेवानां सर्वभूतहिते रता॥ प्रायतां पितरो देवा मधुधेनो नमोस्तुते॥ एवमुच्चार्यतां धेनुं ब्राह्मणाय नि
वेदयेत्॥ त्र्ययं गच्छाति त्वां देवी कुटुंबाये विशेषतः॥ कामान् काम उधेनुस्त्वमधुधेनो नमोस्तुते॥ मधुवातेति

दानम्०

२२३

[illegible]

रामः

॥६७॥

ता वायाह को वापिका हारसमोजकः॥ सोमयानं न वेत्तत्र सर्वकत्वफलं न वेदित्वा हि साधिकदश पूर्वदश
परपुरुषाणां निवृत्तिरहितपरपदप्रपयेत्यात्मनश्च सोमयानमवर्कतु फलप्राप्तिकाम इति विशेषफलोच्चे
रवः॥ अथ शर्करा धेनुः स्कां दे॥ तद्वच्च शर्करा धेनुश्च एराज न्यथा र्यतः॥ अनुविष्टे मही पृष्ठे रुद्रा जितकुशो व
रे धेनुः शर्करयाराजनसहा नारचतुष्टयं॥ उत्तमा कप्यते सद्भिश्चतुष्टयं शो न वसकः॥ अथ षष्टं शतः कुर्याच्चतुष्टयं
शो न वसकं॥ अथ षष्टं शत इति नारचतुष्टयस्याष्टमांशो न अर्द्धनारेणोत्पद्यते॥ त्वशक्ता कारयेद्वेदे तु आत्मपादो
न कारयेत्॥ सर्वबाजानि संस्थाप्य चतुर्दिक्षु समंततः॥ सौवर्णमुखं शृंगारिमौक्तिकैर्नयनानि च गुडेन मुंचेरंका
यं जिह्वा पिष्टमया तथा कंवलं पटसूत्रेण कंठानरण्यं नृषिता॥ इक्षुपादारौ परतुरानवनीतमयस्वनः॥ पश
स्तपत्रं श्रवणं सितचामरं नृषिता॥ पंचरत्नसमायुक्ता दर्जरोमसमन्विता॥ कांस्योपहोहनासम्यगंधपुष्पो
समन्विता॥ इति द्वाविधानसंयुक्ता वस्त्रैराच्छादितो परिगंधपुष्पैरलंकृत्य ब्राह्मणायतिवेदयेत्॥ श्रोत्रियाय
दरिद्राय साधक्यताय धामते वेदवेदांगविदुषे विशेषेण निहोत्रिणो॥ अन्नसूयवेप्रदातव्या नमस्तरपुतायवे

दानम०

॥१२७॥

अथनेविषुवेपुरेपयतापातेचषण्णुरवा॥ रापुपुरेपुका लेषु इच्छयावापिदापयेत् सत्यान्तद्विजदृष्टास्वा
गतंश्रोत्रियंगहे तादृशायप्रदातव्यामुच्छदेशेनिवेदयेत् पूर्वामुरवस्थितो दाताच्यवास्याउदमु
रव॥ धेनुं पूर्वमुखं कृत्वा वसुधैव कुटुम्बकमिति धेनुं दत्तवान् काले तु ये मन्त्रास्तानि विविता समर्चयेत् गुडाधेनु
क्ता॥ अष्टाष्ट चैव तं विप्रमुद्रिककर्णवेष्टने॥ स्वशक्पादक्षिणां दद्यात्तु धपुष्पं सचंदनं॥ धेनुं समर्चयेत्
स्यमुखं च न विलोकयेत्॥ एकां हंशकं राहरो ब्राह्मणस्त्रिदिवसेत्॥ सर्वपापहराधेनुः सर्वपापप्रहायिना
सर्वकामसमृद्धश्च तापतेनात्र संशय इति॥ अथ कार्यामधेनुः वाराहे॥ अतः परप्रवक्ष्यामि धेनुकार्याम
काशुनं॥ सर्वविश्वस्य गुप्तार्थं ब्रह्मणा वां शुक्लं कृतं॥ कार्यामधेनुं त्रिदिवसेना सावत्तमस्मृता॥ सावकार्याम
नारेण धेनुः श्रेष्ठा प्रकीर्तिता॥ मध्यमा चतुर्दशैर्न कनीयसा॥ पूर्ववदस्त्रधान्यं च हिरण्यं च तथैव च॥ वसुधैव
कुतुम्बकं॥ शिवाय नमो विधीयते॥ कुर्वीत पूर्ववदस्त्रधान्या पत्कृतं॥ पूर्ववद्वाराहोक्तं तिलधेनुं दान
वत्॥ हैमं कुंदं देउसदृशे हारणं वसुधैव कुटुम्बकमिति॥ सोमप्रिये सुधेन्याये सौरनेयी नमोस्तुते॥ दत्तेयमिडना

रामः

॥ ६६० ॥

यापशशांकायान्ताय च अत्रिनेत्रप्रजाताय सोमराजाय वै नमः॥ यस्त्वेवं परया नक्त्वा ब्राह्मणाय प्रयुज्य
ति स योतिर्वंद्यो कंतु सोमे सह मोदत इति॥ चंद्रलोकगमनानंतरं चंद्रसहावासमुखकाम इति विशेष
फलोद्देशः॥ अथ अविष्मत्पुराणो लवणधेनुः॥ तत्र युधिष्ठिरं प्रति कृतं॥ शृणु राजन् प्रवक्ष्यामि लवणा
स्यैह कल्पितं॥ गोमयेनानुलिप्ते तु दध्ने संस्तरं संस्थितं॥ अविक्चर्मविन्यस्पृशं निमुखं स्थितं॥ वसु
धां हारितं कृत्वा धेनुं कुर्वीत बुद्धिमान्॥ आढकेनैव कुर्वीत वज्रविज्ञो लवणानपि स्वर्णं शृंगीरं प्यरुणं इक्षु
पाहं फलानि॥ कार्याशर्करया तिकागंधध्वा घ्राणवता तथा समुद्रोदरजं मुक्तिं वरुणं च पुरिकल्पयेत्॥ अ
थैव दनकाष्ठान्यामौक्तिके वाक्षिणा॥ उने कपोलौ सकुपिंडाभ्यां यवानां स्पृशेत् प्रदापयेत्॥ कंबलं पटस्त्रेण
प्रीवायां छत्रिका तथा॥ एवं वैताम्रपात्रं तु अपाने मुडपिंडीकां॥ लंगूले कंबलं दद्यात्मान्द्वारप्रदेशतः॥
योनिप्रदेशे तु मधुसर्वतस्तफलावितं॥ एवं सम्पक्परिष्ठाप्य लवणं स्थाप्य तातु गं स्थापयेत् स कंबा
पिचतुर्नगिनमानव॥ एवं धेनुं समन्यर्च्यमास्य वस्त्रविन्यषणौ॥ स्नात्वा देवा च तं कुर्यात् ब्रह्मणानभिपू

दानम्

॥२२८॥

ज्य च कृत्वा प्रदक्षिणं गंगं तु पुत्रभार्या समन्वितः ॥ दानमंत्रः ॥ लवणवैरसाः सर्वलवणो सर्वदेवताः ॥ सर्वदेवमये दे
विलवणारव्येन मोक्षुते ॥ प्रदक्षिणामदातेन कृता नवा ॥ चति नारत सर्वदानानि दत्तानि सर्वार्थं कफला नितु ॥ स
वैरसाः सर्वमंत्रा सर्वमेतच्चराचरं सौभाग्यं च परावृद्धिः ॥ शरीरारोग्यं संपदः ॥ तृणां भवति दत्त्वा तुरसधेनुं न सं
शयः ॥ सौभाग्यं परमं वृद्धारोग्यकाम इति विशेष फलोद्देरवः ॥ पुराणांतरे गंगलवणमयी कृत्वा षोडशप्रसूतं
युते ॥ चतुर्भिः सराजैः देत्यादिना लवणपरिमाणं तरमित्फलां ॥ अथ सुवर्णधेनुः ॥ विष्णुधमेति रोमगवानुवाच
यद्ब्रह्मणा पिराजैः उहितं विष्णुना पुरातनं विस्तरतो राजन् कथयाम्यनुपूर्वशः ॥ सुवर्णस्य सुवर्णस्य शु
द्धस्य परिकल्पितं ॥ एकं सुवर्णं पदं शोभने रूपमादापरं मानं ॥ रौप्यवस्त्रकसंयुक्तं सुक्ताफलसमन्वितं ॥ प्र
बालशृंगोपहितं पद्मरागादिशालिना ॥ दृतपात्रस्तनवतां कर्पूरागरुनासिकं ॥ शर्करारसनोपेतं मिष्टान्नर
सवासितं ॥ शंखशृंगान्तरां शुक्लिलाटस्थानकल्पितं ॥ फलदं तां वस्त्रयुग्मपाश्वोद्भौमसुकं वलं ॥ इक्षुपा
दां नालिकेरश्च वरां गुडजानुकां ॥ पंचगमापादवंतां कां स्यापादमूत्रजं ग्लोमं सप्तधान्यसमन्वितं ॥ फ

रामः

॥६८१॥

लपुष्पसमोपेतं छत्रोपानतसमन्वितं ॥ सुवर्णधेनुं विप्रातिपाद्ये दृशीवरः ॥ हिरण्यपरेताः पुरुषपुराणक
ल्पिगलः ॥ तसहस्रं छविः स्रष्टा विद्यात्मा प्रायतामिति ॥ अनेनैव तु मंत्रेण धेनोर्दानं प्रकीर्तितं ॥ अथ मेध
सहस्रस्य फलमाप्नोत्यसंशयं ॥ कुलानां च सहस्रं च स्वर्गं नयति तद्बुध इति ॥ अथ मेधसहस्रतुल्यफलप्राप्ति
तसहस्रस्वर्गनयनकाम इति फलोद्देरवः ॥ वक्रिपुराणे तु सुवर्णधेनुश्चाप्यत्र सुवर्णश्च चतुर्दश ॥ सुनिर्लिप्ति
सुवर्णैश्च सप्तनिर्मध्यमामता ॥ चतुर्भिः किनायसा प्रोक्ता चतुर्थी शोभनचत्सका ॥ गुडधेनुविधानेन दत्ता सर्वफल
प्रदेत्यादिना सर्वं गुडधेनुवडत्तं ॥ अथ वायुपुराणे क्तं वंध्यात्वहरं सुवर्णधेनुदानं ॥ चतुर्विधा तु यो वंधानवे
त्सवियोजनात् ॥ चतुर्विधा ॥ वंध्या च काक वंध्या च स्त्री प्रसूश्च मृतजैति ॥ वंध्याश्च पुत्रसामान्या नाववती
काक वंध्या काकवदेकापत्या ॥ वक्ष्ये तस्याः प्रतीकारं तत्स्वरूपं निबोध मे ॥ हिरण्येन यथाशक्त्वा सवशं कार
येद्दृढं ॥ धेनुं पलेन वसंचयादेन गुरुरब्रवीत् ॥ धेनुं रौप्यरुपं रत्नं तस्याः पुच्छेन योजयेत् ॥ घंटां गले च ब
ध्नायात्तिलकं चोभयोरपि ॥ अथर्वे द्विदिनं तु नैवेद्यं पायसं च वेत् ॥ मोदकांश्च ततो पूजान् गुडं लवणमे

दानमः

॥१२॥

वच। नारकं च सुविस्तारं सूर्ये वेणु मये ददे। धेनो रे कं प्रदातव्यं ब्राह्मणं त्वां पुत्रै वहि। षडष्टौ दश वा दद्यात्।
द नंत मे वच। ब्राह्मणं सर्व शास्त्रार्थ कुशलं धर्म धेदिनां। विद्या विनय संपन्नं शांतं होतं जितेंद्रियं अलो
नुपं सर्व जन प्रियं कल्मष वर्जितं। आहूय नत्वा संपूज्य वस्त्राद्यै ब्रह्म पुष्पकै। तेनैव काये सुजा मा हतो धेनु
वत्स यो। हो मं च कारयेत् तत्र समिदा ज्य च रुक्म टं। सोमो धेनु मिमं मंत्रं समुच्चार्य ततः पुनः प्राञ्जुर वा यो पविष्ठा
य प्र दद्यात्। बुद्धि रवा मंत्रेणानेन विधिवत्सु छेदं नि धाय च। धेनु यां गिर सा सत्रे वसिष्ठे सुरभी च या। उहि
ता च तथा नानोर ग्र श्वरुणाय च या च्छगा व। प्रवर्तते वने पूष वने पुच। प्राणानुताम मम दा पुत्र पौत्र प्रवर्द्धन। प्र
यच्छं तु दि वारात्र म विच्छेदं व संतते। वंध्या त्वं का कवं ध्या त्वं कं न्या प्र स व ए व च। तथैव मृत व न्या त्वं हो षं म म च तु
विधं। हनेनानेन हरतु या सा काम इ धान धेति। अथ स्वरु योगो दानं। तत्र याज्ञवल्क्य। यथा कथं चिद् दत्वा गां धे
नुं वा धेनु मे व च। अरोगा म परि क्लिष्टां दाता स्वर्गे मिहीयते। जा बाल। हो मार्य मग्नि हो त्र स्प योगां दद्याद् द्या
न्वितां। त्रिविधं पूर्णं पृथिवी ते न दत्तानु संशयः। गौ रे कं स्पे व दत्त व्याश्रो त्रिय स्प विशेषतः सा हितार यते पू

रामः

॥६८२॥

र्वा न सप्त सप्त कुलानि वै। अत्रेयः सीरते ब्रह्म न्याय श्रोत्रिया हिताय मे। अति पि प्रिया यदां ता य देया धेनु गुणा
न्विता। सुशीलं लक्षणवती युवती वस संयुता। ब्रह्म दुग्धवती स्निग्धा धेनुं दद्याद् द्विचक्षणैः। व्यासः संश्र
मेष र्जयित्वा तु यो वैगा। सप्रयच्छति। यादृशीः स्पर्शयेत् ता व स ता व फल मश्नुते तावत् त क्रोरो म मित वत्सर
स्वर्ग फलं। यो वै द्यूते धनं जित्वा गाः। क्रो वा संप्रयच्छति। सदित मयु तं शक्र वर्षाणं फल कृते। नारते। न गो दा
नात्परं दानं किं विदस्ताति मे मति। सा गौ न्या या ज्जिता दत्ता कृत्तं तारयते कुलं। तथा। अकूली नाय मूर्खा य
नु क्षाय पि शु नाय च। हव्य कव्य व्यये ता य गौ र्न देया कथं च न। तृण निरवा दंति च सं तरणे पि वंति तो या म परि
ग्रहा य इहं वति वा ह्यं पुनंति पापं गवां रसैः श्रावलो क इति प्रशंसा। अथा विधिः। याज्ञवल्क्यः। हेम शृंगा फे शरोपे
सुशीला वस्त्र संयुता। सकां स्प पात्रा दा त व्या द्धारिणी गौः। सदक्षिण गौः। सदक्षिणा विश्वामित्रः। प्राञ्जुर वा गा म व
स्थाप्य स वंशां गुं सु पूजितां। पुच्छे देशे तु दाता वै स्नातो बद्धा शिरो न वेत्त। उदञ्जु र्वस्तु विप्र स्पात पात्र ल
क्षण लक्षितः। अज्य पात्रं करे कृत्वा कनकै न सम न्वितः। निक्षिप्य पुच्छं तस्मिन् पुष्टं दिग्धं प्रगृह्य च सति नं

दानम०

॥ १३० ॥

विप्रपाणिं च प्रापयं तु सिंगयंतु निधापयेत् सति संसृजं वा पिण्डात्वादानमाचरेत् अनेनैव नु मंत्रेण पा
त्रहस्तेजलं क्षिपेत् मंत्रो वक्ष्यते अनुब्रज्य च तं धेनुं ब्राह्मणेन समन्वितां गीतमातु ततो विद्याजपेत् प्रय
तः शुचिः ॥ उद्दिश्य वा सुदेवं च प्रायता मिति वानघ पात्रं मनसि सिंचित्य तियमस्तु विनिक्षिपेत् अथ पयो
गः ॥ अथ दद्यात् दिगोमात्र दाने स्वर्गकामः ॥ सर्वस्य धेनुदाने स्ववस्य धेनुरोममित वर्षावधि स्वर्गकामः ॥ अग्नि
होत्राय दाने तु विप्र पूर्णं त्रिवारं पृथिवीदानं फलतुल्यं फलकामः ॥ सर्वत्रापि कस्तुल तारणकामः ॥ सर्व
पापक्षयकामे ईश्वरप्राप्तिकामो वा गोदानं करिष्यति संकल्प्य प्राप्नुयात् सर्वश्रेष्ठं विप्रं च स पूज्यस्तु वरं मि
ज्य पात्रं गृहीत्वा हस्तेन पुच्छं घृतात्कंकृत्या विप्रहस्ते कुशतिलजलान्यादाय उक्तं फले धनिलपितं फ
लमुत्काय ज्ञप्सा धनभूताया प्रणाशिना ॥ विश्वरूपधरो देवः प्रायता मनयागवेति मंत्रं घृतक्षीरमदागवो
घृतयोम्यो घृतो जवा घृतनद्यो घृतावर्त्तास्तामे संतु मदागृहे घृतं मेरुदये नित्यं नान्यां प्रष्टितं ॥ घृतं मे सर्वत
श्चैव गवां मध्येव साम्यहमिति पौरात्र संनेच पवित्वा जलमुज्ज्जेत् दानप्रतिष्ठार्थं दक्षिणां दत्वा ब्राह्मणधे

रामः

॥ ६६३ ॥

न अनुब्रज्य गावः सुरभयो नित्यं गावो गुणलुगंधिकाः ॥ गावः प्रतिष्ठाभूतानां गावः स्वस्त्वयं महत् ॥ अत्र मेव
परं गावो देवानां हविरुत्तमं पावनं सर्वभूतानां रक्षति च वहति च ॥ हविषा मंत्रं प्रतेन तर्पयंत्यमरा नदिवि ऋषिणा
सपि होमे प्रतिष्ठिताः ॥ सर्वेषामेव भूतानां गावः शरणमुत्तमं ॥ गावः स्थलोकस्य गावो धन्याः स्ववाहवाः ॥ मो गोम्यः
आमता न्यः सौरनेया न्यएव चानमो ब्रह्मसुता न्यश्च पवित्रा न्योनमो नमः ॥ ब्रह्मणा श्वैव गावश्च कुलमेकं हि
भाकृतं एकत्र संनास्ति ऐतिह्य विरेकत्र तिष्ठता तियमोक्तं गोमतो विद्याजपेत् महा नारते पि गोमता ॥ गावो मा
युपतिष्ठतु हेमशृंगः पयोमुचः ॥ सुरभ्यः सौरनेय्यश्च सरितः सागरं यथा ॥ गावै पश्याम्यहं नित्यं गावा पश्यंतु
मांसदा ॥ गावो स्माकं वयं तासां यतो मिति गावो ममाग्रतः संतु गावो मे संतु घृता ॥ गावो मेरुदये संतु गवां मा
ध्येव साम्यहमिति पवित्वा धेनुं द्विजं च प्रदक्षिणी कृत्य दद्यात्सपि वदंति दक्षिणा माहवसिष्टो दानप्रकरणे
सुवर्णं परमं दानं सुवर्णं दक्षिणा परा सुवर्णं पावनं प्राहुः परिमाणं परं तथेति यजमानस्ततो दद्याद्यथाश
क्ता तु दक्षिणामिति तदशक्तप रमिति मदनः ॥ अथ मास्ये हेमशृंगी ॥ दद्यात्सौवर्णिके शृंगे खुराये च पला

दानम्

॥२३२॥

स्थिता पंचाशत्यलिकं कांस्पतां वापित येव च दातास्यः सर्वमाप्नोति यवदा कृति सं प्रवं सुवर्गमत्र दक्षि
णाः इति हे - शृंगी दाने ॥ शिवाय विल्लवे वापियस्तु दद्यात्पुत्रं चिना ॥ धेनुं स्नानोपहारार्थं मपरं ब्रह्म गच्छतीति
स्कां दे ॥ देवताभ्यो गोदानं ॥ वृषभं गोशतं दद्याच्छिवायाती वशो ननं ॥ त्रिः सप्तकुलजैसा धर्म्युत तत्पदमासु
पादित्यादिना शिव धर्मे कं शिवाय वृषाधिक गोशतदानं ॥ देवताभ्यो दाने देवतैः संप्रदानं ॥ ब्राह्मणः दत्तं चत
स्रदेवतायतने दक्षिणभागे स्थाप्य मिति दानसौख्ये ॥ अथो नयतो मुखी मास्ये रुक्मशृंगारौ परबुरां सुता
लो गूल नृषितां कां स्पौ परो हनं राजन्सवसां धिजपुंगवे ॥ प्रसूयमानां यो दद्याद्देतुं इविसंयुतां यावद्
सौ यो निगतो यावद्भर्जनं मुचति ॥ तावज्जैः ॥ दधिवाजे यास शैलवनकानना ॥ देवलः ॥ अलंकृतोक्तविधिना सुव
र्णत्रिपलान्वित ॥ दातव्या द्विपलामध्ये कपला कन्यसीमता ॥ वाराहे ॥ यश्चो नयमुखी दद्यात्स नूतनकनका
न्वितां ॥ तद्दिनं पापसंहारः पयसा वातिवाहयेत् ॥ सुवर्णस्य सहस्रेण तदर्धेना पिवापुन ॥ तस्याप्यर्धशतं वापि पं
चाशच्च तथा धनं ॥ यथाशक्त्वापि दातव्यं विवर्जितं योगा सवत्सरो मतस्यानियुगान्मुनयतो मुखी

रामः

॥६६॥

दातास्यः स्वर्गमाप्नोति पूर्वैराविधिना दत्त ॥ मास्ये गोलोकसुलनस्तस्य ब्रह्मलोकश्च नारत ॥ त्रिपलिय
श्चंद्रमान वक्राः प्रतप्तजो वूनदतुल्यवर्णः ॥ महानितं बस्तनवृत्तमध्या भजं तजस्तं नलिना ननेत्रा इति ॥ अथ प्र
योगः ॥ अद्येत्यादि गृहसमुद्रशैलवनोपेत दधिवादान समफलै तदेतु वक्ररो मसंख्ययुगदेवलोकमहीत
त्वयितृपितामह नरकोदरगृह तद्द्वार बहुकल्याकदधिपायसकई मदेशाधिकरण केप्सितकामगत्यात्स
लोकसुभत्व ब्रह्मलोकसुलनत्वाजस्रचंद्रमान वक्रसुतप्तजो वूनदतुल्यवर्णमहानितं ब्रह्मलोकवृत्तमध्या
लिना ननेत्रा नेकस्त्रासेव्यमानत्वकामउ नयतो मुखी दास्य इति संकल्प्य ॥ उर्वमहिमवनि विम्वधेना ऊवीत
येवथा पहरंता ॥ अरमयो नमसैजदसंस्तु तरणामकणोरिधूनि तिगामनुमंत्रविप्रवत्त्रादिभिर्गोचसुव
र्णशृंगारैः पस्वरादि निरलंकृत्य गंधादिना न्यर्च्य सगृहेत्यादिकाम इत्यंत प्रयोगाते इमा सो पस्करा मुनय
तो मुखी गोरुद्रदेवतां अमुक गोत्राया मुकशर्मणे ब्राह्मण करे दद्यात् ॥ विप्रस्तु विवस्वति गृह्यतु स्वस्ता सु
क्ता गोपुच्छं स्पृष्ट्वा दत्तां दक्षिणां च प्रतिगृह्य स्पृष्ट्वा इरावती धेनुं मता स्याना दधिवाजवेति मंत्रं वपंजपित्वा

दानम०

॥१३२॥

अतिगृह्णामित्वा धेनुं कुटुंबार्थं विशेषतः स्वस्तिर्नवंतु मे नित्यं रुद्रमातर्नमो नम इति मंत्रेण गृहातायां दक्षि
णेन पाणिना जगर्चेतु समन्वेषामवेदमहं देवानां जनिमानि विष्णुः शतमानपुनश्चायसीररक्षेन धरेणेनो
जपत्मानिरायमिति मंत्रेण गर्भे भक्त्यैतत् अनेतरुत्पमाह च्यवनः निष्क्रान्तेन सुपसमाधाय देवान्
पिबन् नदीः पर्वतान् च नस्पतीन् उदधान् नागान् श्लेषधास्तर्पयेत् तत्र क्रमेण मंत्राः ये देवासो उग्रतस्त्वाव
इमं मे गगो अग्निभिः सुता मे निविध्नो हितः वनस्पते समुद्रयेष्टा अहिरिव नो गौ मधवाता इति तदनु
ष्टुप्तिं तर्पयेत् इलेद्यावा महाद्यौ उवी पृथ्वी गौरा मिमाय तत समस्त व्याकृति विश्वतुरशा त्याकृती कृता
ब्रह्मण नृजयित्वा स्वस्य यनवाचयित्वा गामनु ब्रज्य प्रायुक्तां गोमतीं विद्यां जप्त्वा पायसां नैजुं जीता इत्युच्यते
तो मुखी गोदानं नारते इतिकं वमद्वासर्वलंकृतं दत्त्वा प्रजापति लोका न् विशोक प्रतिगृह्यत इति सुवर्णं शृंग
रोप्य संगलानिकमपि नारतोक्तं बोध्यं इतिकं वमवलगकं वसं अथ वैतरणी जलवैवर्ते यासा वैतरणी
नामुयमदारे महानदी शतयोजनविस्तीर्णा पृथुत्वे सामहासरित् अगाधानं तरुपाचदृष्टमात्रायावहा तथा

रामः

॥६८५॥

पतंतितत्र वैमर्त्याः क्रंदमाना सुदारुणा तच्छृणु घ्नन् रथाप्रकप्यमानं युधिष्ठिरा अयने चिषुवे पुण्ये व्यती
पाते दिनक्षयो पाटलमद्यवा कृष्णं कुर्यादैतरणा शुभं स्वर्णं शृंगारोप्य खुरां कां स्यत्र सदोहनं कृत्वा वस्त्रयुग
लांसमन्धान्यसमन्वितं कार्पासजोला शिखरे आसीनं ताम्रजाजने पमं हैमं प्रकुर्याद्वैलोहदं उमन्वितं म
हामहिषमास्तु दमूहपाशं करे इक्षुदं उमयं वध्ना उडुपटबंधनैः उडुपोपतितां धेनुं सूर्यदेहसमुद्भवां
कृत्वा प्रकाशयेद्दिवा नृछात्रोपानहनं संयुतां इममुच्चारयेत् संवत्सं गृह्णादकमंडलुं अथ प्रयोगः पूर्वोक्ता
यनादिकाले मत्स्यकाले वाटली कृष्णा वाहे मंशुंगा द्युपेतां कृत्वा वस्त्रयुगलांसमन्धान्यसंयुक्तां छत्रोपान
द्युगलसंयुतां गामे निवाय जोला मितकार्या शिखीताम्रपात्रं तत्र च महिषास्तु दंक्षिणवामहस्तधृतलोहदं
उपाशं हैमं यमं स्थापयित्वा दग्धे पृथ्वी देहसुदं उनिर्मितं प्रबोपरितां धेनुं स्थापयित्वा उदस्युखं प्रतियहीतारं उप
देश्य यं प्राप्सुखः समदारे महाघोरायासा वैतरणी नदा तर्तुं कामोददास्येनांतु संवैतरणी च गामिति मंत्रेण गा
मधिवासयेत् ततः ॥ ६८५ ॥ अतिष्णा हि संकीर्त्य वैतरिणी तर्तुं गां दास्य इति संकल्प्य प्रतिमायामदत्तं पुंजो वा विष्णुं

दानम०

॥२३३॥

गा विप्रचमं प्रज्युर्ध्वं घेत्यादि॥ अमुक गोत्राया मुकशर्मणे ब्राह्मणाय हं॥ यम दारे स्मितायानघाः सुरवेनो
स्तरणा यं इमां वैतरणां गां सुवशां सो पस्करां हं मय ममूर्तिमं हितां विष्णु देवतां संपददे॥ दानमंत्रं॥ विष्णु रूपं हि
जश्रेष्ठं नृदेवपंक्तिपावनः सदक्षिणमया तु नंदता वैतरणा च गौरिति॥ ततः सुवर्णं देक्षिणां दत्वा तदेनो पु
छं प्रगृह्यानुब्रजेत्॥ तत्र मंत्रः धेतुं के त्वं प्रता दस्य यम दारे महा नये॥ उचिती पुंरहं देवि वैतरणैप न मो नमः॥ इ
ति वैतरणा दानं॥ अथ महिष्याः॥ न विष्णो तरे॥ महिषा दानमा हात्म्यं कथयामि युधिष्ठिर॥ पुण्यं पवित्रमायु
ष्यं सर्वकामप्रदं सुखं च॥ असूर्यग्रहे पुण्ये का त्तिका मयने तथा॥ शुक्लपक्षे चतुर्दश्यां सूर्यसंक्रांति वासरे॥
यदा वा जायते विज्ञे चित्रं चक्रुनं दना तदेव देयाम देक्षिणां सार नयनी नरा॥ अथ मंत्रं भूतातरुणी सुशो
भा होय वर्जिता॥ सुवर्णं शृंगलका घंटा नरणा नूषिता रक्तवस्त्रा दत्ता रम्या दानं हो हनिका न्विता पिण्णाक
पिठको पेता सहिरणा च शक्तिः॥ पिण्णाकपिठकं खलिपूर्णं वशादिपात्रं सदा धान्यसुता देया ब्राह्मणे
वेदपारगे इत्येरे निःसमायुक्तं पुण्यं हि विधिपूर्वकं॥ दद्यान्मंत्रेण राजेऽपुंराण पवनेन तु दद्यात्प्रदक्षिणां

रामः

॥६६६॥

कृत्य ब्राह्मणेतां पयस्विना॥ प्रतियहः स्मृतस्तस्याः॥ पृष्टदेशे स्वपुंनु वा॥ दानवा कं तु अघेत्यादि इहा हि लोक
पालानां याराज्यमहिषा दानमा हात्म्या ते स्तु मे कामदा सदा॥ धर्मराजस्य महात्म्ये यस्याः पुत्रः प्रतिष्ठितः॥ महि
षा सुरस्य नननाया सास्तु वरदाम मेति मंत्रमुक्त्वा मुकगोत्राया मुकशर्मणे ब्राह्मणाय इमां महिषां सुव
र्णशृंगलिका नरणा घंटा ता म्रदो हनिकां पिण्णाकपिठकं सधान्यपाउको पेतां यम देवतां अयुष्यमहारा
ज्यकमस्तन्यमहं संपददे इति स्त्रातुराजमहिषा त्वकामेति जयकाम इति क्षत्रियः धनधान्यकाम इति वैश्यः
एवं शूरेणा पिस्वानिलखितं फलमुच्चैरभ्यर्च्य प्रातिकाम इति वासवं॥ ततो दक्षिणं दद्यादिति॥ अने
न विधिना दत्वा महिषां द्विजपुंगवे सर्वान्कामानवाप्नोति इह लोके परत्र च॥ यास्त्री ददाति महिषां साराजमहि
षा नवेत्॥ महाराजः पुमानराज नृव्यासस्य वचनं यथा॥ पञ्चाजा न वेद्विप्रक्षत्रियो विजया न वेत्ता वैश्यस्तु धा
न्यधनवान् शूराः सवार्थसंयुता इत्यादि फलश्रुतिरपि तत्रैवोक्ता॥ इति महिषा दानं॥ अथ मेष्वाः॥ न विष्णो तरे॥
शृणु पार्थ परं दानं सर्वं किं त्विषनाशनं॥ यद्दत्वा विविधं पापं सद्यो विलयमश्नुति सुवर्णं रोमां सो वस्त्रा प्रस

दानम०

॥ १३४ ॥

दांवासुशोभनं सुवर्णतिलकोपेतां सर्वां लोकां नृषितं कौयपरिधानं च दिव्यां चंद्रां नृषितं दिव्यपुष्पो
पहारं च सर्वधातुरसैयुतां सप्तधातुसमायुक्तां फलपुष्पवतीं तथा शनकारयेत्तं तु सुवर्णस्य प्रय
त्नतः यथा शक्त्वा च वा ऊर्यादितराद्यं न कारयेत् अयनेषु वेपुष्ये ग्रहणेश्चिस्वर्ययोः ॥ ५ ॥ स्वर्णद्वारा
ने चैव जन्मक्षीतिर्यिसंज्ञये यदा वा जायते चित्तं वित्तं आघातमन्वितं तदेव दानकालस्यात्यंतो नित्यं हि जी
वितं दद्यात्तार्थे गृहे वापि यत्र वारमते मतः ॥ वत्र संस्थाप्य देवेश सुमया स्तंभं शंकरं ब्रह्मणं सह गायत्र्या
सम्राजं श्रीधरं तथा ॥ स्थाप्य महत्पानं गं लोकपालान् यद्वा नपि संसृष्टं पूज्य विधानेन गंधपुष्पनिवेदनैः ॥ ३ ॥
माशंकरं रूपं च मंथिरं च तुर्बाकुं शूलरवदंगपाशं च नृपं कंठं करं गौरावामौ संगोष्ठितान् वेदिति ॥
ब्रह्मण्यत्रादिरूपाणि तु प्रागुक्तानि ॥ तानि च यथाशक्तिसौवर्णानि कार्याणि तद्व्येकार्येक्षो मंतिना ज्येन
महातले ॥ अलंकृत्य हि जंशं तं वा सोमिः पारपूज्य च ॥ तद्विगमं त्रैहोमश्च कर्तव्यं ज्वलितेन ले ॥ ततस्तिल
कुंभस्थाः लाभणानि सुरवांस्त्रितां पूजयित्वा विधानेन मंत्रमेतमुदीरयेत् मंत्रप्रयोगे इयः एवमुच्चार्य

रामः

॥ ६६७ ॥

सहसमासाद्य पदैर्द्वैतैः सहसोदतोऽसर्वकामसमृद्धात्मा सर्वयज्ञफलं लभेत् तस्मादजां प्रयच्छस्व ततः सर्वम
वाप्तुं सि मंत्रै रणानेन विधिबद्धं लंकृत्य स्वशक्तित्वं पूर्वं ब्रह्मणा स्तृष्टा पवित्रं नवती परोत्त्वत्प्रसूतौ स्त्रिता
यथास्तस्माच्छांतिकरा नवप्रतिगृहीततां चैव पृष्टदेशे द्विजोत्तमदानवाकां तु मुहूर्तद्विषादीनवतज्ञेयान् प्रजा
दिकं च महिषं दत्वा विप्राय शक्तिः ॥ दत्तक्षीरवहानद्यो यत्र तत्र समेधत इति महिषदाने ॥ इत्यर्जुनोऽप्य
यमेषदानं ॥ बौधायनः ॥ अग्नेमंदिनवेत्तस्य यत्ने तार्येर्विनाशकः ॥ वक्ष्यामि तत्प्रताकारं यथोक्तं ब्रह्मणा पुरा
पलादैनतदर्थे न तदर्थे नाथ वा पुनः राजतं कारयेत्सौम्यमग्नेर्वाहनमुत्तमं सौवर्णं श्वरवुराः कार्याः श्वेतव
स्त्रेण वेष्टयेत् श्वेतमात्रेण श्वेतगंधैर्धूपं दद्यान् धत्कटां तंडुलोपरि संस्थाप्य पुनस्तं पूजयेत्सुधीः ॥ तंडुलनां परिमा
णं दोणद्वयमुदाहृतं ॥ अग्नेय्यादिशि होमश्च समिदाज्यतिलैरपि ॥ आचार्येण विनीतेन सर्वदिनां बह्वे
न च कर्तव्यं सत्रमंत्रानि मान्शृणु ॥ अग्निमूर्द्धति मंत्रेण समिद्धो मप्रशस्यते ॥ अग्नेन येत्याज्य होमोऽप्यग्निस्ति
लाक्षितैः संवाध्या योक्तविधिना चाग्निं संस्थापनं न वेत् ॥ अग्नेः प्रागुत्तरे देशे शुभं कुंभं च विन्यसेत् ॥ अणामो

दानम०

॥१३६॥

क्षपयंते कृते स्नानं विधायते। आयोहिष्ठे त्वपि च हिरण्येति चतुर्थं कं। पवमानानुवाकेन मार्जयेद्गो गिरां ततः॥
दानो वातानुशांतिवापि प्रकल्पयेत्। तस्मै कृतवन्ते रोगा प्राप्सुरवायद्युदसुरवः। इजिता ययथा शक्रादद्या
तंतु सदक्षिणं। देवानां यो मुखं हव्यं वाहनः सर्वं पूजितं। तस्मै त्वं वाहनं पूज्यं देवैर्महर्षिभिः। अग्निमाद्यं
पूर्वकर्म विपाकोऽंतु यन्मम त्वं वंता शयक्षिप्रं जवरायि प्रवर्धयेति॥ दानमंत्र एवं विप्राय यो दद्यादग्ने वाहि
नमुत्तमं। बलवानग्निमान्मर्त्यो जिवे द्रुष्यं शतं पुनः। ततः स्वबंधुनिर्विघ्नैः स्नात्वा तुं जीतमानवः॥ इति मेषदानं॥
अथाचलदानानि॥ मात्से॥ प्रथमो धान्यशैलः स्याद्वितीयो लवणः। गुडाचलस्तृतीयो स्याच्चतुर्थो हंस
पर्वतः। पंचमस्तिलशैलः स्यात्षष्ठः कार्पासपर्वतः। सप्तमो घृतः शैलस्यारत्नशैलस्तथापरः राजतो न
वमस्तद्वत् दशमः शर्कराचलः। इत्येव विधानमैतेषां यथा वदतु पूर्वशः॥ अयने विषुवे चैव यथा पाते हि
नक्षत्रे शुक्लपक्षे तृतीयाया मुपरागे शशिक्षये। विवाहोऽथ यज्ञेषु द्वादशपा मथवा पुनः। शुक्लायां पंचद
शपा वा पुनर्देवापि धानतः। धान्यशैलादयो देवा यथा श्रद्धं विधानतः। तीर्थे वा पतने वापि गोष्ठे वा यगवं

रामः
॥ इति ॥

तैदधात् ब्रह्मणाय कुटुंबिने। नानिमाषेत तो दत्त्वा न मुखं चावलोकयेत्। इष्टप्रतिग्रहणतो विप्रो भवत्येव च
पातकोऽपुत्रे जन्ते पुत्रमपुत्रौ लभते धनं। रत्नादानं शुभां कां ताकांतिं च विपुलां जयेति॥ अथ प्रयोगः॥ ७
कायनादिकाले गृहे तीर्थे वा दाताद्येत्पादिः। सर्वपापक्षयपूर्वकं पुत्रधनकांतिकार्त्तिप्राप्तिकामो मेषादानं क
रिष्यति संकल्पयेत्। इत्युक्तं तत्स्मृतिरिति हस्तिकाम इति विशेषः। प्रतिमासु तं च पुं जेषु च। उमास
हितं शंकरं गायत्री सहितं ब्रह्मणोऽसहितं श्राधरं रतिसहितं मंत्रं गं लोकपालान् यद्वा श्रुत्वा पूजयेत् तत्सक
शकैर्मंत्रैराज्या ऊतितिलैरष्टाविंशति संख्यया ऊत्वा सुवर्णां तिलकाद्यलंकारकौशेयचंदनपुष्पसुव
र्णरुप्यादिसमस्तु सप्तरसफलपुतां मध्यस्था पित्तिलकुंभां सन्मुखस्था पित्तलवणं मेषां विप्रं च सं पूज्यरो
मत्स्यं सप्तमं जाद्यैः सर्वोपकारणैः सह। जगतः संप्रवृत्ता सित्वा मता। प्रार्थयेत्सितां वा अटः कथं जनि तं यत्किं
चिन्मम उद्धृतं। तत्सर्वं विलयं यातु त्वदनो नोपसंचितमिति मंत्रमुक्त्वा तिथ्यादिसंकीर्त्तय सर्वपापक्षयपू
र्वकं पुत्रधनकांतिकार्त्तिप्राप्तिकामोऽथ वप्रसूचितानि हस्तिरत्निकामो वैवां मेषां सर्वोपस्करद्युताममुक

दानम्

॥१३५॥

शर्मणे विप्रयाहं संपददे न मेति दत्त्वा विप्रेण यथाविधि व्रतिग्रहे कृतिदक्षिणां दद्यात्। एवमेव सुवर्णमेषा देया
प्रतिगृह्णात् विप्रसं जाषणमुरवावलोकने वर्जयेत्। इति मेषादानं। अथाजादानं। सुमंतुः। अजापालो महीपालो
ह्यजादानैर्दिदं गत। अयने विषुवे चैव युगा दौयहणे च। अमावास्यामतादानं पौर्णमास्यां च शस्यतो विधि
तस्य प्रवक्ष्यामि विश्वामित्रेण निमित्तं रवरलोपसंपन्नो स पश्चान्योपरिस्थितो वस्त्रमाप्योपमाज्जुनूषितां प
शुजानकां वज्रनेत्रां हेमशृंगातामृष्टां सदीहनां समुतां रौप्यपादां चक्रद्वौ दद्यात्तिलोदकं। गोदानवस्य
युजातमंत्रेणानेन संयुत। मंत्रवासो अजेश्वरो यज्ञसंपत्करे शुभे। सृष्टं त्वं दद मे पापं जन्मांतरशतौ। कृतमि
ति एवं समुच्चरे प्रक्ष्णादिजहत्से लक्ष्मिपेत्। प्रायतां यज्ञनाया यवा सुदेवाय वै नमः। एवं प्रदक्षिणी कृत्य सूर्यं
समवलोकयेत् ततश्च गच्छेत्स्वर्गं हरिं संस्मृत्य मानवः। ये बालत्वे कृतापापाः कामतो वाप्यकामतः। यौवने
वाहकोन्मादे प्रसंगेनापि पातकं। अजादानस्य महात्म्यानिष्पाद्यते नरा। पुत्रपौत्रसमायुक्तः सदा चारमति
श्रिरं विष्णुधर्मोत्तरे उष्ट्रं वा गर्ह्यं वापि यः प्रयच्छंति सुदिजे। अजामुरं तुरंगं मया शक्त्वा सदक्षिणां। अलंका

रामः
॥६६६॥

गणे मंडपं कारयेत् प्रक्ष्णाचतुरस्रमुदञ्जुरं। प्रागुदकप्रवणं तद्वप्राश्चुरं वा विधानतः। प्राच्यामुदयावै
कमेव द्वारं। नववारिद्वाराण्यर्थः। द्वारौ क्पाञ्च तोरणमप्येकमेवाधारपरिष्कारात्। मंडपौष्टदशहस्तो न्यथा
जोणसहस्रादिमितपर्वते मिवेशायोगात्। गोमयेनोपलिप्तायां नूमावास्तीर्य वै कुशान्। तन्मध्ये पर्व
तं कुर्यात् विष्णुनैः पर्वतैर्युतं। धान्येनोणसहस्रेण नवेदिरिहोत्तमा। मध्यमः पंचशक्तिः कानिष्ठस्य
त्रिभिः शरैः। मेरुर्महान् ब्राह्मि यस्तु मध्ये सुवर्णं वृक्षत्रयं संयुतः स्यात्। वृक्षत्रयं मंदारपारिजातकल्प
वृक्षरूपं मध्ये कल्पतरुर्दक्षिणे त्रयोर्मंदारपारिजातौ। शकौ हरिचंदनसंतानौ स्थाप्यौ पूर्वपश्चिम
योः। निवेश्यौ सर्वशेषैर्विशेषाशर्कराचलइति। वक्ष्यमाणवाक्यात्। शर्कराचलदानेनैवावशेषोऽप्युक्तः।
क्ताफलवज्रयुक्तौ याम्येन गोदकपुष्परागौ। पश्चाच्च गारुत्मतनीक्षरलैः। सैम्येन वैदूर्यसरोजरागौ। सरोजरा
गः पद्मरागः। सुक्ताफलादीनि च पूर्वोदिदिगवस्थितराजतशृंगेषु निवेश्यानि मंदारश्चरं वडरं वडैर
नितः प्रवालतान्वितः। मुक्तिशिलातलस्तावत्सु च विष्णुर्नगवान्मुरा। दक्षिदिवाकरौ यत्र हिरण्य

दानम्

॥ १३९ ॥

यः स्यात्सर्ववस्तुगतमसरेण कार्यास्त्वेने के चतया विजो घा ॥ बा स्ता द्विप्रतिमा ब्रह्मा उदाने ॥ द्विजाः प
क्षिणो मुनश्चै हे माः ॥ अनेकदत्तस्वत्पादिति मदन ॥ चत्वारिंशंगणिचरा जतानि वं चारो पिवरा जतः स्यात् ॥ अ
र्द्धेष्टुवंशावृतं कं दरस्तु द्युतोदक प्रत्नवराश्च दिक्षु ॥ सुकां वराणं बुधरा वली स्यात्पूर्वपातानि च द
क्षिणेन वा सांसा प्रातानि च कर्बराणि रक्ता निचैवांतरतो घनाली ॥ अर्द्धेष्टवराववंश ॥ द्युतमेतोदकं शु
क्लाद्यं वराण्येमेवमेधा वली ॥ रौप्यान्महेन्द्रप्रसुरवानथाष्टौ संस्थाप्य लोकाधिपतान्क्रमेण महेंद्रादि
लक्षणां तुलादाने नाना फलाली वसमंततः स्यान्म ॥ नोरमं मात्सविलेपनं व ॥ वितानकं चोपरि पंचवर्णा
मस्तानपुष्पा नराणामितं च ॥ इच्छं निवेश्या मरुतो जमयं मेरोस्तु विष्णुं नगिराक्रमेण ॥ तुराय नागेन चतुर्दि
दिशो तु संस्थाप्येत्पुष्पदिलेन मानाद्यात् ॥ प्रति विष्णुं नपर्वतं तुरायां श ॥ चतुर्थं शिरो न विष्णुं नपर्वतान्का
रयेत्स्थगिति लवणा चले वक्ष्यमाणत्वात् ॥ इति मंदरः वास्तवंतु एकेनैव चतुर्थं शिरो न चत्वारोपि विष्णुं न
पर्वता ॥ काया इति तत्रैव दक्ष्यते पूर्वोणमंदरमने क फले श्च पुक्तं गणैः कनकनद्रकदंबविष्णुकामे

रामः

॥ ६९० ॥

नकां च नमयेन विराजमाना माकारयेत्कुसुमवस्त्रविलेपनाद्य ॥ क्षीरारुणो दसरसा वचनेन चैव रौप्येण
शक्लिघटितेन विराजमानं ॥ कामरूपमाह विश्वकर्म चापवारा धरः कामोरति मेया सुमध्यमः ॥ अजातो
नंदनो रागीरूपवान् विश्वमोहक इति ब्रह्मेतु संनिधानात् ॥ धन्यां तरा तु प देशाच्च मंदरोपि ब्राह्मि य इति म
दन ॥ तत्रः विष्णु नपर्वतं चै वयवैः कुर्यात्तु पूर्वत इति ब्रह्मांडोक्ते ॥ गणैरिति नराकृति निस्त्रिभिर्गणैर्बु
क्ते ॥ कपिजलवत् कानकेतिका नकनिर्मितो अकंदरः तद्रूपप्रयोगे ज्ञेया ॥ क्षीरेति क्षीरपूणे निरौप्येणारुणे हा
रयेन सरसारौप्येण वनेन च विराजमानं ॥ याम्येन गंधमादनश्च निवेशनी योगे धूमसंचयमा ॥ कलधौतजं
छाहै येन पक्षयतिना द्युतमानसेन वज्रेण राजतवनेन च संयुतः स्यात् ॥ कलधौत हैमजं बृहत्सेण ॥ यज्ञ
पतिना सद्युतमानससरसा हैमेन राजतवनेन वस्त्रैश्च संयुतः ॥ पश्चात्त्रिजातजमनेकसुवर्णपुष्पसौवर्णपि
पलहिरमयहंसयुक्तं ॥ आकारयेत्तजतपुष्पमयेन तद्वस्त्रान्वितं दधितो दसरतु द्यौः ॥ आकारयेत्तु कुर्या
त्तदधातिसदधिराजतं पात्रं सितोदारवं सरः ॥ संस्थाप्य तं विपुलशैलमयोत्तरेण शैलसुपाश्वमपिमाषमयं

दानम०

॥२३८॥

सवत्सु पुष्पैश्च हेमवत्पादपशैरवरंतमाकारयेत्कनकाधेनुं विराजमानं। माहिकनः सुसंसाधनेन तद्वज्रौ
प्येण नात्करवता वपुत विधाय संस्थाप्येति शैलं तं पूर्वोक्तं तिलान् वा दकं अद्येत्मादिः पुनः पार्श्वविधिः। मा
हीति समधरूपमात्रमात्ररूपना। पारयसरसेत्यर्थः हेमचतुर्भिरप्यवेदपुराणविद्भिर्दाने रनिधचरितैः
कृतिनिर्दिष्टैः। पूर्वोक्तं हस्तमितमत्र विधाय कुंडं कार्यं तिलैर्यवघृतेन समित्कुशैश्च वस्त्रां देहं दद्यात् लोक
पालाश्च तेषां होमो विधीयते। तद्विगैश्चैव मंत्रैश्च समिद्धिरप्यवाजिति लैः। पौरुषेण तु सक्तेन ब्रह्मादीनां वि
धीयते। तथा व्याहृतिनिर्देशमस्ति लेराज्येन चैव हि। अष्टशतं तु होतव्यं सर्वकामसमृद्धयश्च। वसुरुद्रादिस
समुच्चार्य को लोकपालाश्चेति चकार। यहादिकामे धेनुं तानामशान्तिदेवतानां तिलयवघृतौडं वरसमि
त्कुशैः पंचभिः ईयैः पृथक् त्रयोदश संख्यया होमश्च पंचाशदधिकसहस्रं सर्वाश्च कृतयश्च। तिलानि विवेके
तन्ना। तिलैर्यवघृतेन समित्कुशैरिति लैर्यवघृतेन समित्कुशैरिति पृथक् समस्तयोश्च न ता यया साधनतां वै
षम्यात् समित्कुशैरिति दंष्ट्रापेक्षया कर्म धाय स्पृष्टुं वा। वस्त्रा उवधो विरोधाच्चि पंचाशदधिकसहस्रं

रामः
॥६॥

ख्याया। पृथग्विष्टायाः कथमयसंगतेश्च समिद्धया कुशैश्च कर्मधारयः। तिलानां घृतकुसाधनता यव
घृतयो व्यासक्ताः समस्तयोस्तृतीयाश्रुतिः। कुशानां तु पृथगिति त्राणैव होमसाधनानि तैः। प्रत्येकमष्टसं
ख्यया यहादि द्वात्रिंशद्देवताकृत्वेनादिदशलोकपालेभ्यो एवमुन्मृणाकादशरुद्रेभ्यो द्वादशादिभ्यो न्यश्चति
लैः समिद्धिर्वा प्रत्येकमष्टसंख्यया कृत्वा सूर्यकामदेवाधनदहंसकामधेनुसमस्तव्याहृतिनिर्दिष्टैराज्ये
न च ऊयात्। अष्टोत्तरशतं तत्र चतुः पंचाशदिति लैः। चतुः पंचाशदाज्येन रात्रौ च जागरमुद्रतगीततुर्वेरावाह
नं च कथयामि शिलोच्चपानां। संत्रावश्यं ते। एवमा मंत्रतात्सर्वा न प्रजाते विमले पुनस्तात्वाय गुरवे दद्या
न्मध्यमं पर्वपर्वतोत्तमं। विष्कं न पर्वतानुद्याद्विष्मः क्रमशो बुधः। गाश्च दद्याच्चतुर्विंशदथ द्वादश पार्थिव
। शक्तिः सप्तवाद्यौ वा पंचदद्यादशक्तिमान्। एकां वा गुरवे दद्यात्कपिलां वपयस्वनीं। कृत्विभ्यो दक्षिणां दद्या
द्यथा संनविकांचनं। पर्वतानामशेषाणामेष एव विधिः स्मृतः। त एव पूजने मंत्रास्त एवोपस्करास्मृताः। यहा
नां लोकपालानां ब्रह्मादीनां च सर्वशः स्वमंत्रेणैव सर्वेषु होमः शैलेषु पद्यते। उपवासी भवेन्नित्यमशक्तौ

दानम्

॥२३॥

नक्तमिष्यते विधानं सर्वत्रैलानां क्रमशः शृणु पार्थिव दानकालेषु ये मंत्रा पर्वतेषु च यत्फलं मंत्राः प्रयोगे ज्ञे-
याः अत्र मेचयमोलहमारत्नमेव जनार्दन ॥ धान्यपर्वतरूपेण पाहि तस्मान्न गोत्रमा ॥ अनेन विधिना य-
स्तु दद्यात्त्रयंगिरा मन्त्रं तत्रातं साग्रं ब्रह्मलोके महीयते ॥ अक्षरेण गणं ध्वैरिकां सैनिरिजितं विमाने
नदिवः पृथमायाति सुरसेवितं कर्मज्ञया प्राजराजं प्राप्तेति हन संशयः ॥ इति धन्यादि शैलदानं ॥ अथ सा-
धारण प्रयोगः ॥ यजमानः पूर्वोक्तदेशे दद्याद् दशहस्तं मंडपं पूर्ववत् ॥ तस्य च प्राच्यां सुदच्यां वैका मेव द्दरंतोर-
णो च नवचत्वारिंशं डैचैकमेव प्राच्यां मेव दशहस्तं प्राच्यां च दशहस्ता मात्राग्रह वेदी ॥ अथ शैलनिर्माणं मध्ये कुर्या-
नात्तार्य सहस्रशोण मितराजशालिना मुकमहावाहि निरुत्तमं तद्वर्धनं मध्यमं शोणशतत्रयेण धूममि-
ति मेकशक्ता कल्पयेत् ॥ शोणः परिभाषाया मुक्तः मेरोरुपरिमध्ये कल्प्यं च प्रागादिदिक्षु हस्तिं हन-
मंदारं संतानं ॥ पारिजातं च ॥ अथ शैलं मंदारकल्पं च पारिजातं रावस्थाप्य ॥ शर्करा च लेतु संतानं ह-
स्तिं चंदना वस्त्रकौ पूर्वादिदिक्षु ब्रह्मविष्णु रुद्रसूर्य प्रतिमाः ॥ पक्षि संघान्मुनिसंघाश्च ॥ तथा प्रागादिदिक्षु

रामः

॥६॥२॥

एवेकमेण मुक्ताफलहारकौ गोमेदपुष्परागैर्मरकतनालैर्वैद्यपमरागैः समसंख्याकैर्नृषितं शैलं गवतु कं-
तद्वहिर्दिगष्टकैरौष्पमिंद्रादिलोकपालप्रतिमाष्टमं तात्श्राखंडैर्लतानां स्थानेषु बालानि शिलानां शुक्तीः
प्रागादिषु मेघानां श्वेतपातकचूररक्तवस्त्राणि वंशानां मिह्रतजलस्य घृतं गंधपुष्पानां फलानि च यरित-
संस्थाप्य पंचवर्णां वितानकंचोपरि ध्यायात् ॥ ततो यवैर्मैरोश्च षोडशे न प्राच्यां मंदारं ॥ तडपरि नरत्नपंगणत्रयं क-
दंबं च सौवर्णं कदंबमूले हैमः ॥ कामदेवः अरुणो दसरस्थ निडुग्धापूषं रौप्यपात्रं रौप्यं चैत्रधारं वनं गंधपु-
ष्पफलवस्त्राण्यं च स्थापयेत् ॥ याम्ये मेरुषोडशं शोणं धूममयं गंधमादनं ॥ तडपरि सौवर्णं जंबूद्वंद्वं तन्मूले सौव-
र्णमुदरं रवं धनं दमानं सरः स्थाने स घृतं रौप्यपात्रं रौप्यं गंधवारिं वनं नानाफलवस्त्रमाल्यानि च स्थाप-
येत् ॥ पश्चिमे मेरुषोडशं शालिलमयं विष्णुलं पर्वतं तडपरि सौवर्णं पिष्यलं तन्मूले ब्रह्मरवं वर्णं हंसप्रति-
मासतो दसरः स्थाने च दधिपूणं रौप्यपात्रं रौप्यं वैत्राजं वनं वस्त्रफमौलेत्यानि च स्थापयेत् ॥ उत्तरे मेरुषोडशं
शमितमापैः सुपार्श्वपर्वतं तडपरि सौवर्णं वटं तन्मूले दक्षिणां निमुरवं सवत्सां सुवर्णं धेनुं नृपसरः स्थाने स

दानम्०

॥ २४० ॥

अथ गणेशोपपात्तं रौप्यसावित्रं वनं वत्सं फलानि च स्थापयेत् एवं ब्रह्ममा पर्वतं दधिमैरुद्रव्यचतुर्थं शैलं नलवणादि
उभेण प्रागादिषु विष्कंभपर्वताज्ञेयाः अथ यजमानोद्येत्सादिउक्ताः प्रारोगंधर्वयुतविमानकरणकत्व
त्वलोकिगमनमायनमन्वंतरकालदेवलोकवासोत्तरनूलोकराजसजत्वकासईश्वरप्रातिकामोवाधो
धान्यपर्वतदानमहं करिष्ये इति संकल्प्य गणेशपूजास्त्वस्तिवाचनमाहुः पूजानां दीप्राधावाचार्यत्विष्व
रणातन्मुधुपर्कपूजनमंडपपूजाचार्यनियोगांतं सामान्यप्रयोगोक्तं कुर्यात् अथाचार्योपि ग्रहादिस्थापना
दि कुंडसमीपस्थितकलशस्थापनांतं कुर्यात् अथ त्विजः प्राक्कुटे ग्रहादिघात्रिशं देवतान्यस्तन्मंत्रैस्तिष्ठैः
एष्य कृयवद्वृत्ताभ्यां मिति ताभ्यां कुशैश्चैति त्रिभिः साधनैः प्रत्येकमष्टवारं कृत्वा दशलोकपालेभ्योष्टव
मुभ्यः एकादशरुद्रेभ्योद्वादशादिभ्योऽन्यैश्च प्रत्येकमष्टसंख्यया समिद्धिस्तिष्ठैर्वाजु ऊयुः संव्रास्तु सामा-
न्यप्रयोगे उक्ताः ततः पुरुषसूक्तेन ब्रह्मविष्णुरुदेभ्यः समिद्धिः स्तिष्ठैर्वासूर्यकामदेवधनदहंसकामधेनुभ्य
स्तिष्ठैर्घृतेन वाष्टेत्तरशतं जु ऊयुः तत्र चतुषं चाशतं तिष्ठैः चतुःपंचाशद्वृत्तेनेति ततो यजमानो मेरुमावा

रामः
॥ ईश ३ ॥

स पूजयेत्तत्र नमः ततः ॥ त्वं सर्वदेव गणधाम विधिर्विदुषमस्मरुहेषमरपर्वतनाशपाशु ॥ द्वैसंविधश्चक्रशक्ति
 मनुत्तमानां स पूजितः परमनक्तिमतामापाद्य ॥ त्वमेव नगवानाशो ब्रह्मा विष्णुर्देवाकरः ॥ मूर्त्ता मूर्त्तं परं बीजम
 तः शोहिसमातन ॥ यस्मात्वं लोकपालानां विश्वमूर्त्तेश्वरं दिशं रुद्रादित्यवमूनां च ततः शंति ॥ प्रयच्छ मे यस्मात्
 न्यममुरै नाराजिश्च शिरस्तवा तस्मान्मा मुद्धरा शोषडाखः संसारसागरात् ॥ अयमंदरस्य ॥ यस्माच्चैत्रये
 न त्वं नृपश्च प्रमुखेन चाशो नसेमंदरक्षिप्रमनैतुष्टिकरो न व ॥ अयं गंधमादनस्या यस्माच्च डामणिर्ज
 वूक्षोपे त्वं गंधमादन ॥ गंधर्ववनशो नावान्ततः कार्त्तिर्दृढास्तु मे ॥ अथ विपुलस्य ॥ यस्मात्तं केतुमालेन वै
 भ्राजेन व ॥ हिरण्ययाश्च शिरस्तया तुष्टिर्दृढास्तु मे ॥ अथ सुपाश्वस्य ॥ उत्तरैः कुतैरुजिर्यस्मात्सा वित्रैण व
 नेन च ॥ सुपाश्वशो नसे नित्यमतः ॥ श्रारक्षयास्तु मे ॥ ततः सर्वैर्जागरे कृते स्नानादिकृत्वा कुंडसमीपस्थकलशज
 लैर्यजमानमनिषिंचेयुः ॥ ततः कर्त्ता गृहीतकुसुमो मेतं प्रदक्षिणा कृत्योपतिष्ठेत् ॥ अन्नं वलयतः प्रोक्तं अन्ने
 प्राणा प्रतिष्ठिता ॥ अन्नाद्भवति भूतानि जगदन्नेन वर्तते ॥ अन्नमेव परोलक्ष्मीरन्नमेव जनार्दन ॥ धन्यपर्वत

दानम्

॥ १४१ ॥

रूपेण पाहितस्मान्मनो नमः। इत्थं पृच्छाषु पुष्पांजलिं प्रक्षिप्य नमस्कृत्य प्राञ्जल्युपविश्योदञ्चुरवेभ्यो गुर्वादिभ्यः
क्रमेण गिरिः इदं दद्यात्प्रयोगस्तु॥ अद्यैत्यादिनां तेऽश्वसुकगोत्रायासु कशीरवाध्यायिने मुकशर्मणे गुरुवे
शरीरगंधर्वगुणयुतविमानकरणाकस्वर्लोकगमनानंतरसाग्रमन्तरशतावधिसमपदेव लोकनिवासे त
रन्मूलोकराजत्वप्राप्तिकामः। इमं धान्यमंतसौवर्णमंदरादिद्वयपंचकसौवर्णवस्त्रविस्तृतार्कप्रतिमायुक्त
मुक्ताहारकादिभूषितरौप्यमयमंगचतुष्कशोभितं रूप्यमयैत्रादिलोकपालप्रतिमरौप्यमयनितंबादि
तमिहो वंशरजकंदरंदिक्चतुष्टयस्थापितरौप्यपात्रं स्थितं घृतोदकप्रस्रवणं दिक्चतुष्टयस्थापितमुक्त
पीतकूर्चरक्तवस्त्रांबुधरं नानाफलमात्यवितानाद्युपकरणसहितं तुभ्यं संप्रददेन ममेति दद्यात्
स च उर्वस्वस्तीति प्रतिगृह्य स्वशाखायां कामस्तुतिं पवेत्। ततः कृतैतदानप्रतिष्ठार्थं इमां गस्तुभ्यं दक्षिणा
त्वेन संप्रददेन ममेति दद्यात्। तत्र चतुर्विंशतिपदेऽष्टौ गामुरवे च तस्य तत्रैकं त्विह दशपदे सवर्जं
एकैकां एकपदे गुरवण्वतां कपिलां कृत्विह सुवर्णमिति मदनादयः एवं पूर्वस्थितं मंदराख्यविक्रं न गिरि

रामः

॥ ६९५ ॥

यवमयं सौवर्णं नानाफलमद्रकदंबतन्मूलस्तुवर्णकामदेवप्रतिममरुणोदसरः स्थानापद्धारपूरितरौ
प्यपात्ररौप्यघटितचैत्रवनवस्त्रनानाफलादियुतं तुभ्यं मत्विजसंप्रददेन ममेति दद्यात्। इमं दक्षिणास्थित
गोधूमयगंधमादनं विक्रं न पर्वतं सौवर्णजंबूद्वयमूलस्थितसौवर्णकुवेरप्रतिमान्वितं मानससरः स्थानाय घृत
पूरितरौप्यपात्रं रूप्यघटितगंधर्ववनवस्त्रनानाफलमात्यवितानादियुतं तुभ्यं मिति दद्यात्। इमं पश्चिमस्थितं
तिलमयं विपुलारवं विक्रं न पर्वतं सौवर्णपिप्पलतन्मूलस्थितसौवर्णहंसप्रतिमान्वितं सितोदसरः स्था
नापदधिपूरितरजतपात्रं रजतघटितवैज्राजवनवस्त्रनानाफलयुतं तुभ्यं महंसंप्रददशति दद्यात्। इमं मु
त्रस्थितं माषमयं सुपाश्वर्यं विक्रं न पर्वतं हैमवततन्मूलस्थितहैमधेनुप्रतिमायुतं नदसरः स्थानाय मधूपू
रितरौप्यपात्रं रौप्यघटितसावित्रवनवस्त्रफलादियुतं तुभ्यं मिति दद्यात्। लवणाचलादिदानपक्षे प्रयोगे धा
न्यप्रदस्थाने लवणादिपदं प्रक्षेप्य तत्र फलानि तत्र तत्र वक्ष्यामः॥ आचार्याध्यातुजयान्येभ्योऽपि दानपक्षे
युष्मन्मन्त्रेभ्यश्च ब्राह्मणेभ्यः संप्रददशति दद्यात्। ततो ग्रहवेद्यां यजमानो देवतासंपूज्य नमस्कुर्यात्॥

दानम०

॥ १४३ ॥

याऽत्येभ्योपिविशिष्टेभ्योदेयामितिहेमाद्रिः। अत्रसकलपापक्षयोत्तरशतकल्यावधिज्ञानंदकारकब्रह्मलो
कभोगानंतरपरमगतिकामश्चिदानवाक्यं। अथतिलाचलः। पाम्ने उत्रमोदशानिद्रौणैः पंचनिर्मध्यमोमत
ः। त्रिजिकनिष्ठोराजेंद्रतिलशैलः प्रकीर्तितः। पूर्ववच्चा परं सर्वं हृदयविष्कंभकादिकं दानं संत्रान्यवक्ष्यामि
यथाचमुनिपुंगवाः। यस्मान्मधुवनेविष्णोर्देहस्वेदसमुद्भवाः। तिलाकुशाश्चमय्याश्चतस्माठ्नो नवविह
हव्यकव्येषुयस्याच्चित्तैरेवान्निरक्षणां नवउद्गरशैलेप्रतिलाचलनमोस्तुते। इत्यामंत्रचयोदद्यात्तिला
चलसमुत्तमं सवैश्वं पदं याति पुनरावृत्तिर्धर्मं दीर्घायुष्यमवाप्नोति पुत्रं पौत्रं च मानवः। पितृभि
र्देवगंधर्वैः पूज्यमानो दिवं व्रजेत् सकलपापक्षयदोषायुष्यपुत्रपौत्रसमन्वितानंतरयितुर्देवगंधर्वपू
र्वकपूज्यमानत्वं पूर्वकद्युलोकगमनसमनंतराक्षयवैश्वपदप्राप्तिकाश्चिदानवाक्यं। अथादेदियव्रतेतिल
पर्वतदानं स्कांदे। पूर्वोक्तेसंगमोस्मात्वाशुचिर्नृत्वा समाहितः। सर्वपापविशुद्ध्यर्थं नियमस्तो नवेन्नरः। नि
यममंत्रस्तु त्रिदेवत्यव्रतं देवाकरिष्ये मुक्तिमुक्तिदं नवं तु संनिधौ मेद्यन्नयो देवास्त्रयोऽय इति ब्रह्मविष्णु

रामः

॥ ६७६ ॥

महेशानां सौवर्ण्यपलसंख्यया। प्रतिमास्तु प्रकर्तव्यास्तदर्थे न द्विजोत्तमः सायं शतत्रयं शंभोऽणानां तिलप
र्वतः। ब्रह्मविष्णुशिवप्राप्तैरातमंतु गवां त्रयं हिरण्यपूजि ध्यात्वादिदानं विनवमास्तः। मध्याह्ने तु रः स्ता
त्वाशुचिर्नृत्वा समाहितः। तिलपर्वतमध्यस्थं पूजयेद्देवतात्रयं। अर्घ्यं दत्त्वा पूजां नमो विश्वस्तुते न्यससा
य परमात्मने। देवाय देवदेवतये यज्ञानां पतये नमः। उब्रह्मणे नमः। पादौ हिरण्यगर्भयुर्गुह्यं जंघांभ्यां
परमात्मने वेधसे इति गुह्ये पद्मे दत्त्वा पापहर्तुः। हंसवाहनाय कटिदेशे शतानंदाय वक्षसि सावित्राय तयेव
ऊषु। रुग्णाय नमः पूर्ववक्त्रे। यजुर्वेदाय दक्षिणे सामवेदाय पश्चिमे। अथर्ववेदाय उत्तरे चतुर्वक्त्राय शिर
सि। हंसाय नमः। कपालाय नमः। ततो लोकपालादिपूजनं स्वस्वमंत्रैः। हिरण्यगर्भपुरुषप्रधानाव्यक्तरूपाय
प्रसादस्तु मुखे। नृत्वा पूजां गृह्णन्मोस्तुते। अन्नं ताय नमः। पादौ विष्णुरूपाय उरुभ्यामुक्तं हाय जातुभ्यां गो
विंदाय जंघायां गुह्ये प्रद्युम्नदेवाय पद्मनाभाय नाभौ। लंबोदरा उदरे वक्षसि कौस्तुभवक्षसे चतुर्भुजा
य ब्रह्मणे। वदने विश्वतो मुखाय शतसहस्रशिरसे मौलौ। अदित्यचंद्रनयनं दिग्बाहोदित्यसूदनं पूजां

दानम०

॥ २४५ ॥

दत्तामया नत्ता गृहाण करुणा परेति विष्णु प्रार्थना महेश्वरं महेशाननमस्ते त्रिपुरांतक ॥ जीमूत केशाय नमो
नमस्ते वृषभध्वजं ईशानाय नमः पादौ जघान्मं चंद्रशेखर ॥ जानुभ्यां पशुपतिर्देवश्चाहंभ्यां शंकरः स्मृतः ॥
उमाकांताय गृहे नानौ वै नालोहितः उदरे रुक्मिका वासावक्रे नागोपवीतिने ॥ अंधकारे प्रमेयात्मनूनमो लो
कांतकाय च पूजा दत्तामया नत्ता गृहाण वृषभध्वजेति महेश्वर प्रार्थना इति पूजाक्रमः प्रोक्तो मंत्रैरेतैः ॥
प्रयत्नतः ॥ च्चाचार्यं प्रत्ता पूजालंकारं नृपरा ॥ हस्तमात्रा कर्णमापी वंछत्रं कमंडलुं ॥ ध्येतं वस्त्रयुगं देयं व
स्त्रोत्तमं सर्वमर्चये ॥ पीतवस्त्रयुगं विलोचनं हितं शंकरस्य तु ॥ पंचामृतेन स्तपनं पूजनं कुसुमैः स्वकैः ॥ कम
लैस्तुलसापत्रैर्विल्वपत्रैररुंडितैः ॥ तत्कालं संभवैः दिव्यैः पूज्या देवा यथाक्रमं यथाशक्त्वा प्रकर्त्तव्यं व
तमेतत्सुदुर्लभं ॥ जावितं प्राणिनामेतदनिर्गुणं निश्चितं यतः ॥ अथ तस्य करणविधानं शृणु तत्त्वतः ॥ देव
तावयमुद्दिश्य शास्त्रवृष्टेन कर्मणा ॥ पूजापतये विश्वकर्मणोरुप्राय नमो नमः ॥ इत्यनेनैव मंत्रेण वक्ति
संस्थाप्य यत्नतः ॥ ततो ब्रह्मविष्णुशिवानां नाम मंत्रेण शोचत रसाहस्य मष्टोत्तरशतं वा तिलहोमः ॥ अथ

रामः

॥ ६९७ ॥

होमावसाने तु गंतुं दद्यात्पयस्विनी ॥ हेमशृंगारौ प्यरवुरां घंटा नरण नृपरां ॥ ताम्रपट्टां रौप्यरवुरां सर्वेपि स्फ
रसंयुतां ॥ मदक्षिणां शुभां सुरणां ब्राह्मणा यनिवेदयेत् ॥ तेन दत्तं कृते जप्तं मिष्टं यज्ञे सहस्रधा कृतं कृत्यो
न वै द्विषावतस्यास्पृश्यावतः ॥ इत्यर्धे दियवते तिलादौ च लदानं ॥ अथ कार्यासाचलः ॥ याम्ये ॥ कार्यास
पर्वतस्तदादिशद्गारैरिहोदितः ॥ दशनिर्मध्यमा प्रोक्ता ॥ कनिष्ठः पंचभिः स्मृतः ॥ नारेण ल्यधनोदद्यावि
तशाट्टाविवर्जितः ॥ धान्यपर्वतवत्सर्वमासाद्य मुनिसत्तमः ॥ प्रजातायां तु शर्वयां दद्याद्विहसुदीरये
त् ॥ तमेवावरणं यस्माच्चोक्तानि ह सर्वदा कार्यासाचलतस्मात्तमघोघघंसनो नवः ॥ एवं कार्यास
मैलेडं यो दद्यात्पर्वसंनिधौ रुद्रलोके वसेत्कल्पं ततो राजा सवेदिह ॥ सकलपापद्वयपूर्वकं कल्याव
धिरुद्रलोकनिवासानंतरं नृलोक राजस्वकाम इति दानवाक् ॥ अथ दत्तचलः ॥ याम्ये ॥ अथातः संप्रव
क्ष्यामि दत्ताचलमनुत्तमं ॥ तेजोमयमिदं दिव्यं महापातकनाशनं विंशत्या दृतं कुंभानां सुतमः ॥ द्वा
नाचलः मध्यमस्तु तदर्थं न तदर्थं न धमः स्मृतः ॥ अथ वित्रः प्रकृती तद्वामा मिह विधानतः ॥ कुंभः प

दानमः

॥१४५॥

लसहस्रात्मकपरिमाणविशेषः विष्कं न पर्वतांत दच्चतुर्भागेन कल्पयेत् ॥ शालितं डूलपात्राणि कुंभोपरि निवे
दयेत् ॥ अत्रनुक्तं नः पात्ररूप एव सच प्रायेद्युतस्य इव त्वेन दारणयोग्यपरिमाणं ॥ तडुपरि चतुर्डूलपात्रं
एव विष्कं भावलाघ्रपितद निप्रायेणैव पात्राणां ति वक्रवचने कारयेत्संहता सर्वान्यथा शो निवधानत
॥ विष्टये छुक्रवासो निरिदुदं फलाहिके ॥ धान्यपर्वतवृक्षेषु विधानमिदं पयते ॥ अधिवासं च कुर्वीत
तद्वदोमं सुरार्चनं ॥ प्रजातार्यतु शवर्चां गुरवे विनिवेदयेत् ॥ घृताचलमिति शेषः ॥ विष्कं न पर्वतास्तद
हृत्विष्मशान्तमानसः ॥ सयोगात् घृतमुत्पन्नं यस्माद मृततो जसः ॥ स्माहृतार्चि विश्वात्मा प्रायतमत्रा
शंकरः ॥ धन्वतेजो मयं ब्रह्म घृतेतच्च प्रतिष्ठितं ॥ घृतपर्वतरूपेण तस्माच्च ॥ पाहिभूधरः ॥ अनेन विधिना
हृद्यात् घृताची लमुत्तमं महापातकमुक्तोऽपिलोकमाया निशाकरं ॥ हंससारसयुक्तेन किं किं राजा
लमाहिना विमानेनार्कवर्णेन सिद्धविद्या धंधरा र्चितः ॥ विवरपिटनिः सार्द्धं यावदाभूतसंज्ञवं ॥
अत्र सकलपातकनाशन पूर्वक हंससारसयुक्त किं किं राजा लमात्मर्कवर्णं वमानकरलोकग

रामः
॥१४६॥

मनपूर्वकसिद्धविद्या धरार्चितत्वविशिष्टपिटसहितभूतसंप्रवावधिक विवरणकाम इति दानवाक्यं
अथरत्नाचलः ॥ पात्रो ॥ अथारतः संप्रवक्ष्यामिरत्नाचलमुत्तमं ॥ सुक्ता फलसहस्रेण पर्वतः स्यादिहोमः
मध्यमपंचविंशतिस्त्रिंशतिस्त्रिंशतानाधमः स्मृतः ॥ चतुर्थोऽंशेन विष्कं न पर्वताः सु समंततः ॥ पूर्वेण च जगो
मेदैर्दक्षिणेनेऽनालकैः ॥ वज्रगोमेदै रित्यनंतरं मंदर इति शेषः ॥ पद्मरागयुतैः कार्यो विद्वद्भिर्गंधमादन
॥ वैद्यैर्विदुमैः पश्चात्समिश्रो विपुलाचलः ॥ पद्मरागैः ससौ पणोरुत्तरेण तु विनसेत् ॥ सुपाश्वरिति शेषः ॥
वज्रगोमेदैः समसंरये ॥ समस्सारश्रुतिवादि तिन्यायात् ॥ एवमुत्तरत्रापि ज्ञेयां धा पर्वतवृक्षेषु मन्त्रापि प
रिकल्प्यते तददावाहनं कुर्याद् दक्षदेवांश्च कांचनात् पूजयेत्सुष्मा मानायैः प्रजातो च विसर्जने ॥ दानांत
रमिति शेषः ॥ पूर्ववदुरुक त्विष्मः इमान्मन्त्रा उदीरयेत् ॥ गुरुकृत्विष्मोदानायेति शेषः ॥ यदेव गणा सर्वे रत्ने
धेवव्यवस्थिताः ॥ त्वंचरलमयो नित्यमतः पाहि महाचला ॥ यस्मात्प्रसादेन हृषिप्रकुरुते हरिः ॥ महार
लप्रसादेन तस्मान्न पाहि सर्वतः ॥ अत्र विसर्जनादीनां युक्तमोक्तावपि धान्यपर्वतवदतिदेशिकः ॥ क्रमेणै

दानम्

॥१५६॥

यः अनेनविधिनायसुदधाइतमहागिरिसयातिवैल्लवंलोकममरेश्वरपूजितः यावत्काल्यशतंसायंवसे
दिहनराधिपारूपारोग्यगुणोपेतः सप्तदीपाधियोनवेत ब्रह्महत्यादिकंयत्सारिहवासुत्रवाक्यं तत्सर्वं
नाशमयातिगिरिर्वज्रहतोयथा ॥ अत्रानेकजन्मकृतब्रह्महत्यादिपापक्षयोत्तरममरेश्वरपूजित्वपूर्वक
सायकल्पशतावधिविष्णुलोकनिवासानंतरा - पारोग्यगुणोपेतसप्तदीपाधिपत्यकामइतिदानवा
क्यं ॥ अथरौप्याचलः ॥ पाप्मे दशनिःपक्षंसाहस्रैरुत्तमोराजताचलः पंचनिर्मध्यमः प्रोक्तस्तदर्थेनाध
रः स्मृतः ॥ अत्राक्तोविंशतेरुद्धंकरियेच्छक्तिः सदाविष्कंनपर्वतास्तादतुरीयांशेनकल्पयेत् पूर्ववज्राज
तान्कुर्यामंदरादिनिधानतः कालधौतमपांस्तद्वेष्टोक्तेशानर्चयेद्धुधः कलधौतंकांचनेब्रह्मविष्णुशि
वान्कुर्यान्नितंबोत्रहिरण्मयः राजतंस्याद्यदनेषांकांचनेस्यातदत्रवै ॥ शेषंचपूर्ववत्कुर्याद्योमजा
ग-णादिकं दद्यात्तद्वत्प्रजातेतुगुरवेरौप्यं पेतं ॥ विष्कंनश्रीजान्कृत्विष्णुपूज्यवस्त्रविन्यषणैः ॥ इमं
मंत्रपठन्तदद्याद्दर्शनपाणिविमर्शरः पित्राणं वक्षन्त्यस्माद्धर्मैर्दोः शंकरस्यतु रजतपाहि तस्मान्नः शौकं

रामः

॥६९॥

मंसारगरात् ॥ इच्छं निवेद्ययोदद्याइजताचलमुत्तमं ॥ गवां दशसहस्रस्यफलं प्राप्नोतिमानवः ॥ सोमलोके स
गंधर्वैः किन्नराक्षरसौगणैः पूज्यमानोवसे द्वामान्यावदाभूतसंप्रवः ॥ अत्र सकलपापक्षयदशसहस्र
गोदानफलावाप्तिपूर्वकगंधर्वैः किन्नराक्षरोगणपूजमानत्वविशिष्टायावदाभूतसंप्रवसोमलोकनिवासा
कामइति दानवाक्यं ॥ अथशर्कराचलः ॥ पाप्मे अथातः संप्रवक्ष्यामिशर्कराचलमुत्तमं ॥ यस्य प्रसादाद्विष्णु
करुणास्तुष्यंति सर्वदा ॥ अष्टनिःशर्करानारौरुत्तमः स्याद्युहाचलः ॥ चतुर्निर्मध्यमस्तद्वज्रारामधरः स्मृतः
॥ धारेणवार्द्धनारेणकुर्याद्यः स्वल्पवित्तवान् ॥ विष्कंनपर्वतान्कुर्यात्तुरीयांशेनमानवः ॥ धान्यपर्वतवत्सर्वक
साद्यमरसंयुतं ॥ मेरोरुपरितद्वच्चत्वाप्यहेमतनुत्रये ॥ मंदारपारिजातश्चतुर्तायः कल्पपादयः ॥ एतद्वत्तत्रयं मू
र्द्धिसर्वेष्वपि निवेशयेत् ॥ हरिचंदनसंतानौ पूर्वपश्चिमनागयोः ॥ निवेशेण सर्वशैलेषु निवेशाच्छर्कराचले ॥ मंदरे
कामदेवस्तु प्रत्यग्वक्त्रः सदा भवेत् ॥ गंधमादनशृंगे च धनदः स्याद्दुष्टदूरवः ॥ प्राप्नुवो वेदमूर्तिश्चिह्नं स स्याद्वि
पुलाचलो ॥ हेमासुपाश्चैसुरनिदक्षिणानिसुरवानवेत् ॥ धान्यपर्वतवत्सर्वमावाहनमरवादिकं ॥ कृत्वायु

दानम०

॥१४७॥

रवे दद्यान्मध्यस्थं पर्वतोत्तमं ॥ कृत्विममृतुरः शैलानिमान्मन्त्रानुदायेत् ॥ अरोग्यामृतसारो यपरमः शर्क
राचलः ॥ तन्ममानंदकारीत्वं नवशैलेऽसर्वदा ॥ अमृतं पिबतां ये तु नियेतुं विसीकराः ॥ देवानीतत्समुद्यो
यं पाहितः शर्कराचलः ॥ मनो नवधनुर्मध्यादधूता शर्करायता ॥ तन्मयोऽसि महाशैलपाहि संसारसागरात् ॥
यो दद्याच्छर्कराशैलं च नेन विधिनानरः ॥ सर्वपापविनिर्मुक्तप्रयाति शिवसंदिहं चंद्रादिसप्ततीकाशं मरुद्वा
नुजाविधिः ॥ सहेमयाननातिष्ठेत्ततो विलुपुं व्रजेत् ॥ ततः कल्पशतांते तु सप्तदीपाधिपो नवेत् ॥ आपुरारोग्य
संपन्नो यावज्जन्म पुनत्रयं ॥ नोजनं शक्तिः कुर्यात्सर्वशैलेष्वमत्सरः ॥ सर्वत्राहारलवणमश्रायात्तदनुज्ञया
नोजनं ब्रह्मणानां तु सर्वत्र सर्वशैलषु ॥ दानात्सर्वेषु कृतो पवासो दानानंतरं गुर्वीचनुज्ञया हारलवणम
श्रायादित्यर्थः ॥ सर्वत्रोपस्करान्सर्वान्प्रापयेद्वा स्तरालयं ॥ पश्येदिमानस्य धनोऽपि न त्वास्मरेन्मनुष्यैरपि दीय
मानं ॥ शृणोति न त्वाप्यमतिकरोति निष्कल्मषः ॥ सोऽपि दिवं प्रयाति ॥ उः स्वप्नं प्रशमयति ॥ पचमाने शैलेऽनव
यने दने मनुष्यः ॥ कुर्यात्किमुमुनिपुंगवं हसम्पन्नं सन्नात्मा सकलगिरिं संप्रदानं सन्नात्मा प्रसन्नचित्तः ॥

रामः

N ७००॥

॥ अत्र सकल उरितक्षयानं कल्पशतावधिकविलुलो कनिवासानंतरं सप्तदीपाधिपत्योत्तरजन्मापुनत्रयाव
च्छिन्नापुरारोग्यकाम इति दानवाक्यं ॥ अथ शिखरदानं ॥ विलुधर्मोत्तरे ॥ शृणुराजन्प्रवक्ष्यामि शिखराणां
यथाक्रमं दानं देयं पाथायेन तद्युगधसनातनं ॥ साद्यशुक्लतया यां मार्गशार्धस्य वा पुनः ॥ तृतीया वाप्यवैशारे वसु
क्तायारोहिण्युता ॥ शौचपद्या तृतीयायां विद्येते एतु नार्गवा ॥ गुडेक्षु वस्त्रलवण धान्यकाजा जिशर्करा ॥ खजू
रतंडुलशर्करा ॥ शौचमलयजेन घाफलेर्बनोहरैरम्यैश्चिखराणि मदापयेत् ॥ तेषामन्यतमं दद्याद्यथाशुद्धं वि
धानतः ॥ आत्मप्रमाणं कुर्वीत प्रादेशाभ्याधिकं शुभं ॥ नुविगोमयलिप्तायां इक्षुमेषत्राणिसंस्तरेत् ॥ कुर्वीत
शिखरे गौरीस्थानमनुत्तमं ॥ द्विहस्तस्रलंकुर्वीत हस्तमात्रं शिखरा ॥ त्रिहस्तस्रलंकुर्वीत हस्तमात्रं शिखरा ॥ चतुर्भुजां हेमवयास
ससा ॥ दानं इत्येतन्मध्यं परधेऽुरुनंदना ॥ इक्षुयंत्रकटे गौरीतस्योपरि निवेशयेत् ॥ चतुर्भुजां हेमवयास
जयेत्कुक्षुमेन तु ॥ गौरीलक्षणासंयुक्तं देवीपुराणे गौरीशंखेऽवर्णनाशर्वराशनिषेवतां ॥ तत्र पद्मास
नासीनां साक्षसूत्रकमंडलुं ॥ वरदो घृपाट्यां सर्वमास्यफलश्रिया ॥ वरदो घृतामिति वरदामित्यर्थः ॥ वैष्टयेत्

दानम०

१४८

क्षमवस्त्रेण देवांश्चिखरानभिमुखयेत् ॥ यस्मान्निवासः पार्वत्याश्चिखरत्वं सुरैर्वृतं ॥ तस्मान्नां पाहि नगवत् ॥
त्वं गौराश्चिखरः सदा ॥ एवमासं चिखरं तृतीयायां तद्वत् ॥ तत्स्नात्वा प्रजाते तु वद्यात्संनेण न कृतं ॥ य-
स्मात्वं सर्वभूतानां उपरिष्ठादवस्थितः ॥ तस्माच्छिवः प्रायतां मेतवदानेन सर्वदा ॥ अर्द्धभागं चतुर्थं वा पंचमं
वापि वैगुरो ॥ दद्याच्छेषं तु बंधूनां शिष्याणां स्वजनस्य च ॥ अनुजीवीनां च नृत्पानां दुर्गतां च धीमतः ॥ एवं द-
त्वा तु शिखरं गौर्योऽनुजीतवाप्यतः ॥ समुक्तकेशः संप्राप्य क्षीरं घृतमयापि वा ॥ विधिनानेन यो दद्याद्गौर्या
॥ शिखरमुन्नमं सर्वसेधवने देव्याः कल्पकोटिशतत्रयं ॥ पुण्यं दद्याद्दिहायातो जायते पृथिवीपतिः ॥ अनेन न
विधिना देयं विधिहीनं न कारयेत् ॥ विधिहीनं कृतं सर्वतश्च दातुं फलं न वेत् ॥ अथ प्रयोगः ॥ यजमानो मा-
घशुक्ला तृतीया शुक्लकाले पूर्वाह्णे गौरीं पूजास्वस्ति वाचनमात्तकावसौ चारुपूजानां दीप्ताद्यानिकरि-
ष्यमाणश्चिखरदानां गतया करिष्ये इति संकल्प्य तानि कृत्वा मासपञ्चाद्युक्ता दौर्गाप्यदौर्गत्याभावपूर्व-
ककल्प्य लौकोटिशतत्रयावच्छिन्नगौरौ नवननिवासानंतरं पृथिवीपतित्वकामः ॥ श्लो० ३३ शिखरदानमहं

रामः

॥ ७०१ ॥

करिष्ये इति संकल्प्य चार्यैर्वृत्वा संपूज्या लिप्तायां नृमा विष्णुयत्राणि संस्तार्य मूले दिहस्त विसारेण परिहस्त
मात्रवित्तरं चतुर्द्विस्वशरीराई प्रमाणतः प्रादेशाधिकमुच्चमिह दजमयकुसुमैकृत्वा तदभ्यं तरेरुक्त
वस्त्रेण वेषयित्वा गुडादिदेयद्रव्येणापूर्योपरिष्ठुयन्नक-मास्तीर्य तत्र दौर्गादि वस्त्राय शिखरे देववर्णानां च
उमौलिपद्मासनामहासूत्रकमंडलुधरवराजयकरांगौरी हैमोसशिखरांस्तद्वत्स्त्रेणावेष्य कुक्कुमादिना
संपूज्य च वान्यै नमायादौ कामिन्यै जानुना कामदेवैर्ब्रह्मा जगद्विषे नमो नानिश्चानरायै इह यंतं दायैस्तनौ सुनयै
मुखं सलितायै शिरः संपूज्य पुष्पांजलिमादाय शिखरं त्रिप्रदक्षिणं कृत्वा यस्मान्निवासः पार्वत्याः शिखरत्वं सु-
रैर्वृतं ॥ तस्मान्नां हि नगवत् त्वं गौराश्चिखरः ॥ सदेत्यनुमं च पुष्पांजलिं प्रक्षिप्य नमस्कृत्य जागरां कुर्यात्त-
तः प्रजाते कृतनित्यक्रिया ॥ शिखरयश्चिभनाग उपविश्य मासपञ्चाद्युक्ता मुकगोत्राया मुकवेदाया मुख-
शरबाध्यायिने मुकशर्मण ब्राह्मणाय दौर्गत्याभावपूर्वककल्पकोटिशतत्रयावच्छिन्नगौरौ नवननिवासानंतरं
पृथिवीपतित्वकामो हतुममये न्यश्च विप्रेभ्य इदं शिखरं गौरीप्रतिमायुतं संप्रददेन ममेति दत्त्वा सुवर्णदिक्षि

दानम

॥ १४७ ॥

एतच्च दत्ताविप्रसंनो ज्यतद्दिने स्वयं क्षीरं घृतं वा वाग्यतो मुक्तकेशः ॥ घाम्नायात् इक्षु वस्त्रादिशिखरदाने तु त्रये
कुसुमद्वारं संकल्पवाक्यादौ च तत्र तदप्रयोग इति शेषः ॥ अथ नृत्यं ॥ इति मुद्रादिशिखरदानप्रयोगः ॥ अथ न
प्रतिधितानं ॥ वहिस्त्रिपुरारणे ॥ पुण्यातिथिप्राप्य तु पौर्णमासीतथोपरगोशशिखरयोर्वा चतुर्थ्यादिद्य
यत इवेवाप्रवीधने प्रत्ययनेष्विस्त्रोः ॥ कुर्यादथौ हं वरमेककुं नं हिरण्यमानेन यथास्वशक्त्या हिरण्य
मानेनांतः प्रक्षेप्य नारादिमितसुवर्णरत्नादिनायाकुं नः पूर्णः स्यादित्यर्थः ॥ तथा विधामं च सुराजतस्याद्वि
एनारेण तु प्रयेत्तत्र ॥ तदर्थतोर्ध्वेन तद्वतो वा स्वशक्तिः स्वर्णपक्षैः शतेन तदुर्मर्धेन तु वित्तशक्त्यापलत्रय
धर्मपि प्रकुर्यात्तत्ताम्रनाडे कनकं निधाय सवज्रनालोत्पलपद्मरागं समुक्तद्वेये स विदुमंचतः प्राजतया
त्रमधोमुखं स्यात्तत्तज्जनं पूर्वोक्तं पिधानयान्न एव तु नं न प्रनिविसविदारकृत्वा सने प्रावरणे प्रयुक्ते प्राव
रणमुत्तरछत्तेनो ययुक्ते सहिते ॥ कुशोत्तरं द्यणकमराद्यं स पादुके पाचदछत्रयुक्तं ॥ तक्षौ मवस्रोतम
युक्तं स पूजयेत्तत्र वरेरथैतैः ॥ आदौ तु पंचाशतमाप्य विसृज्य संस्त्राय संसारहरं समर्प्य तथे श्वरं यावकमेव

रामः

॥ ७०२ ॥

ऊत्वे आमन्त्रयेत् — तिधिततस्तं ॥ श्रीरवंडक धूरसंस्तुमेन पंचाक्षरं नाम श्रिया प्रलिरयनमस्व घोकारयु
तच पात्रे तज्जतेथे चयथार्चयेथार्चं तं ॥ मित्रः प्रयोगो वक्ष्यते ॥ एवं पूज्यविधाने ततो विप्रमथार्चयंत कि
राटांगद निष्कायं कुंडलां गुलिधूषणेः ॥ अलं कृत्य हरिं पद्मीपातां वरधरं ततः पूजयेदस्य तं ध्यात्वा मं
त्रेयां एतान् नक्तिमाशमंत्रः प्रयोगो वक्ष्यते एवं — पूज्य हरिं ध्यात्वा तं द्विजं विसृज्य पितृं ततो न प्रनिधिंदद्या
नाम त्रैणानेन मानचः स्वगोत्रोच्चारणेनादौ विस्त्रोर्नाम महात्मना ॥ त्वद्वर्जति लैः सार्द्धं उदकं संपिरित्य जे
तृयित् संतारणार्थाय नित्वा तं दवि च द्ये सर्वाद्यौ धविनाशाय विस्त्रोदानं स पाकृतं ॥ तदनेन सरत्नेन धा
तुत्रययुतेन च सक्षौ मां वरयुक्तेन सादर्शपादुके मच ॥ सासनेन स छत्रेण चामरोपानेन च सदानं दविधा
नेन प्रायता विसृज्य शराणवमुच्चार्य तं दद्याद्विजाय हरिरूपिणा गोपेन विधिना दद्याद्देम संरयानकीर्तयेत् ॥ प्र
काशिते कोटियुतं फलं प्रगोपिते कल्पगणैर्न सह या ॥ इतीदमारव्यायनकीर्तयेत्तु धार्निधानमथे निहितं च
य इचेत् ॥ एवं कृते प्यान्मनुजः कृतात्मानवेत्त च स्यान्मकदाचित् ॥ प्रपाति विस्त्रो ॥ पदमव्ययं ततश्चिवात्म

दानम

॥१५०॥

कानंदमयं समाज्ञात् ॥ इति नानिधिदानं ॥ अथ प्रयोगः ॥ पूर्वोक्ते काले यजमानस्तिथ्याद्युत्तिर्यस्य कलपाप
क्षयसर्वपितृतारणानंदविद्वद्दिशिवात्मकानंदमया व्ययविलुपदप्राप्तिकामो न ॥ इति धिदानमहं करि
ष्य इति संकल्प्य न निधिं क्षौमवत्त्रययावत्तं स्थापयित्वा परितो दर्पणचामरयाडकोपानहस्तत्राणि चासा
द्यपुरतो हरिहरौ स्थापयित्वा सं पूज्य प्रागुत्तरे देशे स्वगृह्यानुसारेणापि स्थापनादिकर्म कृत्वा घृताक्तितैर
घ्नैः त्रिशतादिसंख्यया कृत्वा श्रावं उकुंकुमकपूरैः प्रणवादिभिर्घ्नैः नमः इति पंचाक्षरमंत्रं निधिकं नै निधा
ने च लिखित्वा तेनैव न इति धिमुपचारैः सं पूज्य गृहात् कुकुमांजलिर्न इति धिं प्रदक्षिणां कृत्य त्वया समस्ताम
रसिद्धपक्षविद्याधरेण किं नरश्च गंधर्वविद्याधरदानवैर्देयुतं वृत्तं विश्वमिदं नमस्तं समग्रसंसारकरात्वमेव
विनोमदानंदमया ॥ समस्तकल्याणवयः समाधिदरिद्रियेन इति धेनमस्तं ॥ इत्युपस्थाप्य पुष्पांजलिप्रक्षिप्य न
मस्कृत्योदङ्मुखमाचार्यं किं दायं यदि निष्क्राम्य कुंडलां गुलि चरणपातवासश्च दनादिभिः सं पूज्य विलुपिणं
धात्वा कुसुमपाणिभूदेवो सि विनो नितं नित्यानंदमयो दरे ॥ हरमेव कृतं कर्म कृपा करनमो स्तुते ॥ नृदेव नगव

रामः

॥१७०॥

द्रुम्य नवनंगकरेश्वरा ॥ नवभूतिकरो जिहोष न विभो नमोस्तुत इति ॥ पुष्पांजलिनाभ्यर्च्य कृत्वा वतिलयवज
लान्पादाय न्मुकशर्माहं सर्वपापक्षयसकलपितृसंतारणनित्यानंदविद्वद्दिशिवात्मकानंदमया व्ययवि
लुपदप्राप्तिकामो मुकगोत्रायामुकशर्मणो मुकशर्मणो मुकशारवाध्यायिने इमं न इति धिं संरत्नधातुत्रया
त्मकं सक्षौमां वरयुग्ममादर्शपाडकोपानहस्तत्रासनोपकरणसहितं विलुपिणो तुभ्यं संप्रददेन मेति द
द्यात् ॥ ततः सुवर्णदक्षिणां दत्वा विप्रं नमो ज्यन्त्यसी दक्षिणां दत्वा यस्य स्मृत्या प्रमादात् कुर्वतां कर्मेत्युक्ता
कर्मेभ्यो पराणो कुर्यादिति न इति धिदानं प्रयोगः ॥ अथानंदनिधिदानं ॥ वक्रिपुराणे ॥ नगवद्वचोगरुडं प्रति
तस्मान्निधानं शृणु सर्वदानतः प्रभावदं नित्यफलं प्रदं च ॥ एष्वर्यदं मोक्षदं दायं यदा तु त्रयो दूतमनेक
रत्नं कारयेत्कार्तिकांते वामाध्यां वामाधवेपि वा न्ययने विषुवे वापिमन्वादिषु युगादिषु चंद्रसूर्योपरागे च स्व
शतौ डंबरं घटांश्चैडंबरं ताम्रमयं ॥ पिधानं राजततं ध्वजध्वजवर्णसुखं जेतु सुवर्णमेव सौवर्णं नानारत्न
वरापूर्णं नानानामिरावतं हैमराजतताम्रोक्तौ सरिकैरनिश्रितं ॥ रिक्तं रति ॥ नानानानाशताहर्धमयु

दानम०

॥ १५१ ॥

तादृशं कृतं ॥ एकं नाना पदं बहु प्रकार वाचि ॥ परं महाराष्ट्रप्रसिद्ध नारायण वाचि ॥ शक्त्या पलसहस्रेण श
तेनाई शतेन वा ॥ तदईदृचि राजन्पलाइ ननकारयेत् ॥ कार्यो तद्विद्युतं स्नेहा विनशा कामकुर्वता ॥ उक्तना
णकातिरिक्तं पलाइ धूपलसहस्रावधि शक्त्या हेमापि क्षिपेदिति मदन ॥ राजतेनाथताम्रेण घटेन ॥
नाना धान्योपरिस्थाप्य कल्पोक्तैस्त्वं येत्यदै ॥ नाना दान्यान्पष्टादश धान्यानि ॥ पदानिमंत्रा ॥ पौराणिकं
नमस्कृत्य स्वयं वातदनुज्ञया पौराणिको गुरु ॥ कृतक्रियो त्रिसान्निध्ये विष्णोराशस्य चांडज ॥ इमं समुच्च
रं मंत्रं ॥ ऊरापाणि प्रसन्नधी ॥ मंत्रः प्रयोगे ज्ञेयः ॥ एवं पूज्य धानेन नित्यानंदविधिं सुधा ॥ समिधार्थं कर्तुं
निःसक्तुं शास्त्रतचंदनैः ॥ सिद्धार्थं कारि निरानंदमेवं स पूज्येतियोजना तिललाजासुसं पूज्यं च मातुदकमुत्तर
जेत ॥ मंत्रेणानेन विधिवत्कल्पोक्तेन रवगोत्रम ॥ मंत्रः प्रयोगे ज्ञेयः ॥ एवमुक्त्युपमुदकं विधे न्या ॥ प्रतिपादये
त् ॥ संविनज्यया शास्त्रेन कंचिदपमानयेत् ॥ महादानमिदं यस्मादेकोपि नार्हति ॥ अथान्येकेचिदि
ष्टं तिसमस्तविधिपारगा ॥ यज्ञदानव्रतानां च साधकोर्हति तद्गृहे ॥ एवं यः कुरुते दानं नित्यानंदनिधेः

रामः

॥ ७० ॥

परं परं पदमवाप्नोति संसरे स्मिन्निरंतरे ॥ दानानामप्यशेषाणामनंतफलमुद्युते ॥ नित्यानंदविधानस्य प्र
दानादपवर्गनाक ॥ इत्यानंदनिधिदानं ॥ अथ प्रयोगः ॥ तत्र यजमानः पूर्वोक्तैकाले कुरुशतिलयवजलाजा
आदाय सकृद्दानपक्षे देशकालकार्त्तनां ते निरंत परमदावाप्तिमुक्लदानजत्यानंतफलयोगानंतरा
पवर्गप्राप्तिकाम इति दानवाक्यं ॥ असकृद्दानपक्षे देशकालकार्त्तनां ते वेधः पदाधिकरणसंकं जाज्य
करणोत्तरस्वकर्मशेषसंचितत्रेतायुगकालाननिजानुजाविसहिताखिलमहाराजावाप्तिपूर्वकनित्येशा
नपदप्राप्त्यंतरकल्यावधिकानल्यश्राकवैयाधरपदराज्यलाजोत्तराव्ययवैलवपदप्राप्तिदार्घ्यायुष्मावि
ष्टिन्तसंतानकामआनंदनिधिमहानमहं करिष्य इति ॥ कृतसंकल्पः स्वस्ति वाचनमाह पूजनवृद्धिश्चाद्या
चार्यवरणानि कुर्यात् ॥ अत्रानंदनिध्यासादनपूजादिगुप्त ॥ कुर्याद्यजमानो वा ॥ तद्यथा ॥ राजतपि धानंताम्र
घटरूपमानंदनिधिना नारलहैमरूपताम्रमुद्रापलाधिकहेमद्युतं सुस्मवत्सैवैष्टितमष्टादशधान्योप
रिविष्ठादिदेवतासंनिधौ पयित्वा प्रतिष्ठा पूर्वकं उं नित्यानंदनिधयेनम इति मंत्रेणान्यर्च्य सिद्धार्थ इवाहु

चंदनाक्षतानिश्चादायानंदनिधिप्रदक्षिणीकृत्य उतमः सर्वनदसर्वसंपदिवर्द्धन॥ वर्द्धयास्मान्समृद्धो ह्यश्रा
युषाद्यशसाश्रिय॥ नमस्तेनंतसंतानसदानंदसदोदय॥ त्वंसुरववैकरुषेहसंतत्यामांधनायुषा॥ नमोन
मः पद्मनिधेधनेशरात्वक्तोशंकरनैर्कंतेरा॥ शमनयास्मदरितंहरप्रनोनमोनमस्तेहरशंकरेश
नमोनमः पाशाधराप्रमेयनमोस्तुवामायमुनाधेय॥ नमः समारायकुताशनायनमोस्त्वनंतायकनाश
नायनमः सुरभोष्टहराश्वरायनमोस्तुमावित्रिविवेचियेति॥ सरस्वतीप्रातिरतिः कियेति सुपुष्टिपुष्टिस्म
तिशोतिकीर्तैः सर्वामराणां निधिरप्रमेयस्त्वमेवमंत्रविमुनिश्चराणां॥ आधारभूतोधिचराचराचरस्यवि
श्वस्यपस्मात्प्राणतोत्पतस्त्वं॥ नमोस्तुसौंदर्यनिधेसुरेशनमोस्तुगार्जार्यनिधेसमुद्रा॥ नमोनमः कांतिनि
धानदेतेजेनिधेजेत्वां प्रणतोस्मि नानो॥ नमः पद्मायनद्रायनमस्तेत्वस्तिकायचा॥ नमः शंखायमणये
मणिज्जायतेनमः॥ नमोनंदविवर्त्तायनंदावर्त्तायतेनमः॥ नमः कंदककर्णायकंठावर्त्तायतेनमः॥ नमोनंदा
प्रतिष्ठायनमो हेमद्रप्रयायचा॥ नमोहिरण्यगर्जायनित्यानंदायतेनमः॥ इत्थपस्थापूजयित्वाकुशति

रामः
॥१७०५॥

जलाजयवाक्षतजलान्पादायन्प्रद्योत्याद्युक्ताश्चद्येहपुष्पकालेस्मिन्निजदेवाग्निसनिधौयत्र॥ प्रियो
निवृध्यर्थमातापित्रोस्तथात्मनः॥ पुराणन्यायमांसावेदवादिन्यएवचनमोविद्याविधायिन्योतानागोत्रे
न्यएवचविप्रेभ्योनेकशर्मन्योनित्यानंदनिधिपरं ब्रह्मसंप्रदेदंतेभ्योनानावतेनचासत्त्वरौप्यतामेण
सरत्नेनसवाससा॥ सोपस्करेणपुरुषोब्रह्मविष्णुशिवात्मका॥ प्रायतानिधिदानेनप्रापुजपुरुषोत्तुत॥ इ
तिमंत्रैरुदंभमौक्षिस्वाविप्रेभ्योमुकगोत्रेभ्योमुकामुकनामभ्योऽमुमौडवरंरौप्यपिधानमुवर्णवि
त्वाष्टादशधाभ्यादियुतमानंदनिधिनिरंतरेत्यादिप्राप्तिकमइतिसहृदानयक्षेफलमुच्चिरवासकदा
नपक्षेतुवेधमदेत्यादिसंतानकामस्तुक्तायुष्मभ्योहंसंप्रदेइतिदद्यात्॥ एकस्मैवादद्यात्॥ ततः सुवर्ण
दक्षिणं दक्षिंत्वाविप्रान्नसंनो ज्य नूयसां दक्षिणं हत्वायस्यस्मृतेतिप्रमादितिचोक्ताविष्णुस्मरेत्॥ इत्यानं
दनिधिरानप्रयोगः॥ अथदेवतादानानि॥ तत्रतावद्दशावतारदानं॥ विश्वामित्रादानानामुत्तमंदानंहेम
विष्णोः स्वरूपकं॥ तस्मात्पुरणार्थिनादेयाहेमाविष्णोः स्वरूपकाः मत्स्यकूर्मोथवाराहोनरसिंहोपवामनः॥

दानम०

॥१५॥

रामो रामश्च तल्लक्ष्मणश्च बौद्धकल्की चरैते दर्शेति । मर्यादित्वरूपाणि विश्वचक्रदाने दर्शितानि । यथा शक्त्या म
कुर्वत सुवर्णेन विजानता । समेन षोडशेनैव समान्येतानि कारयेत् । षोडशेनैव समानीति महाभूतघ
टारये षोडशेनैव प्रादेशादंगुलशतं यावत्कुर्यात् । त्वमाणा मुक्तं तत्पमा कामर्यादिरूपकानि नवंति इत्य
र्थः । वित्तानुरूपतोरान्न तुल्यमाद्यदस्त्रियोः । संपूज्यनामनिस्तैस्तु पुष्पधूपनिवेदनैः । नक्तिनम्रपुष्पा
मांते निवेद्य श्रद्धया ततः । अक्षय ब्राह्मणान्नराजन्पादौ प्रक्षाल्य यत्नतः । उपवेश्या सने सर्वोश्च दानाना
नुलेपयेत् । सुगंधैः कुसुमैश्चैव धूपैः दीपैस्तथैव च । अर्घ्याद्यवस्त्रयुग्मैश्च ग्रहणे च । इत्यर्पयोः । अथ नेविषु
वे चापि द्वादशपां तु विशेषतः । उपोष्यैकादशकाये धर्मकार्यच सर्वशः । अथ नथानरकं याति तेव माह पिता
मह पिता मह । श्राद्धकान्तिरूपो च शर्हयेत विमस्मरः । एकैकं देव रूपं तमेकैकस्य समर्पयेत् । अथ वा
विडुषः सर्वान् दद्यात्सं पूज्यमानवः । नान्ते पिकादा चित्रदद्यात्पारं दिने तथा । एवमुच्चार्य विप्रस्य हस्ते तो
पंक्षिपेत्स्वयं । दशावतारतोरान्न विस्मरैः कंसगच्छति । महापातकसंसर्गान्मुच्यते तत्तद्दद्यात् ।

रामः

॥१०६॥

ति । अद्येत्यादि । महापापसंसर्गतदोषनिवृत्त्यर्थं विस्मरदशावतारान्नदीनस्य इति संकल्प्यावतारान्न वि
प्रान्नसंपूज्य देव रूपं मया विप्रकारितं कांचनं शुभं । तद्गुहागप्रदानेन प्रायता विश्वरूपिण । इति मंत्रमुक्त्वा दे
शकालाद्युक्ता मुकगोत्राया मुकशर्मणे मुकरूपमहापापसंसर्गजदोषनिवृत्तिकामस्तु न्यहंस्य ददे
नममेति । एकैकमेकैस्मै दद्यात् । एकस्मै वासवासर्वाणि । दानप्रतिष्ठार्थं सुवर्णं दक्षिणं चेति दशावता
रदानप्रयोगः । अथ ब्रह्मविष्णुरुदानं । ब्रह्मांडपुराणे । शौनकादिभिः । षष्ठेन रोमहर्षणेन शृण्वतमु
नयः सर्व इत्याद्युपक्रम्यो त्रिमूर्तिदानं दाना मुत्र मोक्षममुच्यते । त्रिषु वेत्स्यने वापि चंद्रसूर्यग्रहेषु च
नित्यं च पंचदशपां जन्मद्वेषि मारजेत् । देवालयेन दत्तारं पुण्येष्टाय त्तयेषु च । गृहे वा कारयेद्दानं यत्र नृ
मिः शुचिर्नवेत् । चतुरस्रासमान् मृगो मयेनोपलेपयेत् । तत्राक्षता निर्विकरे सुष्पां जलिसमंततः । ए
कहस्ता द्विहस्ता वा त्रिगणा दैर्घ्यतः स्मृता । त्रिवेदिका नवे त्रिर्यक् श्वंततंडुलमिश्रिता । ब्रह्माचविष्णुर्न
गवान्पुरारिहिरामयास्तत्र निवेशनिया । चतुर्जुगासायुधक्षणाद्वा । किरीटिनश्चापियथाक्रमेण

दानमः

॥१५४॥

एतत्प्रतिमालक्षणमुक्तं ब्रह्मांडदाने। स्नानार्थं पद्याचमनाय वस्त्रैर्गंधादिनिस्ताननि पूजनक्रमा॥ प्रदक्षिणा
कृत्य संपुष्पहस्तः प्रणम्य चोदास्य ततः प्रदद्यात्॥ प्रत्येकमेवं ब्रह्म मान पूर्वसं पूज्य दातव्यमनुक्रमेण॥ तथा
जगत्कृष्टिकरस्त्वमेव त्वमेव सर्वस्य पितामहोसि त्वमेव कर्ता जगतां विहर्ता त्वमेव धाता जगतां विधाता॥ त्व
त्संप्रदानादन धो यथा हं त्वया वसायुज्यमुपैमि देव॥ तथा कुरु त्वं शरणं प्रपद्ये मयि प्रनो देव वरप्रसीद॥
त्वया जगद्घातमिदं समस्तं त्वां विष्णुमेव प्रवदंति संतः त्वत्स्थानि सर्वाणि वदंति संतः॥ स्थानि सर्वाणि वदंति
देव त्वया घृतं विश्वमनंतमूर्ते त्वत्संप्रदानादन धो न वामि यथा जगत्कारणकारणेश॥ तथा कुरु त्वं शर
णं प्रपद्ये मयि प्रनो देव वरप्रसीद॥ त्वया मरणममृतं विहात्वा हस्तं सं गृह्णतमेव यस्मात्॥ तथा सुराणि पुरं
चरन्धमे केषु लोके हि यार्शमात्र॥ त्वद्रूपदानादहमप्यशेषेर्दोषैर्विमुक्तो हियथा कुरु त्वं शरणं प्रपत्ने म
यि प्रनो देव वरप्रसीद॥ इत्येवमुक्त्वा विधिवद् ददाति स याति सायुज्यमथ त्रिमूर्ते॥ याः कार्ये द्विप्रवरा यतस्ते
सुवर्णसंख्यागणितं हिरण्यं दद्याच्च वा सोऽयुगमादरेण तथा कृते तद्धनते फलं तत्॥ इति त्रिमूर्तिदा

रामः

॥७०७॥

दानं॥ अथ द्वादशादित्यदानं। ब्रह्मांडपुराणे॥ शृणु नारद भद्रं ते दानमादित्यसंज्ञितं यद्योक्तं लोकगुरुणा
विष्णुना प्रनविष्णुना॥ कर्तुं पापहरं पुण्यमायुष्यं श्रीकरं शुभं॥ आरोग्यं सर्वमंगलं दुःखमाहुतनाशनं॥ सर्वशो
तिकरं ह्येतसर्वसिद्धिफलप्रदं॥ चतुष्पदं सर्वारोघघ्नं शुक्तिमुक्तिफलप्रदं॥ विषुवत्सयने राऊग्रहणे चंद्रसूर्य
यो जन्मर्क्षे सौरवागपंचदशार्कसंक्रमे सौरवारे सूर्यसंबंधिवारे सप्तम्यावायनक्षत्रे सावित्रे ह्युतदर्शनोऽऽ
स्वप्ने दर्शने कुर्याद्दानमादित्यसंज्ञितं देवालये नक्षत्रे तारागे वरुणाक्षये॥ अन्येषु पुण्यदेशेषु देवदानव
माचरेत्॥ अलिप्य वै द्वादशहस्तदैर्घ्यां क्षितिं तथा गोमयसंयुतां॥ तस्मिन् सितैस्तंडुलयुजकैश्च विस्ता
रयेद्दशैर्दंपकजानि॥ प्रादेशमालिङ्ग्य मानि सकर्णिकं न्यष्टदेषु तेषु हिरण्यरूपाणि रवेर्विधाय यथाक्रमे
उत्तरायणपर्वगः॥ प्रत्यस्तु रवास्त्राक्षुरवावां देस्तर्क्षार्गंधादि निरादरेण॥ संप्रायतामित्यथ च त्रमेण प्रत्येकमु
च्चार्यत दीयनामधीता च मित्रश्च ततः क्रमेण मातृपितामा च तथा र्यनाम॥ शक्रश्च देवो वरुणस्तथा सौ
भागो विवस्वानवमस्तथैषां॥ अदित्यनामा सविता तथा न्यस्तृष्टातथैकादशमश्च तेषां॥ विष्णुस्तथा

दानम०

॥१५५॥

द्वादशमः स्वमन्त्रैराधयद्देववरान् द्विजाश्च ॥ पुरादेव रुषेर्दानं प्रोक्तं कमलयांतिना तथा मया पियुष्माकं प्रो
क्तं सुनिवरोत्तमा ॥ द्वादशादित्यप्रतिमालक्षणं ब्रह्मांडदाने प्रागुक्तं वेदितव्यं ॥ इति द्वादशादित्यदानं
अथ चंद्रादित्यदानं ॥ विष्णुधर्मोत्तरे ॥ नगवानुवाच ॥ अतः परं प्रवक्ष्यामि दानराजं नराधिपाय ॥ यद्वा तु
बलीराजा शक्रराज्यनयापहं शक्रश्च बलिराज्यं तु दत्त्वा पुनरवाप ह चंद्रसूर्योपरागेषु अयने विषुवे
तथा क्षये च द्वादश्यां वैशाख्यां पुनर्जन्मनि ॥ कार्तिका च महामाघ्यां सप्तम्यां च यथा तथा ॥ चंद्रादित्यौ तु
हातव्यं सूर्यसौवर्ण उच्यते ॥ शुद्धस्मराजतस्यैव मंडलं हिमरोचिषः ॥ द्वादश्यां तु लवतंतु उच्यते योरपि मंड
लं ॥ वृत्तौ पञ्चसमाकारौ मध्ये चैव तु कार्तिका ॥ नातुंता मये यात्रे घृतपात्रे घृतपूणे तु निक्षिपेत् ॥ सोमं
शंखं क्षारपूणे उपरिष्ठापयेत् ॥ दुधं सूर्यपुरककुसुमैः सोमशुक्लैस्तथैव च ॥ ऊकुमंतु पतंगायदापंचैव
घृतेन तु ॥ एवं संपूज्य तत्तेन चंद्रादित्यौ घृष्टकृष्टयक ॥ अमृतमूर्त्तये सोम नमो ते नैव पूजयेत् ॥ खरवोल्का
येति वै सूर्यं नमो ते न पुनः पुनः ॥ आहूय ब्राह्मणं नत्वा वेदवेदांगपारंगं ॥ ऊटुं विनंदयिष्ये च आश्रिताग्निं

रामः

॥७७८॥

तथैव च ॥ रक्तेन वा समाच्छाद्य ऊकुमेना तु लेपयेत् ॥ संपूज्य पुष्पधूपैश्च द्विजं सूर्यमिवा परं ॥ बिंबं चंद्रबिंबं च
घृतस्त्वंतु निराक्षवै ॥ समर्पयेद्ब्राह्मणाय मंत्रेणानेन नृमिपः ॥ रुक्मं च पुष्कं चैव परां पुष्करमेव च ॥ त्रयी
विद्या तु सांगायस्यांगं विष्णु रूपिणा ॥ सर्वैर्दिवा करो देवा ॥ प्रियतां विप्रसाचिरं ॥ एवमुच्चार्य नातुं तु ब्राह्मण
यनिवेदयेत् ॥ क्षारजं देवं तु द्विजराजतथैव च ॥ अमृतमूर्त्तिं शीतां शुद्धां दामि ते द्विजोत्तमा ॥ गायत्र्या चैव सूर्यस्य
अर्हणं जायते विनो ॥ सोमतरस्मं दायं शुचिः शुद्धे तेजसा ॥ एवं चंद्रविंदत्वा बलीराज्यमवाप ह सर्वं तेन तु
दत्तं स्याद्यो दद्याच्चंद्रनास्करौ ॥ सर्वं तेन कृतं राजं न सर्वं तेन वसंतुतं ॥ सर्वं देहि गायत्र्या चैव संपूजयेत् ॥ नरोत्तमैः ॥ प
ज्यते सिद्धगंधर्वैरुषिभिर्देवदानवैः ॥ इति चंद्रादित्यदानं ॥ अथ लोकपालाष्टकदानं ॥ ब्रह्मा उपुराणे ॥ अ
णुनारद नमो ते दानं सर्वाद्यनाशनं सर्वमंगलमायुष्यमारोग्यं शंकरं शुभं दानं नानुत्तमं दानं सर्वसिद्धिक
रं परं ॥ करोति दानं नारावासायुज्यं ब्रह्मणो वदेत् ॥ विष्णुवत्पयनेराहुय हरे चंद्रसूर्ययोः ॥ अन्येषु पुण्यकाले
पुजन्मं ह्येषु विशेषतः ॥ देवालयेन दीतारं ग्रहे वा दानमाचरेत् ॥ पुष्पदेशेषु सर्वेषु पुराणोक्तेषु नारद ॥ चतुर

दानम०

॥२५६॥

स्वांसमं नृमि लिप्तांगो मयवारिणा ॥ षड्दुरं वाष्टहस्ते वादशद्वादश वाकरान् ॥ प्राच्यो दिच्यस्व कर्तव्यारेखा
श्चतस्रकाः स्मृताः ॥ नवकोष्ठानि तत्र स्मृताः ॥ श्वेततंडुलपुजकैः ॥ सितैरष्टदलेयुक्तान् कमलान्विन्यसेषु
भान् राजतरुपमयं देवं जगत्कर्तारमव्ययं ॥ तेषामध्यमकोष्ठेषु कमलसंनिवेशयेत् ॥ इन्द्रमन्त्रियमवैव
निकर्तिर्वरुणं तथा ॥ वायुसोमं तथेशानं प्रागादिषु यथाक्रमं ॥ जातरूपमयान् देवान् अष्टौ स्वायुधमं
युतान् विपलावन्तु वर्णान्तु यथाशक्ति विनिर्मितान् ॥ ब्रह्मणो निमुरवान्सर्वासर्वेषु विनिवेशयेत्
जातरूपमयं स्वर्णमयं कमलसं ब्रह्मणं ॥ ब्रह्मलोकपालप्रतिमां लक्ष्मणं ब्रह्मंडदानेऽष्टव्यं ॥ प्रत्येकं वा
ससावेष्ट्य संप्रोक्ष्य कुशवारिणा ॥ योसौ कारयिता विप्रस्त्वेवमेतत्समाचरेत् ॥ दानकाले तु संप्राप्ते दातास्मा
ता कुशोदकैः ॥ प्रसन्नचित्तवदनः परमेश्वरपुत्रो गमान् ॥ स्वनाममंत्रैरजितो नमो तैराराध्य गन्दिनिरादरेण ॥
विप्रास्तथा न्यर्च्य यथाक्रमेण संप्रायतामयमित्येव युक्तं ॥ योसौ कारयिता विप्रस्तस्मै दद्याच्च दक्षि
णं सुवर्णसंख्यागणितं हिरण्यं चैव वाससा ॥ प्रोक्तं देवकपेदानं ॥ लोकपाला कथं मया ॥ किमन्येच्छेत्

रामः

॥७०२॥

मिच्छते तद्दिदं बहसं प्रतं इति लोकपालाष्टकदानं ॥ अथ मवग्रहदानं ॥ ब्रह्मांडपुराणे ॥ ब्रह्माऽवाच ॥ ग्रह
दानं क्रमं वक्ष्ये सर्वसिद्धिकरं परं ॥ सर्वशान्तिकरे नृणां सर्वपापप्रणाशनं ॥ विषुवत्पयने राहुग्रहणेशशिश
र्ययो ॥ जन्मक्षेमो रम्यरे वापंचदशपातयैव च ॥ पुण्यकालेषु सर्वेषु सर्वेषु पुण्यदेशेषु विशेषतः ॥ ग्रहदा
ने तु कर्तव्यं नित्यं श्रेयो निकांक्षिणा ॥ हस्तमात्रं द्विहस्तं वा त्रिहस्तं वा यनारदा ॥ चतुरस्रसमं नृमि गो
ययेनोपलेपयेत् ॥ रेखाप्राच्यश्च तत्र स्तास्तथा समा ॥ नवकोष्ठेषु पद्मानि विन्यसेत् ॥ श्वेततंडुलैः ॥ प्रादित्यश्च
इमा नौ मो बुधो जवसिता र्कजाः ॥ राहुकेतुरिति प्रोक्ता ग्रहलोकसुरवावहा ॥ एषां हिरण्यरूपाणि ॥
कारयित्वा यथाविधि ॥ त्रिनिष्केणाथ वा कुर्याद्यथाशक्त्वा ॥ अथ कृष्टयक ॥ हिरण्यरूपाणि हिरण्य
प्रतिमां तद्वत्तान् न्यत्रैव वक्ष्यते ॥ प्रादित्यं मध्यमे कोष्ठे दक्षिणे गारकं न्यसेत् ॥ उत्तरे तु गुरुं विज्ञातबु
धमुत्तरपूर्वकं मार्गवं पूर्वतो न्यस्य सोमं दक्षिणपूर्वके ॥ पश्चिमे र्कं सुतं न्यस्य राहुं दक्षिणपश्चिमे ॥ प
श्चिमोत्तरतः केतुः संनिवेशयेत् ॥ यथाविधि तद्दर्शपुष्पगंधाद्यैरर्चयेत् ॥ स्वस्वमंत्रकैः ॥ दानं शूद्रोपवाकु

दानम०

॥२५॥

योक्त्वा वीतत्रा तु नारदा ॥ नूलेपनादियत्कार्यं सर्वविप्रेण कारयेत् ॥ स्नानकाले तु सं प्राप्ते स्नात्वा कुशति
लोदकैः ॥ प्रयतो यजमानस्तु धौ तवस्त्रप्रसन्नधीः ॥ अर्चयित्वा स्वयंदद्याद्दहस्करमुस्वान् यद्वान् ॥ प्रमे
कमेकं चित्रो सौ स्वस्वमंत्रमुदीरयेत् ॥ पश्चात्सनः पश्चकरो द्विबाहुः पश्चद्युतिः सप्ततुरंगवाहः ॥ दिवाक
रो लोकगुरुः किरीटी मयी प्रसादं विदधातु देव ॥ श्वेतांबरः श्वेतविचूषणश्च श्वेतद्युतिर्दंडकरो ॥
द्विबाहुः चंद्रो मृतात्मा वरदः ॥ किरीटी मयी प्रसादं विदधातु देव ॥ श्वेतांबरः श्वेतविचूषणश्च श्वेतद्युतिर्दंड
करो द्विबाहुः चंद्रो मृतात्मा वरदः ॥ कीरीटी श्वेतां सिमहं प्रददातु देव ॥ रक्तांबरः रक्तवपुः किरीटी च
तुर्भुजो मेषगदा नृत्तधरा सुतः शक्तिधरश्च मूलासदाममस्यादरदः प्रशंतः पातांबरः पीतवपुः किरी
टी चतुर्भुजो देवगुरुः प्रशंतः ॥ दधाति दंडं च कमंडलुं च तथा क्षत्रं च वरदोऽस्तु मयं ॥ श्वेतांबरः श्वेतवपुः
किरीटी चतुर्भुजो देवगुरुः प्रशंतः ॥ तथा क्षत्रं च कमंडलुं च विचित्रदंष्ट्रोऽस्तु मयं ॥ नीलद्युतिश्च लरुः
किरीटी गधस्थितस्त्रासकरो धनुष्मन् चतुर्भुजः सूर्यसुतः प्रशंतः स वास्तु मयं वमंगामा ॥ नीलांबरः

रामः

॥७२॥

रो नीलवपुः किरीटी करालवक्त्रः करवालश्च लः ॥ चतुर्भुजश्चर्मधरश्च राहुः ॥ सिहांसनस्थो वरदोऽस्तु मयं
धूम्रो द्विबाहुर्वरदो गदा नृत्तधरा सनत्सो विह्वलताननश्च ॥ किरीटी के पूरविभूषितांगसदास्तु मे केतुग
णः प्रशंतः ॥ इत्युक्त्वा दापयेत्सर्वानादित्यादात्रयहाना ॥ पुरुषो वायुनारी वायुचोक्तं फलमाप्नुयात् ॥ मध्य
मं पुरु वेदद्यादत्यस्मै वा प्रदापयेत् ॥ गुरुरत्र पूजादिकृत् ॥ अथ वा दक्षिणा देया सुवर्णं वा ससीशुभे इत्याह
भगवान् स्नानारहाय महात्मने ॥ तथा ह मज्जुवंदानं युष्माकं सुनिसत्तमा ॥ इति ग्रहदानं ॥ अथ वारदानानि
त्कां दे ॥ आदित्यादिषु वारेषु सहिरण्यसदैव तु यः प्रयच्छति तन्मुनिस्तस्य तुष्टं ति वै गृह ॥ दद्यादा
दित्यमादित्ये सोमं सोमं कुजं कुजे ॥ एवं बुधो नमो देतुराहुः केतुशने श्वरा ॥ इति वारदानानि ॥ अथ शूल
दानं ॥ वायुपुराणे ॥ यानि कृतिस्तु पापानां कृतानां प्रजया विना ॥ पत्न्या सुयजमारव्या तं अस्त्रं देवस्य शू
लिनः ॥ तस्य प्रदानात्सकलंतत्यापं संप्रशाम्यति ॥ कृष्णपक्षे चतुर्दश्या मष्टम्या वासिते तरे ॥ कुर्याद्वा द
दशानि केरा निश्चले लक्षणा न्वितं ॥ निष्कचतुष्कः सौवर्णिकः सौवर्णमात्रं षट्पदं वा शदधिकं तद

दानम०

॥ १५६ ॥

यपणमूल्यां चेति पक्षत्रयं शक्ता ज्ञेयं युगांतकरणं घोरसंघर्षं संपरं नानारंजो विरचिते चक्रपे ३।
शारं परिनाषायामुक्तं ना जौ निधयसं प्रसंजितो तान्निमित्तं पात्रमादकसंमानं तत्र शूलं न्यसेत्पु
नु ॥ कुर्यात्तेनैव मंत्रेण तस्य पूजामनुक्रमात् तेनैव शूलायनमंत्रेण विरूपाक्षं च तस्याश्वैकमलोपरि
पूजितं ॥ अघोरेभ्योऽपि मंत्रेण पूजांते वणिपत्यच अघोरमंत्रस्तुल्लिङ्गे अघोरेभ्योऽप्यघोरेभ्यो घोरघोरतरेभ्य
॥ सर्वेभ्यः सर्वशर्वेभ्यो नमस्ते अस्तु रुद्ररूपेभ्यः ॥ विप्रं च जानिनेत दत्तपूज्यमुनिपुंगवाः ॥ परदक्षिणं सतो
गत्वा इमं मुद्रमुदीरयेत् नृगवत् नृगनेत्रं हृदयं प्रमर्दयेत् ॥ नवायुधं दानेन पापं नश्यतु शंकर
युगांते ये न लोकानां त्वमं कविनाशनः ॥ विदग्धं तत्स्वपापेन तेन पापं यपो हतुं येन दग्धं हृणार्द्धेन त्रि
पुरं सुरउर्जयं तेन पापं तेनाश्रममपापं विनाशय ॥ यद्बुद्धिं तं पापं मम वा कंथं च मानसं ॥ तत्स
र्वं हयमन्येतु तव शूलप्रदानतः ॥ इत्यामं अततो दद्यात्स्वलेतस्मै द्विजातये ॥ अवश्यं कुरुते पापमज्ञान
न्मानवो यत् ॥ वर्षे वर्षे ततो दद्यात् तस्या तस्यापनुत्तये ॥ इति शूलदानं ॥ अथात्मप्रकृतिदानं ॥ न विद्योत्तरे

रामः

॥ ७१२ ॥

दानकालः सदा तस्येत्सुक्ता हैमी प्रति कृतिं न व्यति न व्यंकारयित्वात्मनो नृपाश्च नीष्टवाहनगता मिष्टा
लंकारं नृषितां ॥ अग्निष्टलोकसहितं सर्वोपस्कारसंयुतं ॥ अग्निष्टलोकः प्रियजन्तु नेत्रपटपटावक्षे
ष्टादितोऽग्निरुषिता ॥ कुंकुमेन तु लिप्तांगा कर्षरागरुवासितां स्त्रीचेदद्यात्तु शयने शयितां कारयेत्स्वायं
यद्यदिष्टं तस्य किंचित्सर्वं पार्श्वतो न्यसेत् ॥ उपकारकरं स्त्रीणां पुरुषाणां च यद्भवेत् तत्सर्वं स्थापयेत्सा
श्वैस्वयं संचित्य चेतसि ॥ एतत्सर्वं मेलयित्वा स्वे स्थाने नियोजयेत् ॥ उच्चैः स्याद्विंशतिवर्षं पर्वतं सुरसा
हित्येन स्वर्गादिष्टं नो गोत्रजन्मनीष्टं बंधुजनावियोगकामर्च्यं प्रकृतिदानं करिष्ये इति संकल्प्य पूजयित्वा
लोकपालान् ग्रहान् देवां विनायकं देवाङ्गां ततः शुक्लं वरः स्नात्वा गृहीतकुसुमांजलिः ॥ इमं मुखारये नमंत्रं विप्र
स्य सुरतः स्थितः ॥ आत्मन प्रतिमां च ये सर्वोपकरैर्युतां ॥ सर्वरत्नसमायुक्तां त्ववविप्रनिवेदितां ॥ आत्मा शंभुः
शिवः शौरिः शक्रः शिवगणैर्युतः ॥ तस्मादात्मप्रदानेन मम चात्मा प्रसादतु ॥ इत्तत्कामासपक्षादिचो ह्नि
रयपूर्वोक्तं साधेत्पादिकामां तसं कल्पवाक्यमुक्त्वा इमामात्मप्रतिमां सोपस्कराममुकशर्मणोऽमुक

दानम०

॥१५॥

गोत्रायनुम्यमहंसंप्रददत्तचार्यततोदद्याद्वास्त्राण्ययुधिष्ठिरं वास्त्राण्ययुधिष्ठिरं क्लीतिकोदादितिचकीर्त्तयेत् ततःप्रदक्षिणाकृत्यप्रणिपत्यविसर्जयेत् विधिनानेनराजेंद्रदानमेतत्प्रयच्छति यःपुमानयचानाराश्रुणुयत्फलमाप्नुयात् साग्रं वर्षशतं न व्यसर्वलोके सुरैर्वृतं अनिष्टफलदानेनचानीष्टफलनाम्नवेत् यत्रैवेत्यद्यतेजंतुप्राप्तः कर्मक्षयं तत्रैवसर्वकामानांफलमाप्नायतेनप॥ इष्टबंधजनैः सार्धंनवियोगं कदाचन प्राप्नोति पुरुषो राजन्स्वर्गं वा नंत्यमश्नुत इति इत्मात्मप्रतिमादानं अथ धनदमूर्तिदानं वायवीये हरिद्रो जायते मर्त्ये दानविघ्नं करोति यः ऐश्वर्यं जायते येन कर्मणा तच्छृणु धमे फलार्धेन तदर्थेन तदर्थेन वा पुनः पलेन न वा तदर्थेन तदर्थार्धेन वेदकचित्पादा तदर्थेनाथवा पुनरितिन कचित्पादा धनदस्यप्रतिकृतिं कुर्यात्स्वर्गमयं शुभं द्विजुजावाहनौ पेवतानयनानंदकारिणौ धनदरूपं तु कस्वमापि गनेत्रं च गदिनं पीतवियुक्तं पुष्पकस्तु धना ध्या सं ध्यायेच्छिवसंसं सदेत्यादिनोक्तं शंखपद्मनिधिन्याचयुक्तां तत्पार्श्वयो द्वयोश्चेतवस्त्रेण संवेष्टुं तु लोपरिविन्त्यसेत् तं तु लानां परिमाणं नवेद्रोराचतुष्टयं तदंर्धं विव्रशाट्ठं नकारये

रामः

७१२

तश्चेतामालैस्तथागंधैरनुलिप्य प्रपूजयेत् अग्रेय्यादिशि होमश्च समिदाज्यतिलैर्नवेत् मंत्रो राजा धिराजायेत्येष योज्यः स्वर्लिंगकैः आकृत्या तिलहोमश्च कर्त्तव्यं धनकांक्षिणि आचार्य सर्वशस्त्रज्ञो विनीता सर्वसंमतः महाकुलप्रसूतश्च धर्मज्ञः सत्यवाक् शुचि कारयेदर्वने तेन धनघस्यातिनक्ति तत्तद्देवत्येन मंत्रेण सच कामार्थरो नवेत् तस्मै होमं कृतववेते प्रदद्यात् प्रतिमा तु तां मंत्रेणानेन विधिवत् प्रादुर्वाय सुदुर्गं प्रादुर्वा मंत्रप्रयोगे ज्ञेयः एवं कुबेरदानं यः करोति विधिपूर्वकं धनदेन समो मर्त्यस्तद्गुणा देवजायते अथ प्रयोगः ॥ सार्धमासद्वयाधिकां पंचाशन्माषावधिकुबेरमूर्तिपुष्पकविमानां पार्श्वयोः पद्मशंखा कारयुतां कृत्वा ह्येत्यादियेषु धनकर्मो हं धनमूर्तिदानं करिष्ये इति संकल्प्य श्वेतवस्त्रा मूर्तिं यथाशक्ति एकद्विचतुर्दशैः तं तु लरात्रौ विधाय संपूज्य तदाग्रे यामाग्रे संस्थाप्य समिदाज्यचरुभिः प्रत्येकमष्टाविंशत्याग्निदिसंख्यया राजा धिराजायेति मंत्रेण व्याकृति निश्चितिलैर्कृत्वा आचार्येण धनदप्रज्ञां कारयित्वा उन्नराशायं ते देवकुबेरनरवाहनयमशंखनिधानां त्वयति आकं ववस्त्रं न दानाद्येन यथाप्राप्तं दारिद्र्यं समुदुःखं तत्सर्वमा

दानम०

॥१६०॥

त्मादानेन पापमाशु विनाशयेति मंत्रमुक्तयेत्यादि० इमां धनदम्बिद्वारिश्चनाशकामो मुकगोत्राय सुकशर्म
रोतुभ्यमहं संप्रददेनममेति दत्त्वा देयद्रव्यतृतीयचतुर्थं वा शंसुवर्णं दक्षिणं दद्यात् इति धनदम्बिदि
नं॥ अथ शालग्रामदानं॥ शालग्रामशिलाचक्रं यो दद्याद्दानमुत्तमं॥ न चक्रं ते न दत्तं स्यात्सैलवनकान
नमिति पाप्मो शालग्रामदानं स शैलवनकाचक्रदानफलसमुफलकाम इति दानवाक्यं मंत्रस्तु महाकै
शानिवासेन चक्राद्यैरुपशो नित॥ अस्य देवस्यादानेन मम संतु मनोरथा॥ इति अथ कालपुरुषदानं॥ न
विषोत्तरे॥ कामो दानविधिपार्यं क्रियमाणो यथा तथं॥ फलाय मुनिभिः प्रोक्ते विपरीतो न याय च ज्ञेयं नि
कशतं पार्यदानेयं विधिरुत्तमं॥ मध्यमस्तु तद्वर्धने तद्वर्धनावरः स्मृतः॥ एवं दक्षे रथेऽथ धेनोः॥ हस्त्राजिनस्य
च अशक्तस्याति कूपोयं पंचसौवर्णिको विधिः॥ अतो यत्पेनयो दद्यात् महादानं नराधिपः प्रतिगृह्णाति
वातस्पृशः रवशोका कावहं नवेत्॥ दृष्टो महादानेषु कल्पवृक्षः रथो हिरण्यश्चरथः॥ अहं वृक्षोऽं धेनुः काम
धेनुः॥ पुण्यं दिनमथासाद्य नृमनागे समेभ्यु ने चतुर्दशं चतुर्थं वा विष्टं वा पांडुनंदन॥ पुमान् हस्त्राजिने

रामः

६

॥१७२॥

काये रौप्यं दंतसुवर्णं दक्ष रवशोचत करोही धेजि पाकुंडलः॥ रक्तां वरधरः स्त्रियां रवचक्रविनृपितः॥ ता
दृणा सिपुत्राबंधेन विस्फारितकटातटा॥ असिपुत्रा छरिका॥ उपानघयुक्तां घ्नः कलकंबलपार्श्वगः॥ गृही
तमां स पांडुश्च वासे करतले तथा॥ एवं विधं पुमान् हस्त्रागृहीतकुसुमं॥ मांजलिः॥ यतमानः प्रसन्नात्मा इमं मं
त्रमुदीरयेत्॥ संपूज्य गंधकुसुमैर्नैवेद्यं विनिवेद्य च॥ सर्वकलयसे यस्मात्कालत्वं ते न चो व्यसे॥ ब्रह्मविष्णु
शिवादीनां त्वमसाध्योऽसि सुव्रतः॥ पूजितस्त्वमया नत्तपापार्थि विश्वतया सुरवं॥ तद्बुधते भवविनोत कुरुष्व
नमोनमः॥ एवं संपूजयित्वा तं ब्राह्मणाय निवेदयेत्॥ ब्रह्मणं प्रथमं पूज्य वा सो निर्हृषणैतया दक्षिणं शक्ति
तो दद्यात्प्रणिपत्य विसर्जयेत्॥ दक्षिणं प्रागुक्तां निष्कशतां द्रुपां॥ अनेन विधिना यत्तु दा॥ नमेतत्प्रयच्छति
नापमत्कन्यंतस्य न च व्याधि कृतं न वेत्॥ न वत्स व्याहृतैश्चर्या सर्ववाधा विविर्जिता॥ हे हंते सूर्य भवनं नित्याया
तिपरंपदमिति पुण्यद्वयं दिहान्वराजानवति धार्मिका॥ सन्नयाजा श्रिया युक्ताः पुत्रपौत्रसमन्विताः॥ संपूज्य
कालपुरुषं विधिवद्विजाय दत्त्वा शुभान् शुभफलोदयहेतुर्नृत्तं॥ रोगातुरो सकल दोषमये च देहे देहानमे

दानम०

॥१६१॥

हमुपगच्छति तत्प्रजावात् ॥ अथ प्रयोगः ॥ चतुष्पंचितुर्दशो नशकरणो वारोऽप्यदशानं सुवर्णनेत्रस्वरो
द्यतकरं मांसपुंड्रयुतवामकरं जपाकुसुमकुंडलरक्तस्त्रिगंशं रत्नमालाधरं छरिकयापुतकटिदेशमतिद
र्धं हस्तजिनेकालपुरुषं निर्मापोद्येयादिश्रपमत्स्यवाधिसर्वबाधनिवारणव्याकृतैश्वर्यप्राप्तिमरणोत्तर
परपदतउत्तरधर्मश्रापुत्रपौत्रादिकर्तृत्वराज्यकाम ॥ कालपुरुषदानं कैरिष्यइतिसंकल्प्य ॥ कालपुरुषं
विप्रंचसं पूज्यपुष्पाजलिगृहात्वासवंकालयसेयस्मात्कालस्त्वेतेन बोध्यते ॥ ब्रह्मविष्णुशिवादीनां त्वम
साध्योऽसि सुव्रत ॥ पूजितस्त्वं मयानन्तापार्थिवश्च ययासुखं यदुर्ध्वं ते तव विनोत कुरु घनमेनमश
तिमंत्रमुक्ताद्येत्यादि ॥ अथ मत्स्यवाधिकांतं पूर्वोक्तं संकल्प्य वाक्यं चोक्ते मं कालपुरुषं सोपस्करममु
कगोत्रो यामुकशर्मणे विप्राय तु न्यमहं संप्रददेन ममेति दत्वा पंचसुवर्णं ह्रस्वं मानिकशतं दक्षि
णं दत्वा श्यमादानविप्रजो जनानि कुर्यात् ॥ इति कालपुरुषदानविधिः ॥ अथ कालचक्रदानं ॥ म
त्सं जये चक्रं रूपमयं कृत्वा मुक्तास्मिमयात्मकं कृत्वा मूर्तिश्च चंद्रश्चिमे मध्यांतरस्थिते ॥ तमः शतैक

रामः

७१४

पाणिगन्त्रेषु च समंततः ॥ एवं ध्यानवतस्तस्य संचंद्र ॥ कल्पतां व्रजेत् ॥ ततोऽप्यनंतरं पश्चात् स्थित्वा विप्रत्र दक्षिणं
तंगृहीत्वा व्रजेद्दूरं अदृष्टत्वमधि व्रजेत् ॥ स्वयंचामृतसंघातपूर्णकार्यास्तु तस्मिन् ॥ कालचक्रमिदं
नाम्ना दानं मत्स्यविनाशनं ॥ इमं तं राजतं चंद्रश्चिमे जालसमाकुलं ॥ अपमत्स्यविनाशाय ददामिति स
मुत्तरं ॥ सुवर्णं दक्षिणायुक्तं वास्त्रणाय निवेदयेत् ॥ एवं कृते विनश्येत् अपमत्स्यं विनाशाय ॥ तस्मादे
तस्मादेयं अपमत्स्यं नयान्वितैः ॥ चरादिरांगयस्तेर्वा महायस्य तितैरपि ॥ ततो गृह्योक्तविधिना स्थापयेत् ॥
तवेदं संचक्रया कालनाम्ना तु शतमष्टौ त्रैलोक्यैः ॥ ततस्तु नोजयेद्भक्ता विप्रान् दशसंख्यया ॥ स्वयम
हारलवणं जुजोत स कृदेव तु ॥ एवं कृते नरो नूनं चिरं जीवेन्न संशयः ॥ अथ मत्स्यविनाशाय ॥ अपमत्स्यं निवार
णकामः कालचक्रदानं कैरिष्यइतिसंकल्प्य ॥ शक्ति तोरोपकृतं चंद्राकारमनेकमुक्तामालात्मकरश्मियतं
कालचक्रं विप्रंचसं पूज्य इमं ते जतं चंद्रश्चिमे जालसमाकुलं ॥ अपमत्स्यविनाशाय ददामिति सुत्तरं ॥ इ
दं कालचक्रं मुक्तादामपुतं अपमत्स्यनिवारणकामो मुकगोत्रायामुकशर्मणे विप्राय तु न्यमहं संप्रददेन

दानम०

॥१६२॥

ममेतिदत्तासुवर्णदक्षिणोदत्ताग्रिसंस्थाप्यकालचक्रयंस्वाहेत्यष्टोत्तरशतंलिखेत्कृत्वाद्वादशविधानोजयि
त्वास्वयमक्षरमलवर्णसहस्रंजीतेतिकालचक्रदानविधिः॥अथयमदानं॥मृत्युंजयो॥लोहपात्रेस्थितंका
स्यंतत्राप्यंतंराजतं॥तस्मिन्कालेश्वरःस्वर्णैःपुरुषाकारतांगत॥यमसूर्यतु॥ईषत्पातोयमः॥कार्योदंडह
स्तोविजानता॥रक्तद्वक्पाशान्तकुच्छति॥वस्त्रलंकारसंयुक्तो नयदास्त्राणिसर्वतः॥त्रिलोहाकारपु
रुषैःकालहृतैश्चपार्श्वतः॥नयदास्त्राणिस्वर्णद्वारादिनिर्मितेहंकास्पतामपित्रलारयं॥कालहृतैर्दंडहस्तं
स्त्रिभिःपुरुषाकारैः॥कृत्वाचमाहिषेष्टष्टेदद्यद्यममालनाञ्चालपद्ददामासुच्चरन्नाञ्चष्टम्याचचतुर्द
शपाकरोतिविधिवत्तुय॥समुच्यते अवंनाशात्तदत्वाद्यतघटोत्तरं॥नाशोमृत्फ॥द्यतघटउत्तरोदक्षिणो
स्तनेयस्येतिदानविवके॥अपरेतुदक्षिणासुवर्णमिति॥इतियमदानं॥अथयुष्करदानं॥ब्रह्मांडो॥भूमौगो
मायुलिमायादक्षिणोत्तरतःशुभो॥निधायतत्रपाणिभ्यां पूर्णानिसततंडुलैः॥चत्वारितेषुहैमानिमंड
लानिनिवेशयेत्॥मंडलानिस्थालाकाराणिकुंनानित्यस्यैववर्णश्चततोदेवान्अर्चयेच्चययाक्रमं

राम०

॥७२५॥

पूर्वमात्मनुवंतत्रविवष्टश्रवसंतत॥कृत्तिकसप्तमीशानं वज्रपाणिशतक्रत॥गंधादिनिरथाभ्यर्च्यदक्षि
णोत्तरतःक्रमात्॥प्रत्येकमेकंविष्टेन्योदद्यादास्म्यनक्ति॥ततंदेवमिह ध्यात्वा मंत्रानेतानुदीरयेत्॥स
त्प्रायतांमेनगवान्आत्मन्तरिसुदीरयेत्॥संप्रायतांजगद्धापीनगवान् विष्टस्मवाः संप्रायतांमेनगवा
न्कृत्तिवासा इति ध्रुवां संप्रायदा मेनगवान् वज्रपाणिशतक्रतु॥एवमाहपुराब्रह्मानारदायसुरर्षये
प्रोक्तंमयापितत्सर्वयुष्माकंमुनिपुंगवा॥अत्रब्रह्मविष्णुशिवेप्रयशाशक्तिसुवर्षमया॥कार्याःआ
युक्तामोबलविष्णुशिवेप्रतिमादानमहंकरिष्येइतिसंकल्पलोहपात्रेकांस्पयानंतस्मिन्नरोपमयत
स्मिन्सौवर्णमिहिल्लदंडं पाशकरं पीतंयममलंकृतत्समीपेहैमानिस्वर्णद्वारादिनिर्मितेहंकास्पतामपित्रलारयं
नकालहृतोश्चसंस्थाप्यतिथ्यादिस्मृत्वाऽअपमृत्फनिवारणकामोयमदानं करिष्येइतिसंकल्पस
वाहनइतास्वयमविष्टं चसंप्रज्पाद्येत्सादिअपमृत्फनिवारणकामश्चोर्वोपत्करयुताममुकश
र्मणेऽमुकगोत्रायविष्टायाहांसंप्रददेनममेतिदत्वादक्षिणासुवर्णदद्यात्इतिआयुष्करदानं॥अ

संपत्करं॥ ब्रह्मांडे॥ संपत्करदानमती च पुण्यं यस्मिन्कृते संपदो भ्येति जंतु तथा आयुष्करं रोगहरं दुःख
पविनाशनं नाशकरं त्वघातां स्वर्गविगौकुलपुत्रवृद्धिश्चियंतथा च प्रदतीष्टसिद्धि तथा कालेषु स
र्यग्रहणादिकेषु तारेषु जन्मत्रितयेषु कार्यदैतरेषु देवायतनादिकेषु गृहेषु वा यत्र मनः प्रसन्नं स्ना
त्वा प्रातस्तिलमिश्रैः कुशैर्दे॥ सुविर्त्वाधौ तवासा प्रयत्नतः संकल्पविघ्नं उपगुरुं च कार्यं न तस्यानुमते
न सर्वं गुरुं वृत्तेति शेषः॥ गयेन नृमिक ताजलेन चाले पये द्विशकमात्रहस्ते तत्रैव लेख्याश्चतुरः स
मास्युः प्रायश्चित्तिर्यक् च यथोपदिष्टं॥ नवकोष्ठानि तत्र मुक्तेषु पूर्णानि तंडुलैः॥ निधातव्यानि पात्राणि वा
सो निरनिवेष्टु च॥ पात्राणि कुं नान् पलस्यार्वाकं त्रिनिष्काद्विंशत्यंशं विनिर्मितान्॥ निष्कोत्रसुवर्णः
दक्षिणोत्तरतो देवाद्रूपमया या न्यसेत्॥ पश्चात्कौष्ठं त्रितये तु मित्रं तथा च देवं वरुणं च सोमं च तुर्जं
मध्यमं कौष्ठं केषु जगत्याति चिह्नमुमापतिं वा दिवाकरं वृत्रहणं च वृद्धिं संपूज्य सर्वान् विधिवत्क्रमे
ण मित्रलक्षणं तु॥ पद्मगर्भसमः कार्यो मित्रः कमलसंस्थितः॥ आजानुलं बिनालां तर्विकचां नोजह

रामः

७१६॥

कप्रभु॥ वरुणादिरूपमुक्तं ब्रह्मांडदाने त्र्यम्बकविधानपि गंधवस्त्रेष्टयक्रचदातव्यमनुक्रमेण॥ सं
प्रायतां मेयमित्येवमुक्ता ततो हि दद्यात्सोदकं पूर्वमत्र॥ एकस्य चैकचद्विराप रूपं॥ प्रणामपूर्वपरि
णीय सर्वान्॥ पात्राणि वासः परिधाय चैव सतंडुलं सहरिणं च दत्त्वा॥ अग्निष्टमिद्धिलं नते च सर्वा मायुष्यमा
रोग्यमुपैति चायं॥ अथोपदेष्टु गुरुवै सुर्णवासो युगं दानसमं च दद्यात्॥ विघ्नैस्तथा वाचयेत्स्वस्ति वाचं
ततो दद्याद्दक्षिणं वाचकेभ्यः॥ अथ प्रयोगः॥ प्रातस्तिलकुशमिश्रोदकेन स्नात्वा येत्यादि॥ संपदायुरारोप्य
पनाशपुत्रादिकुलवृद्धिश्चास्वर्गमोक्षेष्टसिद्धिकामे मित्रादिप्रतिमादानं करिष्यति संकल्पगुरुवृ
त्वातेनाज्ञप्तो विशंस्तं चतुरस्तं॥ नुवंगो मयेनाजिप्यतत्र प्रागयताश्च तस्त्रोलेखा लिखित्वा त
त्र जातेषु नवकोष्ठेषु तंडुलान्निक्षिप्य तेषु नवकुं नान् सुवर्णान् विधिना संस्थाप्य तेषु सुवर्णं त्रयाहर्षं
लावधि हे स्नातः॥ प्रतिमाः स्थापयेत्पूजयेत्॥ तत्र पश्चिमपंकौ उदक् संस्था इति मित्रं वरुणं मेच
मध्यमपंकौ चतुर्जौ विष्णुमुमापतिं च त्र्यम्बकौ दिवाकरं वृत्रहणं वृद्धिं च॥ ततो नवविधानसंपू

दानम-

॥१६४॥

ये कै कस्मै विप्राय मित्रः प्रापतामद्येत्सादिकांतं पूर्वोक्तं फलमुक्त्वाऽमुकशर्मणो मुकगोत्राय विप्रा
ये मांसं वददति दद्यात् एवं च वरुणः प्रायतामिति वरुणादिप्रतिमां गुर्वेदेय इव्यसमं सुवर्णं वस्त्रं
युगं च दद्यात् ॥ इति संपत्करदानं ॥ अथा कृष्णजिनदानं ॥ सौरे ॥ कृष्णजिनं च महिषीमेषा च दशधेन
वः ॥ ब्रह्मलोकप्रदायानि तुला पुरुष एव च ॥ गो नूहिरण्यसंयुक्तं मार्गमेकं दशतिय ॥ सर्व उक्तकर्मा
पिसा युज्यं ब्रह्मणो वजेत् ॥ मराचिः ॥ कृष्णजिनो नयसुखायो दद्यादादिताय मे ॥ सप्तजन्म कृतं पापं त
त्तद्दण्डेन नश्यति ॥ कृष्णजिनं समदानं न चास्ति नुवनत्रये ॥ प्रतियुक्ते पि पापी यादृशति वेदविदे
विडः ॥ मास्ते ॥ वैशाखी पौर्णमासी च ग्रहणं शशिसूर्ययोः ॥ पौर्णमासी तु यामाद्ये आषाढा कार्तिकी त
था ॥ उत्तरायणं दश वातस्यां दत्तं महाफलं ॥ अहिताग्निं हि जो यश्च तदेतस्या पापं विधाय यथाये
न विधानेन तन्मे निगदत ॥ ॥ गोमयेनोपलिप्ते तु शुचो देशे नराधिपः ॥ आदावेव समास्तीये शो
ननं वस्त्रमाधिकं ॥ ततः सशृंगं सरवुरं आस्तरेत् कृष्णमार्गणं ॥ कर्तव्यं रुक्मशृंगं नुरुपदंतं तथैव च

रामः

॥७१७॥

लांगुले मौक्तिकैर्युक्तं तिलच्छत्रं तथैव च तिलैः सत्समं कृत्वा वाससा छादयेत् बुधः ॥ सुवर्णनाभं सत्कु
र्यादलंकुर्याद्विचक्षणः ॥ रत्नैर्गंधैः यथाशक्त्वा तस्य दिक्षु च विन्यसेत् ॥ कांस्पपात्राणि च त्वादिदिक्षु दद्याद्य
था क्रमांश्च न्येषु च पात्रेषु पूर्वादिषु क्रमेण तु ॥ दत्तं क्षारधातौ ऽं रं वदद्याद्यथाविधि ॥ सरलानिकास्य
पात्राणि चतुरदिक्षु स्थायेत् ॥ मृन्मयानि च दत्तक्षारधिमक्षपूरणानि पूर्वादिदिक्षु स्थाप्यानि चंपतस्पत
याशारवाश्च ब्रह्मकुंभमेव च ॥ बाह्योपस्थानं कृत्वा शुभविज्ञे निवेशयेत् ॥ दानदेशाद्वा ह्येव उपसमीपे
स्थानं यस्मै तिकुंभविशेषणं ॥ जार्णवस्त्रेणोपातेन सर्वानि च मार्जयेत् ॥ धातुमयानि पात्राणि पादे घस्य
उदापयेत् ॥ धातुदापयेत् ॥ धविशेषाः पात्रमध्यस्थानि च दद्यात् ॥ त्रयोदशैर्बोधानि ॥ तिलपूरणं ततः
कृत्वा वामपादे निवेशयेत् ॥ मक्षपूरणं तु तत्कृत्वा पादे वै दक्षिणे न्यसेत् ॥ एतत्पात्रद्वयं पश्चिमपादयोः स्थायं
उर्ध्वपादे विमकार्येताम्रस्पर्जतस्य च ॥ उर्ध्वपादे अथ पादयोः ॥ एकवचनमविवक्षतं ॥ ताम्रपात्रं तिलपू
रणं दक्षिणपादे रजतपात्रं मधुपूरणं वामपाद इति व्यवस्था प्रयोगे वक्ष्यमाणं मंत्रात् ॥ सुवर्णपात्रमक्ष

दानम०

॥१६५॥

ता पूर्णं मध्ये स्थापययेत् इति हेमाद्रिः ॥ हेममुक्ता विडुमं चंडादिमं वाजपूरकं प्रशस्तपत्रे श्रवणेषु
रेष्टे गाढकानि च ॥ एवं कृता यथोक्तेन सर्वशकफलानि च ॥ तत्र त्रिहविद्विद्वानाहिताग्निद्विजोत्त
मः ॥ स्नातो वस्त्रयुगलं स्वशक्तावायलं कृतं ॥ प्रतियहश्च तस्योक्तः सुष्ठु देशे महायतो सुवर्णना
निकंदद्यात्पीयतां वृषभध्वजः ॥ अथ प्रयोगः ॥ पूर्वोक्तिकाले गोमयेनोपलिप्ते देशे श्रेष्ठे विनोमनि
मितं कंवलंत उति उरिसंश्रुंगरुवं बबहिलोमप्राग्ग्रीवं कृत्वा जिनमास्तार्य सुवर्णं शृंगं रूप्यदंतं मो
क्तिकपुच्छं सुवर्णनां च तत्र कृत्वा तडुपयात्प्रमाणं स्तिलां स्थाप्य वाससां संधाय सगंधरत्नानि
चत्वारिंशसं घृतं उधरधिमधुतानि चत्वारिंशश्च प्रागादिदिक्षु दानदेशा बहिः पकशाखामत्र
रां कुंभं च संस्थाप्य देशकालादिस्मृत्वा ब्रह्मलोकप्राप्तिकामः सप्तजन्मोपात्तपापनाशकामः पितृपु
त्रमृत्युपरिहारार्थं धनदेशाद्यवियोगकामः पुत्रयावधि स्वर्गप्राप्तिसर्वभूदानफलसमफलसर्व
लोकगतिकामो मोक्षकामश्च रप्राप्तिकामो वाक्कृत्वा जिनं करिष्ये इति संकल्प्य जीर्णपातवाससा

रामः

॥७१६॥

स्वांगानि संमृज्य निपापानि काम्यानि मया लोमाहृजानि वै ॥ लोहपात्रप्रदानेन प्रणश्यंतु ममा
शुचै इति मंत्रेण सति संलोहपात्रं कृत्वा जिनस्य वामे पादोपायानि काम्यानि पापानि कर्णेष्वा निहृता
नि वै ॥ कांस्पपात्रप्रदानेन तानि नश्यंतु मे सदैव तिसमं धर्मांस्स दक्षिणे परापवादयै शून्या हयामांस
स्य नक्षत्रान् तत्रोक्तितं च मे पापं ताम्रपात्रात्प्रणश्यंतु ॥ इति सति लताम्रपात्रं वामहस्ते कन्यावृत्तं गवां
चैव परप्रधर्षणं रौप्यपात्रप्रदानेन क्षिप्रं नाशं प्रयातुमइति स मधरौप्यपात्रं दक्षिणे हस्ते जन्मजन्म
हस्ते पुच्छं तं पापं कुबुद्धिना सुवर्णपात्रदानात्तन्नाशयतु जनाईनेति साक्षतं हेमपात्रं मध्ये हेम
मुक्ता विडुमहाडिममा तुलिंगानि संनिधा वामादिप्रशस्तपत्रे कर्णयोः ॥ शृंगढकानि वरबुरेषु संस्था
प्य वस्त्रयग्मा विनाहिताग्निविप्रंदेयं च सं पूज्य पीयतां वृषभध्वज इत्युक्ता देशकालोपकीर्त्या
मुकसंगोत्रायामुक्ता शर्मणे ब्रह्मणाय तु भूमिदं कृत्वा जिनं कुशापरिगतं कंचलोपरिस्थितं च वस्त्रा
च्छादितं लिखति सुवर्णं शृंगरोपरुवं रूप्यदंतं मुक्तालांगूलं सुवर्णनां च पंचतुर्दिगवस्थितं

दानमः

१६६

तदधिमधुप्रायश्चित्तं यत्संकास्यपात्रं तिलमधुक्षतपूर्णं नो ह कांस्तुतामुरौ प्यहैममुक्ताविडुम
हाडिमबीजप्रयत्नं गटकयुतं शिवदेवतममुकगोत्रोऽमुकशर्मासुककामो हंसं प्रददेनम
मेति ॥ एह हिणतुगारुडे ॥ शतनिष्कसमोपेतं तद्वर्द्धमयापि वा ॥ अतो नूनं न दातव्यमधिके फल
मूर्जितं ॥ तत्रैव अमृशः स द्विजो राजन् चितिः प्रसेमो हिस ॥ दाने च आद्यकाले च दूरतः परिवर्जये
त् ॥ स्वगृहात्प्रयतं विप्रं मंडलेस्मानमाचरेत् ॥ तद्वत्सं कुं न सहिता तत्वाक्षेपे चतुष्पथे स्वपिष्टुत्र
महरणं वियोगनार्यया सह धनं देशपरित्यागं न चैवेहाश्रुयात्कचित् ॥ समप्रभृमिदानस्य फल
प्राप्नोति मानवः सर्वो धनं कांश्च वरतिका मचारा विहंगम ॥ आभूतसं प्रवयावत्स्वर्गमाप्नोति सं
शयः ॥ इति कृष्णजिनदत्ततत्त्वयोगश्च ॥ अथ श्रव्यादानं ॥ महाभारते ॥ श्रव्यामास्त रणेपेतां सुप्र
छादनं संवृतां ॥ प्रदद्यात्तु विप्रायश्च एतस्यापि यत्फलं ॥ सु रूपः समगश्च मानूत्या सहस्रा मितं
वृत्तं ॥ दशवर्षसहस्राणि स्वर्गलोके महीयते ॥ विष्णुसंहितायं दृश्यते ॥ पादत्रारौश्च नानाद्वये

रामः

७१७

विशेषणैः ॥ चतुष्कोणेषु संस्थाप्य यथाशक्तायुधिष्ठिरः ॥ दत्तकुं कुमगो धर्मपूर्णपात्रं जलस्य च ॥ श्रा
व्यां सं पूजयित्वा तमद्रुक्ते मत्परायणः ॥ कृतांजलिपुटो नृत्वा कु र्याच्छ्रव्यां प्रदक्षिणं ॥ नमः प्रमाणैरेवे
ति प्रणम्य च चतुर्दिशं ब्राह्मणाय दरिद्राय श्रुताध्ययनशालिने ॥ तथात्मज्ञानविडुषे श्रव्यां दद्यादि
द्विचक्षणा फलं च ॥ तस्मादिदं सुरंगछेत्सेव्यमानो मरोगरौ ॥ षष्ठिर्वर्षसहस्राणि काडित्वा च यथा
सुरवं ॥ इन्द्रलोकात्परिभ्रष्ट इह लोके नृपो भवेत् ॥ षष्ठियोजनविस्तीर्णे स्वामी भवति मंडले ॥ न विष्णो
मरे पि ॥ तस्माच्छ्रव्यां समासाद्य सारदारुमयीं दृढं दंतपत्रचितारम्या हेमपदैरलं कृतं ॥ हंसतुलि
प्रतिच्छिन्नं शुभगडो पधानिकां प्रबादनपटीयुक्तां धूपगंधाधिवासितां ॥ तस्यां संस्थापयेद्देवं
हरिं लक्ष्म्या समन्वितं ॥ उच्छीर्षके दत्तं नृत्तं कलशं परिकल्पयेत् ॥ विज्ञेयः पांडवश्चेष्टसनिष्ठा कल
शो बुधैः ॥ तां बूलकुं कुमहो दं कर्पूरागठचंदनं ॥ दीपिकोपानहच्छत्रं चामरासनं नोजनं ॥ पार्श्वे
पुष्ठापयेद्गन्धपासं धान्यानि चैव हि ॥ शयनस्तस्य भवति यद्वन्द्यं पकारकं ॥ नृगाकरकाद्यं च पं

दानम०

॥२६७॥

चर्णवितानकं शय्या मेवंविधां कृत्वा ब्राह्मणायोपपादयेत् सपत्नीकायसं पूज्यपुण्ये ॥ ५ ॥ कृत्वि विधिपूर्व
कं यथान कृत्वा शयनं शून्यं सागरजातया शय्याममाप्य नृमास्तु तथा जन्म निजन्म निति ॥ अथ प्रयो
गः ॥ अष्टदलेति लवस्तु तस्मिन्वास्ती र्णो शय्या तस्याः समतांस्व कल्पवाक्ये वक्ष्यमाणानि कुं भादीनि
संस्थाप्य ॥ उं श्रुयेत्यादि सर्वपापक्षयपूर्वकां शरीराणां सेव्ययुतविमानकरणो कं प्रपुरमनोनत्र
रषष्टिसहस्रवर्षतदधिकरणक क्रीउनस्त्री सहस्रसंवरणसहितस्वालेकि महितत्वत उत्तरषष्टि
योजनमंडलराज्यानेतरत्रिवैकपा ॥ शय्यादास्य इति संकल्प्य पत्तिकं विप्रं शय्यात उपरि प्रति
मायोक्ष्मीयुते नारायणं संपूज्य प्रदक्षिणां कृत्य नमः प्रमाणे देव्येति चतुर्दिक्षु प्रणम्य तिथ्याद्युद्धो रवने
ते सर्वपापक्षयेत्यादिकामांते पूर्वोक्तं संकल्पवाक्यमुक्त्वा मुकसगोत्रायामु कशर्मणो ब्राह्मणायै मां शय्या
ईशानादिकोणचतुष्टयस्थापितं द्युतकुं मगो ध्वजलपूर्णपात्रा मुजलपूर्णपात्रा मुच्छीर्षकप्रदेशस्था
पितां द्युतपूर्णकलशहंसदलाप्रच्छन्नां अनुगंठे ध्यानं कृत्वा प्रच्छादनपटी सप्त धान्यतोषै ब्रूत्वा दर्शकुं कुं

रामः

॥७२०॥

मक्षोदकपूर्वरागुरुचंडनतदपिकोपानछत्रचामरासनभोजनजलपात्रपंचवर्त्मवितानलक्ष्मीनाराय
णप्रतिमायुतां चंगिरोदैवताममुकसगोत्रो मुकशर्माहं संप्रददेन मेमेति ॥ शय्योपवेशितविप्रहस्ते
कुक्षोदकं क्षिपेत् ॥ मंत्रः यथान कृत्वा शयनं शून्यं सागरजातया शय्याममाप्य नृमास्तु तथा जन्म निजन्म ना
तिहिरण्यदक्षिणेति शय्यादानप्रयोगः ॥ हंसदला समायुक्तं मृदोरवद्धामं लंकृतं सर्वोपकरणोपेतां शिवे
शय्यानिवेशयेत् ॥ शिवं देवीसमायुक्तं पैष्टकृत्यानिवेशयेदिति ॥ शिवधर्मे शिवशय्यादानं नंदिपुराणे
वर्णनं ॥ वस्त्रयश्चार्चिनोदघाच्छुनंचापियदृष्टया समवेदनवा श्रीमान्बृहस्पतिपुरेवसेत् ॥ विलुधमेति
रामासौ हि सर्वदैवतं सर्वपायोज्यमुच्यते ॥ वस्त्रदानात्सुवेष्टस्यायूय इविण संयुतः सुक्तो लावण्यसौ
भाग्येर्विरोगश्च गयाद्विजान्तथा ॥ दत्वा कार्पासिकं वस्त्रं स्वर्गलोके महते ॥ दत्वा सरोमंतत्रापि फलं द
शागुणं भवेत् ॥ अविक्वं वसनंदत्वा नृगुणं लोकमाप्नुयात् ॥ छागंदत्वा वांगिरहं हौमंदत्वा बृहस्पते व
सूनां लोकमाप्नोति कुशकौशेयवाससा ॥ क्षमिजंच तथा दत्वा सोमलोकमहायते ॥ अग्निष्टोममवाप्नो

दानम्

॥१६६॥

तिदत्तैवमृगलोमिकं सर्ववस्त्रदः प्रोक्तो यतः सर्ववस्त्रवान् अवाप्नोति वधर्मस्य स्तद्धि शिष्यते न विष्पु
राणे यो वस्त्रं नानवेदया दहनं च महाधनं सहेलिलोकमासाद्य बंधं बंधने त्रिदशैरपि आदित्यपुरा
णे वक्रैर्वस्त्रप्रदानेन ब्रह्मलोकं प्रपद्यते नंदिपुराणे वासां सितुर्विचित्राणि सारवंति हृदे त्विह स्नापि
तानि शिवे दद्यात्सकोशानि नवानि च यावत्तद्वस्त्रं तत्तूनां परिमाणं विधीयते तावद्वर्षसहस्राणि स्वर्गलो
के महीते स्नापितानि प्रक्षालितानि वाराहपुराणे द्यौर्मां वराण्यो दद्यात्त्रात्रोर्णानि च चक्रणे कार्पसि
जातिवाक्त्रो वित्तानुसारतः तत्र वासां सियावंतस्तूनां परमाणवः तावद्वर्षसहस्राणि विष्णुलो मही
यते देवापुराणे अंडजैर्वांडजैर्वापि वक्षैरभ्यर्च्यै रौद्रजं संभूष्या नरैः शक्रचक्रवर्त्तित्वमाप्नुयात् नं
दिपुराणे उल्लापदाविनोमर्त्या जायंते कुकुटोज्ज्वलां विस्तीर्णं रजवंतौ पुंसित छत्राभ्यलक्षणा ना
रदाये निष्कांचनेभ्यो दानेभ्यो शतवातमहातपैः अर्चितैः कुरुण्या वस्त्रमौर्लक्षदद्यात्तियः न तस्य सुकृतं
वक्तुं वक्तुं शक्यते त्रिदशैरपि आधिव्याधिविनिर्मुक्तसो दायं सुखमश्नुते अथाथैः स न दानं त्र्यस

रामः

॥७२१॥

नयः प्रयच्छेत्सुपायैर्नो च नक्तिः स दिवान् नो गसं नो गान् अरोगः सर्वदा श्रुते महा नारते स सुदद्याद्दि
जायेभ्यो नक्त्या च मरुसुज्वलं स नृपत्वमवाप्नोति निःशेषे वनिमंडले पद्मपुराणे चंद्रोदये तु यो दद्याद्
त्पाय छतिपु पुण्यधीः न तस्य श्रेयसामंतः कदाचिदपि जायते चंद्रोदयो वित्तानं त्र्यधना जनदानं स्कंद
पुराणे नाजनं यः प्रयच्छेत्तु हैमं स्तविश्वपितां सोऽक्षरः शतसंकाक्षं विमाने विद्वि मोदते राजतयः प्रय
च्छेत्तु विषेभ्यो नाजनं शुभं स गंधर्वपदं प्राप्य उर्वरपासहमोदते ताम्रयो नाजनं दद्याद्वा स्मरणाय विशेष
पतः स न वेद्यहराजस्य प्रचुर्बल समन्वितः ब्रह्मपुराणे अण्डवराणि नां डानि यो दद्यात्सानि च त्रैण्डव
राणि ताम्रानि महति वृद्धिमाप्नोति दुर्लभां त्रिदशैरपि सदनरलो उत्तमं पल पष्टिश्च त्वारिं शत्रुमध्यमं
द्वादशाधमपात्रं तु ताम्रमंत्राय संस्मृतं अत्राय सशो धातु मात्र परः वासां सिवरणे दद्यात्पुत्री तं समा
स्य कं चंदनं चैव तांबूलं विप्रं स पूजयेत्ततः घृतादिभ्यः संपूर्णं हेमगर्भं स वस्त्रकं प्रतिष्ठाप्य नुतत्या
त्रे ब्राह्मणाय निवेदयेत् ततस्तूर्यं सवर्णं च प्रतिष्ठार्थं द्विजाय तु दद्यादिति शेषः संप्रलोके वसेत्तत्र

॥ ३६॥

रामः
॥७२२॥

नेनचात्थाप्यमंडलकेवस्त्रेषुषेधपैर्यार्चयेत्॥आदित्येहमिसंक्रांतौचतुर्दशशमापुच॥एकादश्यांतु
यायांविप्रायप्रतियादयेत्॥ज्वलज्वलनपार्श्वस्थेस्तंडुलैःसजलैरपि॥नवेद्राज्यासंसिद्धिर्नृतानापिवरी
विना॥त्वंसिद्धिःसिद्धिकामानांत्वंपुष्टिःपुष्टिमिच्छतां॥अतस्तां प्रणतोयाचेसत्पुंक्तुरुचवेममज्ञातिबंधुसु
हृदगविप्रेषुस्वजनेतथा॥अबुक्तवत्सुनाश्रायातथानववरप्रद॥इत्युच्चार्यप्रदाव्याहं॥काचिनपुग
वे॥पुष्टितुष्टिप्रदांयुसांसर्वांकामान्नाप्सितान्॥इतिस्थालीदानं॥अथापकदानं॥तच्चशुंशुनावती
प्रतिपिप्पलादा॥यद्येनपूर्वविहितंतदसौप्राप्नुतेफलं॥कर्मभूमिरियंराज्ञानातःशौचितुमर्हसि॥तथा
अवधिर्यदत्तंप्राप्तंतद्रज्यमुत्तमं॥मृत्युमित्रादिसंबंधानदत्तःप्राप्यतेकुतस्त्यादिनाहेमरूप्यताम्न
निर्मितानांनानाविधनां॥इति॥सर्वसंपत्करमापाकदानमुक्तवानित्यापाकदानं॥अथविद्यादानारव्यमति
दानं॥तत्रपुराणदानंतावत्तवराहे॥तत्संख्या॥ब्रह्मयासंवैल्लवंचशौवंनागवतंतथा॥तथामन्त्रारदीयंच
माकंडंयंचसप्तमं॥अथेयमष्टमंप्रीक्तंनविष्यंतवमंतथा॥दशमंब्रह्मवैवर्तलिंगमेकादशंतथा॥

दानम०

॥१७०॥

वाराहं दशं चोक्तं दं चान्नत्रयोदशं चतुर्दशं वामनं च कौर्मं पंचदशं तथा मातृपंचगारुडं चैव ब्रह्मा
उमंतिमेतथा अन्त्यानुपपुराणानि संहिरण्यनिपर्वणि लिखित्वा यः प्रयच्छेत्तु स विद्यापारगो न वेद
ति रामायणं नारतं च दत्त्वा स्वर्गमेवाहीयते पुराणं तर्कशास्त्रं च छंदो लंकारलक्षणं वेदं मांसकंदत्वा
शिवधर्मं च चैतन्यसप्तद्वीपद्विषयां च राजा राजो न वेदिस तथा धर्मशास्त्रं नरो दत्त्वा स्वर्गलोके म
हीयते अथ वेददानं गारुडे आश्राय रूपाणि विधाय सम्यक् हेमानि पूर्वोदितलक्षणानि विमुक्त
नानामणि नृषितानि कृगा दिवेदक्रमतो निवेद्या वेदरूपं महाघटे उक्तं वासांसि देयानियथाक्रमेण पा
तानि मुक्तामप्यलोहितानि नालानि चैवं कुसुमानि दत्त्वा संपूज्य गंधाक्षतधूपदपैत्रामोदिमौदकयुतं द्या
तपायसंचसौ इमन्नमथ पूषद्यतं क्रमेण तन्यो निवेद्य विधिवत्प्रयतः पुराणसम्यक्प्रदक्षिणवि
धिं विदधात विदधात तेषां पूजाविधिका यो गायत्र्या धिमतां चराचारुत्पव्यारुतीः कुर्यादावाहनविसर्ज
नो मंत्रैरेतैस्ततः कुर्यात्तदमांषानुमंत्रणं कृत्वेदमपत्राक्षरक्षरक्षिपाशुभं शरणं त्वां प्रयत्नोस्मि धे

रामः

॥१७२॥

हिमेहितमजुतेः पञ्चर्वेदनमस्तु लोकत्राणपरायण तत्प्रसादेन मे कामानि खिला संतु संततां साम
वेदमहावाहो त्वं हि साक्षादधोक्षतः प्रसादमुमुखो नृत्वा कृपयानुगृहाण मां अथ वर्त सर्वभूतानां
त्वदापनेहि तादृते शांतिकुरुष्व देवेश पुष्टिमिष्टं प्रयच्छत इति संप्रार्थ्य देवेश न विप्रैश्च प्रतिपाद्यताम्
प्रदद्यादेकमेकस्मै सुवर्णं त्रिपलान्वितं दद्यादेकपलोपेतमेकैकमिदं दुर्बलः अथ स्वशक्तितो वापि दानमे
षो विधीयते एतदेव प्रमाणं स्यादेतेषां नृत्तिनिमित्तं अनधीतवतो देवान् वेददानविधिं स्वयं सराध्यय
नं युक्तं स्पृष्ट्वा ध्यानमेव हि इति वेददानविधिः अथ पुस्तकदानं न विष्ये शास्त्रसद्भावविडोषे वाच
के वाचके च प्रियं वदे वस्तु युगेन संवीतं पुस्तकं प्रतिपादयेदिति तथा कपिलानां सहस्रेण सम्यक्
दत्तेन यत्फलं समावाप्नोति पुस्तकैकप्रदानतः पुराणं नारतं वा पिरामायणमावापि वा दत्त्वा यत्फलं
माप्नोति पातकलं र्यतत्केन वर्ण्यत इति तच्च ह मे सरूप्यगजदंतकाष्ठादि कृते न्योन्यं संस्मरेयन्नेन्यस्य संपू
ज्य देयमिति पुराणोत्तरे इति पुस्तकदानं एवं विधिं विधातुं पुस्तकदानप्रतिमादानमधायनं चेति ॥

1129211

रामः

1928

एतथाप्रदत्तौ गोमैदैर्मेदतेनंदनेवने॥ सर्वग्रहाः प्रतुष्यंति पुष्परागप्रदानतः॥ गारुत्मतैर्गर्ह्यतमं निपतं
निपतं जयति श्रियः॥ वैद्वयैः सूर्यलोकं च यस्मिन् रागैररोगतां॥ प्रदानां हिं प्रनीलानां नीलानां नाजने भवेत्॥
सुरवीराखप्रदानेन शक्तः मुक्तिप्रदानतः॥ इति रत्नदानं॥ अथ गलं सिकादानं॥ न विष्णोत्तरे॥ वसंत समये ज्ञा
त्वा गत्वा गंदे बालयं परं॥ शिवस्य विलो रकस्पष्टदेवस्य वा पुनः॥ त्र्यंबकं कारयेत्कुंभमस्त्रिंशद्देवमस्त
के अनेन विधिना हत्वा नरो मासचतुष्टयं॥ ततः कर्कटके प्राप्ते देवं पंचामृतैर्ननु सस्नाप्य पूजयेद्गंधै
र्नैवेद्यैश्च मनो रमे॥ प्रणिपत्य महेशानं मंत्रमेव सुहारयेत्॥ उं नमः॥ शंकरः शंभु नवो धाता शिवो हरः॥ प्रायतां
मेमहो देवो जलकुंभप्रदीनतः॥ एवं संकल्पदाता उपस्थादागत्पवेश्मनि॥ त्वं शत्रूणां शिव नक्तो अविप्रमु
ख्यो अज्ञो जयेत्॥ एवं यः कुरुते प्राप्ते जलदानक्रियां हरे॥ यावद्विहं निर्लिङ्गस्य पतिता निन संशयः॥ सर्व
संछां करे लोता वत्को धौ नरेश्वरेति गलं सिकादानं॥ अथ प्रपादानं॥ न विष्णोत्तरे॥ अति ते फालुने म
मासि प्राप्ते चैत्र महौ सवो पुण्ये क्वे विप्रकथिते मंडपं कारयेत्ततः सुरस्य मध्ये पथि वा चैत्यं दक्षत

शनम०

॥२७२॥

तलेयवा मुशालतलंरं विचित्रासनसंयुतं॥ तन्मध्ये स्थापयेद्व्यात्मलिकुंजं श्वश्रोचनात् ब्रह्मणा
शालंपन्नो नृतिंदत्वा यथोचितं॥ अथापापः प्रकर्तव्यो ब्रह्मपुत्रपरिच्छदः एवंविधं प्रपादुत्वा शुभे
क्रिविधिपूर्वकं यथाशक्त्वा नराः श्वश्रुं नैयोजयेज्येद्विजात् ततश्चोत्सर्जयेद्विप्रमंत्रेणानेनमानवः॥
प्रमेयं सर्वसामान्यभूतेभ्यः प्रतिपादितं॥ अस्यात्र दानानासितरत्नसंयुतं प्रतिपितामहः अनिवारितं ततो
दयं जलं मासचतुष्टयं॥ त्रिपक्षं वामहाराजजीवानां जीवनं परं प्रत्यहं कारयेत्तस्य नेजनं शक्तिरिति विज्ञात्
अनेन विधिना यस्तु या श्वेजायत्रणा पत्नी पानीयमुत्तमं दद्यात्तस्य शुष्पफलं शृणु कपिलाशतदानस्य
सम्यक् दत्तस्य यत्फलं तत्पुण्यफलमाप्नोति सर्वदेवैः सुपूजितः पूर्णचंद्रप्रतीकांशं विमानमधिरुह्य
संयाति देवेन्द्रनगरं पूज्यमानो श्वश्रुगणैः त्रिशकं द्योहिर्वर्षाणां पक्षगंधर्वसेवितः पुण्यक्षयादिहाग
त्यचतुर्वेदो विज्ञो न वै तत्ततः परं पदं योति पुनरावृत्तिद्वर्जं नमिति प्रसिति प्रमिति प्रदानं॥ अथोदकदानं
स्कंदपुराणे त्रयारणामपि लोकानां मुदकं जीवनं स्मृतं॥ पवित्रं ममृतं यस्मात्तदेयं पुण्यमिच्छता

रामः

॥७२५॥

भविष्यपुराणे श्रीश्वेचैव वसंते च पानीयं यः प्रयच्छति बकुंजिका सहस्रेण तस्य पुण्यं न शक्यते न हि पुरा
णे योपिकश्चिद्व्याहृष्टं यजलपानं प्रयच्छति स नित्यं तृप्तो भवति संगं धिगशतं नराः गच्छन्ति पुराणे॥ स्कंद
पुराणे नृत्वा धर्मं तेन जलदानं प्रयच्छति स याति चंद्रमालोकं शुभमालोकं शुकावतः॥ द्वास्तुल्यस्तमायां ति
तथा याति मधुश्रवाः दत्तदधुदकास्तस्य समुद्रावशवशवर्तिनः देवताः सेतायापश्चिमे विप्रैश्च
र्धत्करपक्षिकाः फलं सकृपरवातस्य नृनमाप्नोति मानवः॥ महाचारते पिपासयानप्रियते सोपष्टं
दश्च जायते नैवामुयाच्च व्यसनं करकान्यः प्रयच्छति आदित्यपुराणे यो ददाति घटीमात्रं कुंडिकां का
रकांस्तथा दृष्टार्त्तं तस्य तथा धर्मे लभते शीतलं जलं अथ धर्मघटदानं विष्णुः शीतलेन सुगंधेन वा
रिणा पूरितं घटं शुक्लचंदनदिग्धं गंधपुष्पदामोपशोभितं दध्मोदनं तं कुर्याच्छरावंतस्य पशो उ
पानच्छत्रसंयुक्तं धर्मं कल्पयेच्छटं॥ पुष्पाक्षतं गृहीत्वा तु इमं मंत्रमुदीरयेत्॥ उं नमो विष्णु रूपाय नमः
सागरसंभवः॥ अथोदकदानं द्वास्तुल्यस्तमायां त्वं दारवसंसारसागरात् उदकं नो मया दत्तं श्रीश्वकाले दिने॥ उं दिऊं

दानम०

॥१७३॥

ने उदकुं न प्रदानेन प्रायतां मधुसूदनः । न विष्णोत्तरे । प्रत्यहं धर्मघटको ब्रह्मसंवेष्टितो नवः । ब्राह्मणपुत्रहेदे
यः । शतामलजलः शुचिः । वसंतयाष्मयोर्मध्येयः पातयं प्रयच्छति । पक्षे पक्षे सुवर्णस्य फलमाप्नोति मा
नवः । मार्गशास्त्रिमारभ्य उदकुं ननु यः क्षिपेत् । दिने दिने सहस्रस्य गवां पुण्यफलं लभेत् । तस्मै वोद्या
पुनः कार्यमाप्तिमाप्तिनरोत्तमः । मुंडकावेष्टका निश्चयका नैसर्वाकारिकैः । उद्दिश्य शंकरं विष्णुब्रह्मा
णमथावापि हन सतिलं प्रोक्षयित्वा तु मंत्रेणानेन मानवः । एष धर्मघटो दत्तो ब्रह्मविष्णुशिवात्मकः ।
अस्य प्रदानात्स ततं मम संतु मनोरथा । अनेन विधिना यस्तु धर्मकुं न प्रयच्छति । वसंतयाष्मि समये गोप्रदा
नफलं लभेत् । इति धर्मघटदानं । वैश्वानरः यज्ञोपवातदानेन जायतं ब्रह्म चर्चसा । तस्मान्नानि प्रदेया
नि ब्राह्मणेभ्यो विपश्चिताः । अत्रः । द्यौर्मजं वायकापि संपदसूत्रमथापि वा । यज्ञोपवाते यो दद्याद्भुत
वरं सुशोभनं । यथाशक्त्वा विधानेन अग्निष्टोमफलं लभेत् । नदिपुराणेषु यज्ञोपवातदानेन सुरेभ्यो ब्रा
ह्मणायथा न वेद्विप्रचतुर्वेदः शुद्धधानं न संशयविमुक्तोत्ते उपाकर्मणि विप्रेभ्यो दद्याद्यज्ञोपधि

रामः

॥७२६॥

तकं । आसुष्मान् जायते न कर्मणा मानवोऽनुवि । अथ यष्टिदानं । यष्टियेष प्रयच्छति । नेत्रहीने यडर्बले
तेषां सुविपुलं फलमूलोपशोभितः । ब्राह्मणैर्वर्तये पंगुभ्यश्च याचेभ्यो दानेभ्यो पिदयाद्य
यष्टिदानं प्रकुर्वन्ति निरोगस्तेन संशयः । पंगोश्चूरणा कायाण्यष्टिः प्रकुरुते सदा । गोसर्पादिनि
वृत्तिश्च जायते यष्टिधारणात् । मीतानां शरणं यष्टिर्गच्छतां निश्चिचावने । शंकापंकाहिवातो छानियमेन
निरस्यते । स्कंदपुराणे । यतिभ्यो वैणवं दंडं द्विजेभ्योऽपि । खनित्रकं प्रदाय यरलोके सौयमदंडा निगच्छति
प्रददाति यथा वरं यो दंडं ब्रह्मचारिणे । समुद्रा पुरुषो लोके ब्रह्मवर्चसमश्नुते । अथ धनदानं यदं
धनानि काष्ठा निब्राह्मणेभ्यः प्रयच्छति । सवार्थास्तस्य सिद्धंति । तेजस्विचापि जायते । हेमं ते शिशिरे चैव
पुण्योऽग्निः प्रयच्छति । सर्वलोकप्रतापार्थं पुण्यगतिमवाप्नुयात् । यमः । इधनानां प्रदानेन दीप्ताग्निर्भु
विजायते महाभारते । यश्चैव नार्थकाष्ठा निब्राह्मणेभ्यः प्रयच्छति । प्रजापतार्थं राजेन्द्रप्रवृत्ते शिशिरे नरा
। सिध्यंत्यथा । सदा तस्य कार्याणि विविधानि च । उपर्युपरि शत्रूणां चतुष्पादीयते नरः । न गवोश्चस्य सुप्राते

दानम्

॥२७५॥

वक्रिर्भवति नित्यम् न तत्सु जंति यत्राषः संयामेषु जयत्यविधिः अथानिष्टिकादानं न विषोक्तं अदो-
मौर्गशिरेमासि शीतने दिवसे शुभे अग्निष्टिकां कारयित्वा सुरवासनवती दृष्टो देवांगने मवेहृष्टे विस्तारो च त्व-
रे तथा उभयोः संधयोः कृत्वा सुशुद्धं काष्ठं च यं ततः प्रज्वालयैदं शिरो कृत्वा व्याकृतिभिः क्रमात् ब्राह्मणा-
य नो जयेत्तपाते न्योदयाच्च दक्षिणं अनेन विधिना कृत्वा प्रत्यहं ज्वालयेत्ततः यदि कश्चित् क्षुधार्तः
स्यात् नो जने तस्य कल्पयेत् उन्निद्येत्यादि हेमंत शिशिरारव्यस्तु द्वयं यावत्स्य हंशी तार्त्राणि ताप-
नायं इमा मग्निष्टिकां कृत्वा देवतां षष्टि सह षष्टि शता बवष्टि न ब्रह्मलोकमहितत्वा नंतरं सर्वार्थसंपन्नं च
तुर्वेदित्वप्राप्तिका मोहमुत्सृजे अथ दानस्य फलमपि तत्रैव माने चार्कसंकाशे समारूढो महामते षष्टि-
वर्षसि हस्त्राणि षष्टि वर्षशतानि च अर्थितो तं संतुष्टो ब्रह्मलोके महीयते इह लोके वतीत्युर्वेदो-
द्विजो न वेत् नीरुजः सत्यवादी च अग्नि तेजाः प्रभावतः चैते सुरालयसभा वसथेषु न वंयेति षष्टिकां प्रचु-
रकाष्ठवतां प्रदद्युः हेमंत शिशिररुतौ सुरवदां जनानां कार्याग्निदीप्तममलं वपुरा बहंति अथ दीपदानं

रामः

॥७२७॥

संवत्सरे देवागरे द्विजानां वादीपं दत्त्वा चतुष्पते मेधावी ज्ञानसंपन्नश्च क्षुधांश्च सदा न वेत् गरुपुराणो नील-
कंठस्य मोक्षे रागगयां च तिलोदकैः वर्षासु दीपदानेन पित्राणामन्तरा न वेत् नीलकंठस्य मोक्षे रागो नी-
लवृषोत्सर्गो यस्तु ब्राह्मणगेहेषु दीपमालां प्रयच्छति स निर्जित्य तमो धोरं ज्योतिषां लोकमाप्नुयात्
महाभारते दीपप्रदानं वक्षामि फलयोगमनुत्तमं यथा येन यदा चैव मदेया दृशाश्च तो ज्योतिस्तेजः
प्रकाशं वापू र्ध्वं गत्या पिवर्णवे प्रदानं तेजसां तस्मात्तजो वर्धयते नृणां अंधं तमस्तमि श्रेष्ठं दक्षिणायन-
मेव च उत्तरायनमेव तस्मादीपदानं प्रशस्यते अस्माद् ध्वं गतेस्तु तमसश्चैव नैष जं तस्माद् ध्वं गतति-
र्दाता न वेत् नैति विश्वयः विलुधमेतिरे महवर्त्ति सदा देया नृमिपाल महाफला कृत्स्नपक्षे विशेषेण
तत्रापि विशेषतः अमावास्या विनिर्दिष्टा द्वादशा च महाफला अश्यायुज्या मतीतायां कृत्स्नपक्षस्य न वे-
त् अमावास्या तदा पुण्या द्वादशा च विशेषतः देवस्य दक्षिणे पार्श्वे देया तैलतुलानपः पलायकयुतारा-
जवर्त्तितैश्चैव दाययेत् वाससा तु समर्पणसोपवासो जितैर्जियः महावर्त्ति द्वयमिदं स कृत्वा महीप

दानम०

॥१७५॥

ते गिरिष्णुगेषु दातव्यं नदापुलिनेषु च चतुष्पथेषु रथ्या सुब्राह्मणानां च वैश्वसु वृक्षमूलेषु गोष्ठेषु कांता
रगहनेषु च दापदानेन सर्वत्र महत्फलमुपाश्रुते यावत्पश्चिनिमेषाणि दापः प्रज्वलनेन यत्तावत्तेवम
राजेंद्रवर्षाणि दिवि मोदते दापदानेन राजेंद्रचक्षुष्मानि हजायते रूपसौभाग्ययुक्तस्तु धनधान्यसम
वित्तः अप्याजयदानं संवर्तः भूताजयप्रदानेन सर्वाङ्गकामानवाप्नुयात् दाघमायुश्च जन्मते सदा च सुतोभ
वेत्ता रामायणे वहांजलिपुटे दानं यावत्तमपराजितं न हन्याच्छरणं प्राप्तं सतां धर्ममनुस्मरन् महाभारते
लोनादेषाजया द्वापियस्य जेष्ठरणा गते ब्रह्महत्यासमेतस्य पापमाहुर्मनीषिणः अथ मासेषु दानानि वि
बुधमोत्रिरेति वप्रदानात्मा धेतुयाम्यलोकं प्रयच्छति प्रियंगुफालुने दत्त्वा प्रियो न वति नृतले चैत्रे चि
त्राणि वस्त्राणि दत्त्वा सौभाग्यमश्नुते अक्षपानां प्रदानेन वैशारदे स्वर्गमश्नुते छत्रदानं तथा ज्येष्ठे सर्वान्का
मानमश्नुते अषाढे च दनं देयं सकर्षं महाफलं आवरणे वस्त्रदानस्य कीर्तितं सुमहत्फलं प्रौष्ठपदे त
थामासे प्रदानात् फलितस्य च आश्विने दत्तदानेन रूपवानभिजायते कार्तिके दापदानेन सर्वथोज्ज्व

रामः

॥७२६॥

लमाप्नुयात् लवणं मार्गशर्षपु दत्त्वा सौभाग्यमश्नुते पौषे कांचनदानेन परांतुष्टितथैव च पुष्या राशे व
सिते पक्षे दानं लक्ष्मीकरं मतं फलानां च तथा दानं छल्लपक्षे महत्फलं अथ चतुर्दशे चने न विष्णोत्रे
उदके न प्रहपि ह्यशक्नोयः पुमान् न वेत्ता तेनाश्च तरोर्मूलं संयं नि संजितात्मना सर्वपापप्रशमनं सर्व
उखप्रनाशनं सर्वरोगप्रशमनं नित्यं संततिवर्द्धनं अर्धचतुर्दशी न गवात्प्रायता मेजनादनं इ
त्फचार्यममस्कृत्य प्रत्यहं पापनाशनं यः करोति तरोर्मूले सेकमास चतुष्टयं सोपितत्फलमाप्नो
ति रेषासनातनाति इत्यथ चतुर्दशे चने अथ पौषे चारः गारुडपुराणे यांयं परिचरेद्यस्तु शयना
सनत्तो जने सख्येन मयासे न जपति क्रतुयाजिनं दत्त्वा वा सोवि वस्त्राय रोगिरुक्काप्रतिक्रियं वृषा
र्क्षयजलं दत्त्वा मृष्टमन्नं बुभुक्षुवे पयिकाय यथा वित्तं सर्वं तरति इह कृतं अथ सनुमाना पिशा
कमूलफलैर्जले महत्फलं कृत्य वाचापि श्रेयसो भाजनं न वेत्ता तथा अनावेष्टणं न स्य बुपत्रे धन
फलानि च दत्त्वा गतामनि विष्णुः स्वर्गयाति प्रियेण वै विबुधमोत्रिरे उपानमं च छत्रेण श्रुतं

दानम०

॥ १७६ ॥

संयोज्यमानवसंस्थाप्यसुनदेशेतु द्वाणा कृकफलं न वेत्त। तथा मृत्युनवासपिपटनारं विचक्षणः अथ
मेधस्य यज्ञस्य फलं दशगुणं न वेत्त। तथा चौरैर्म्यारद्वाणं कृत्वा शकलोकं महीयते स्कादि। यस्तु नै
मार्गपरिश्रान्तं द्विजाति यामकर्षितं तैलेनाभ्युजयेत्। ज्ञासुखामोदते चिरं। सर्वेषां कपिलाधेनोरथ
वान्येन सर्पिषा। उत्तरायणमासाद्योभ्युजयति धूर्जटि। महापूजा दृतेनैव तस्मिन्नेव दिने शिवे। कृ
त्वामनुष्मलं न तेराज्यं निष्मलं न तेराज्यं निहतकं दकं सर्पिपलसहस्रेण गोविदस्य शिवस्य चामहा
त्मानं न रक्तत्वा ब्रह्म हत्यां तरिष्यति। निंदिपुराणे। पादाभ्यंगं तु पोदद्यापांयापधरिरेदिने। मनुजानरौ
। पादैर्वेदिनिर्निर्त्यवं दितः। न वेत्त पोमहाजागो मंडले दशयोजने संबाह्य। धूपपरिश्रान्तं पादाभ्यंगादि
नानरः। धर्मस्य पुत्रमाप्नोति सर्वकामगुणो ज्वल। दत्वा वारिसु संस्पृश्याद्भ्यां च द्विजातरे उच्छिष्टमार्ज
नाचापि गोदानफलमश्नुते। न विष्णुपुराणे द्वास्तणस्य तु यो नक्त्या पादौ प्रक्षाल्य शक्तिः। दृतेनाभ्यु
ज्य पादौ तु विशुलोकं महीयते। इति पांथोपचारः। अथ गोपश्चर्या। विलुः। गवां कंडूयनं चैव

रामः

॥ ७२५ ॥

सर्वकल्मषनाशनं। गवां ग्रासप्रदानेन स्वर्गलोके महीयते। आदित्यपुराणे। लवणं च यथा शक्त्वा
वां यैवेददानि च। तेषां पुराणकृतां लोकां गवां लोकां व्रजंति ते महाभारते। कृत्वा गवार्थं शरणं शी
तवातदमं महत्। आसप्तं स तारयति कुलं नरतप्तमहरीतः। दौ मासौ पायसे दत्तं तृतीये दत्त
नंडहेतुः। चतुर्थे त्रिस्तनं चैव यथान्यायं यथा बलं। ब्रह्मपुराणे। आदौ विचार्य वयसः परिमाणं बलं
रुचिः। आकस्मिकं तु दातव्यं पुराणार्थं तु गवां क्रिकं। विलुधर्मोत्तरे। गवां कंडूयनं चैव सर्वकल्मषना
शनं। तासां शृंगोदकं नाम जाह्नवीजलसन्निभं। तथा। दत्वा परगवे ग्रासं पुराणसु महदाहुयात्। शि
शिरसकलं कालं ग्रासं परगवे तथा। दत्वा स्वर्गमवाप्नोति संवत्सरशतानि षट्। अयमक्तं नरोदद्या।
नित्यमेव तथा गवां मासाष्टकेन न तेनाकलोकं समायुते। सायं प्रातर्मनुष्याणामशनं स्मृतिनिर्मितं
तत्रैकमशनं दत्वा गवां नित्यमंतं द्रितः। द्वितीयं यः समश्नाति तेन संवत्सरं नरः। गवां लोकमवाप्नोति
यावमन्वतरं द्विजः। शीतत्राणं गवां कृत्वा गृहे पुरुषसप्तमगवां लोकमवाप्नोति यावद्विंशत्युदंश

॥॥ वां प्रयानेयानां यं कृत्वा पुनश्च सत्तमः ॥ वारुणं लोकमाप्नोति की उत्पद्यन्त्यायुतं ॥ तथा ॥ सिंहव्याघ्रजयवत्सं
पंकजसंजले गतां ॥ गामुष्ट्यनरः स्वर्गे कल्प्यन्ने गतुपाश्रते ॥ तासां सम्यग्दर्शनं धन्यं सर्वकल्मषनाशनं
दां नेन च तथा तासां कुलान्यपि समुद्धरेत् ॥ उदकास्तिकादोषेनैव तत्र गृहे न वेदिति गोपरिचर्या ॥ अ
यनानां दानमं त्रा ॥ हेमाद्रौ व्रत रवंडे ॥ धनं करोति दातारमिह लोके परत्र च तस्मात्प्रदीयते धन्यं न
जः शान्तिं प्रयच्छमे ॥ धन्यस्य ॥ अन्नेन जायते विश्वं प्राणिनां प्राण रक्षणं ॥ तं तु ला वैश्वदेवत्या पाकेनान्नं नवंति
ये पावनाः सर्वयज्ञेषु प्रशस्ता होमकर्मणि तस्मात्तं तुलदानेन प्रायतां विश्वदेवता ॥ तं तुलानां ॥ तस्मादन्न
मयाजं ब्रूयै गो धूमसं नवा गंधर्व सौरव्यधन दान्यतः शान्तिं प्रयच्छमे गो धूमानां ॥ धान्यराजाश्च मांगला
द्विज प्रातिकरा यवाः ॥ तस्मा देषां प्रदानेन ममास्त्वन्निमतं फलं ॥ यवानां ॥ मुजवाजी निवैयस्मात्प्रिया
णि परमेष्ठिन ॥ तस्मा देषां प्रदानेन प्रातिः सिध्यतु मे सदा ॥ मुजानां ॥ यस्मान्मधुघृणाले विलुदेह समुद्रुवा
पिष्ट प्रातिकरामाषाश्च तः शान्तिं प्रयच्छमे माषानां ॥ पुराणो व ईनो दारसमे ये हरि नक्षिता चणकाः सर्वप

रामः

॥७३०॥

पद्माश्च तः शान्तिं प्रयच्छमे चणकानां ॥ अन्निवर्णे ज्ञवानामवलकीर्तिं प्रवर्धना ॥ कुलस्था सर्वपापाघ्ना
श्च तः शान्तिं प्रयच्छमे कुलानां ॥ तिलापाप हराः नित्यं विलोदेह समुद्रुवा ॥ तिलदानेन सर्वमेपापनाशये
केशव ॥ तिलाणां ॥ तिलास्वर्णसमायुक्ता उरितः क्षयकारकाः ॥ विलु प्रातिकरानित्यमतः शान्तिं प्रयच्छमे
स्वर्णतिलानां ॥ तिला पुण्याः पवित्राश्च सर्वकामकरा शुभा ॥ शुक्लाश्चैव तथा कृष्णा विलुगाश्च समुद्रुवा
यानिकानि च पापानि ब्रह्महत्या समानि च ॥ तिलपात्रं प्रदानेन तानि नश्यंतु मे सदा ॥ सहिरण्यतिलपात्रस्य
देवदेव जगन्नाथ वांछितार्थफलप्रद ॥ तिलपात्रं प्रदास्यामि सर्वे गे संस्थिते रं ॥ स्वर्णदितिलपात्रस्य ॥ अ
न्नमेव यत्तोल देभारत्नमेव जनार्दन ॥ अन्नं ब्रह्मा खिलत्राणं अन्नमेव जन्म जन्मनि ॥ अन्नस्य चंद्रमंडलमध्य
स्थं चंद्रां बुजसमप्रभं ॥ दधन्नं तस्य दानेन प्रायतां वामनो मम ॥ दधन्नस्य ॥ दधन्नं सोपदेशं च ब्रह्मविक्र
शिवात्मकं ॥ प्रायतां धर्मराजो हितदानान्पमसर्वदा ॥ सोपदेशं दधन्नस्य ॥ पानीयसहितं चैव सदधोदन
पात्रकं ॥ समर्चितं च सफलं सदक्षिणं गृहाण मे ॥ सपानीय दधन्नस्य ॥ सर्वात्मा सर्वलोकेश सर्वव्यापी सना

हानम०

॥१७८॥

तन। नारायणः प्रसन्नस्यात्क शरान्न प्रदानतः॥ क शरान्नस्य॥ पायसं परमान्नं सर्वदानी त्रिमोक्षं सर्वदे
वतयोप्यं च श्रेयः पुष्टिप्रयच्छतु॥ पायसान्नस्य॥ के श वप्रतिदा न इषां नु ब्रह्मा कर्तुं हि दा॥ घृण्यं विधा
रूपकाद्या यच्छतु बलमौरसो न ह्याणा॥ आदित्यतेजसोत्पन्नः॥ सर्वमंगलकारकः॥ मंडकाः सर्वपापघ्ना
अतः शान्तिप्रयच्छमा॥ मंडकानां॥ आदित्यतेजसा नक्तं जातिश्रेष्ठं करं परं॥ दत्तत्वं मम विप्रत्वं प्रतीक्षा
पूषमुत्तमं॥ अक्षपान्नस्य॥ प्रजापत्या यतः प्रोक्ता सक्तवो यज्ञ कर्मणि॥ तस्मात्सक्तं न प्रयच्छामि प्रीयतां मे प्र
जापति सक्तनो॥ अलं अक्षमो मरणं नित्यं नित्यं सौभाग्यवर्द्धनं॥ शीरं मंगलमा सुष्ममतः॥ शान्तिप्रयच्छमे
उग्धस्य॥ कामधेनो समुद्रतं विष्णोः॥ शान्ति करं परं नवनातं प्रदास्यामि बलं पुष्टि च देहि मे॥ नवनातस्य
कामधेनो समुद्रतं देवानामुत्तमं हविः॥ अयुर्धिवर्द्धनं दातुराज्यं पातु सदैव मां॥ आज्यस्य या॥ लक्ष्मीय
च्च मे दौस्थ्यं सर्वगोत्रे व्यवस्थितं॥ तत्सर्वं शमयाज्यत्वं लक्ष्मीं पुष्टि च वर्द्धय॥ आरोग्यार्थाज्यस्य॥ आज्येज
समुद्दिष्टं॥ आज्यं पापहरं स्मृतं॥ आज्यं सुराणामाहारा॥ आज्यं दोषाः प्रतिष्ठिताः॥ पापक्षयार्थाज्यस्य॥ तौलं पु

रामः

७३१

ष्टिकरं नित्यं आयुष्यं पापनाशनं॥ अमंगल्यहरं पुण्यमतः॥ शान्तिप्रयच्छमे॥ तैलस्य॥ अमृतस्य कुलोत्प
न्ना इक्षुधारातिशर्करा॥ सूर्यप्रतिकरानित्यमतः॥ शान्तिप्रयच्छमे॥ शर्करायाः॥ मनो नवधनुर्मध्या
उद्भूता शर्करा इति॥ तस्मादस्य प्रदानेन मम संतुम संनोरथाः॥ रवं उस्म॥ प्रणवः सर्वमंत्राणां नाराणां पार्व
वीयथा॥ तथारसानां प्रवरसदैवे ह्युरसो मतः॥ ममतस्मात्परां शान्तिं दत्त्वा गुडसर्वदा॥ गुडस्य॥ इक्षुदं उमहा पु
रं परसालं सर्वकामदो न ह्यंदास्यामि ते नाशु प्रीयतां त परमेश्वर॥ इक्षुः यस्मात्पिबुणं आ देत्वं पीतं स धर्मतो
द्भवं॥ तस्मात्तव प्रदानेन रक्ष मां॥ इः रवसागरात्॥ मधुन॥ वारि पूर्णघटोपेतं देवत्रयमयं यज्ञा॥ प्रायतं धर्मरा
जस्तु दानेनानेन पुष्पदा॥ उदकं नस्य॥ यमामनति विम्वेशं विम्वना यमुमा सुतं॥ विम्वेशं हि प्रचरंतु न्यं
दास्यामि नृष्टदं॥ गणेशप्रतिमायाः॥ दहामि ननु नवते सवते सर्वोपस्करसंयुतं॥ मनो निलविता माति
करोतु मम नास्करः॥ सूर्यमूर्ते॥ त्वया सुराणाममृतं विहाय हलाहलं संकृतं मे वयस्मात्॥ तथा सुराणे
त्रिपुरं च दग्धमेकेषु गालो क हितार्थमाशा॥ त्वद्रूपदानादहमप्यदोषैर्विमुक्तस्तु गुणान्प्रपद्ये॥ तथा

दानम०

॥१७॥

कुरुत्वं शरणं प्रपद्ये मपि प्रभो देव वरप्रसादं शिवमूर्ते ॥ प्रसाद उ न वो नित्यं कृति वासा महे श्वरा पर्वर्व त्यासहि
तो देवो जगदुत्पतिकारक ॥ उमा महे श्वरयो ॥ शिवशक्त्यात्मकं यस्माज्जगदेतच्च राचरे ॥ तस्मादनेन
सर्वं मे करोतु नगवान् शिव ॥ कैलाशवासी गौरी ॥ शैल नगवान् नगनेत्रनित्र ॥ चराचरात्मको लिंगरूपा
दिशतु वांछितं ॥ लिंगस्य ॥ इदं मारक तं लिंगं रौप्य पात्रं समन्वितं धाम्ने द्वादशनिर्युक्तं एकादश फलान्वितं
संप्रदद्याद्विधानेन यथोक्तं फलमस्तु मे ॥ मरतलिंगस्य ॥ काशी रलिंग पदे तु इदं काशी रजमिति वदेत्
महाकोशनिवासेन चक्रादौ रूपशोभितं ॥ त्र्यम्बक देव प्रदाना तु मम संतु मनो रथा ॥ शालग्रामस्य ॥ महाको
शनिवासत्वं महादेवो महे श्वर ॥ प्रापतां तव दानेन ततः शान्तिप्रयच्छ मे ॥ शिवनाभस्य ॥ शंकु कर्णप्र
संक्षेपं लंब चूदीर्घवासिक ॥ त्र्यम्बकेन चतुर्वक्त्रविस्तीर्ण शतयोजन ॥ व्यतापातनमस्तु मे ॥ मत्स्यस्य
तत्र मे ॥ यद्दानं निरुक्तं किंचिन्नदक्ष्यमिह ॥ स्तु मे व्यतापातस्य ॥ विधुंतु दमस्ते स्तु सिंहा कानंदनायक
नेनानेन नागस्य रत्नमं वै धजाद्रयात् ॥ स्वर्णनागस्य ॥ जन्मांतरसहस्रेषु यत्कृतं उरितं मया ॥ स्वर्णपा

रामः

॥७३२॥

त्रप्रदानेन शान्तिरस्तु सदा मम ॥ स्वर्णपात्रस्य ॥ त्वद्वोजगत्सु पुर्वे धर्मो हेमपंकज ॥ पद्मावासहरेर्नानि
जातमापाहिसर्वदा ॥ स्वर्णपात्रस्य ॥ कांतारवनडर्गेषु चौरव्यालाकुले पयि ॥ सिंहकाश्वनहिमंतु सिंहदा
नप्रभावतः स्वर्णसिंहस्य ॥ हिरण्यगर्भसंभूतं सौवर्णं चांगुलीयकं ॥ धर्मप्रदं प्रयच्छा मिप्रायतां कमलापति
॥ अंगुलीयस्य ॥ कांचनं हस्तवलयं स्तूपकांति सुरवप्रदा विनूषणप्रदास्यमिविभूषयतु मां सदा ॥ वलय
स्य ॥ क्षीरोदमयने पूर्वमुद्धतं कुंडलं ॥ श्रिया सहसमुद्धतं ददं प्राप्यतां मम कुंडलस्य ॥ अगम्यगमनं वै
वपरदारा निमर्शने रौप्यपात्रप्रदानेन तानि नश्यंतु मे सदा ॥ रौप्यपात्रस्य ॥ असुरेषु समुद्रतं रजतं पिबवन्न
ने तस्मादस्य प्रसादेन रुद्रसं प्रापतां मम रजतस्य ॥ परापवादयै शून्यादन्नक्ष्यस्व नक्षराणां तत्प्रजातं च य
स्यापंतामपात्रात्प्रणश्यंतु ॥ ताम्रपात्रस्य ॥ यानि पापानि काम्यानि कामोक्ता निरुक्तानि च ॥ कस्यापात्रप्रदा
नेन तानि नश्यंतु मे सदा ॥ कांस्यपात्रस्य ॥ यानि पापान्यनेकानि मया कर्मकृतानि च लोहपात्रप्रदानेन ता
नि नश्यंतु सर्वदा ॥ लोहपात्रस्य ॥ यथारत्नेषु सर्वेषु सर्वदा वा व्यवस्थिता ॥ तेषां शान्तिप्रयच्छेत्तु रत्नदानेन

दानम०

॥२६०॥

मेसुराः रत्नमंत्रं ॥ ताम्रपण्यसर्वोत्पन्नावर्णाद्याकस्यवर्तिताः ॥ सुक्ताः शुभयुद्धवासंभक्तिमुक्तिप्रदामसुक्तामं
ना ॥ यथा नृमिप्रदानस्य कलां नार्हेति षोडशी ॥ दान्यान्पान्यानि मेवंपाति नृमिदानाद्भवति ह ॥ उवः सर्वभूताश्च
यान्मिवराहेण समुधृताः ॥ अनंतस्य फलदा अतः शान्तिप्रयच्छ मे ॥ सप्तस्य नृमे ॥ सदारो हंति बीजानि काल
सृष्टेर्महीतले तव प्रदानात्सकलाममसंतु मनो रथा ॥ छद्मदेवस्य ॥ इदं गृहं गृह्णाण त्वं सर्वेयस्करसंयुते ॥ तव
विप्रप्रसादेन ममास्त्वनिमतं फलं ॥ गृहस्य ॥ समान्नियं प्रयच्छामि प्रियतां मे जगन्निधिः ॥ अस्मस्य ॥ गवामं
गेषु तिष्ठंति नुवनात्तिचतुर्दश ॥ यस्मात्तस्माच्छिवं मे स्याद्विहिलोके परत्र च गो ॥ यमघारे मद्वाघोरे यासावैतर
णानदा ॥ तां तत्तुं कामो यच्छामि उत्तारयसुखेन मां वैतरणपा ॥ यस्मात्तच्छिवी सर्वा धेनुर्वैकुण्ठसन्निभा ॥
सर्वपापहरा नित्यमतः शान्तिप्रयच्छ मे ॥ छलधनो ॥ मत्पुत्रं तौ प्रवृत्तसुखेकांति विवृद्धये ॥ उन्मसं प्र
ददेनाम्नां सुसुक्रांति संजितां ॥ चंद्रादिलोकपालानां याराजमहिषीभ्यः ॥ मदीषी दानमहात्मात्मा
स्तमे सर्वकामदा ॥ धर्मराजस्य महात्मे यस्याः पुत्रप्रतिष्ठितः ॥ महिषासुरस्य जननीयास्तु मे सर्वका

रामः

॥७३३॥

मदा महिष्या ॥ महिषी वत्ससंयुक्ता सुशीला च ययास्विनी ॥ रक्तवस्त्रेण पुष्पेण दत्वा मृत्युं जयेन्नरः ॥ मत्स्य
हिष्या वायनः ॥ कायजनिं यत्किंचित्समउकृतं ॥ तत्सर्वं विलयेयात्तु त्वदाने समेवितं ॥ मेष्वा ॥ रो मत्स्यं
समजाद्यैः सर्वेयिकरणैः सदा ॥ जगतः संप्रवृत्ते सित्वा मत्प्रार्थये शिवं ॥ मेष्पस्य देवानां यो मुखं हव्य
वाहनः सर्वभूजितः ॥ त्वस्य त्वं वाहनं पूज्यं देवैः संप्रैर्महर्षिभिः ॥ प्रतिमाद्यं पूर्वकर्मविपाकीत्यनुयन्ममं
तत्सर्वं नाशयद्दिप्रजवराग्निविवर्द्धय ॥ मेष्पस्य ॥ त्वं पूर्ववत्सुखा सुखाय विव्रं नवतापरा ॥ त्वस्य सृष्टौ
स्थिता यज्ञास्तस्माच्छांतिकदानवः ॥ अजामंत्र ॥ गौराकन्यामिमां मंत्रयथाशक्तिविनूषितां ॥ गोत्रायुश
र्मणे तु न्यंदत्तां विप्रसमाश्रय ॥ कन्यायाः ॥ इयं दसी मया तु न्यंश्रावस्य प्रतिपादिता ॥ तदा कर्मकरि नो ग्यायेयं
ष्टेन प्रमत्त मे दास्या ॥ यस्प दक्षु न्यंश्राय नं कोत्रास्य च शिवस्य च ॥ शय्याममाप्य शून्यास्तु तस्या जन्मनि ज
न्मनि जन्मनि शय्यायाः ॥ अष्टविधं पदं ॥ आसनौ पादद्वौ छत्रं मुद्रिकां च क मडलु ॥ जानने जोजनाधरो वस्त्रा
ण्यष्टविधं पदा ॥ यददानं ॥ ग नृतमुक्ते ॥ ——— नदानेन मुद्रिका नैजनेन वा ॥ अज्ययज्ञोपवीते

दानम०

॥१८२॥

नपदं संपूर्णं तं ब्रजेत् चतुर्दशो पदानानि उक्तानि तत्रैव --- रोदकं चैवोपानहौ च कर्म उलु॥ छत्रवत्
तथा यष्टि लोहदंतं तथा घमो अग्निष्टकां च दश पंचदश पंचतिलान् तां ब्रूलमेव च॥ चंदनं पुष्पदानं चोप
दानानि चतुर्दशेति देवदेवजगन्नाथ विश्वात्म दत्तया नया॥ प्रभो शिबिकया देवप्रीतो नवजनादन शि
बिकाया॥ रथाय रथनाथाय नमस्ते विकर्मणो॥ विश्वं नृताय नाथाय अरुणाय नमो नमः रथस्य कंटको
छिष्टपाषाणवृश्चिकादिनिवारणो॥ पाडके संप्रदास्यामि विप्रस्यमि विप्रप्राप्त्या प्रगृह्यतां॥ पाडकयो॥ उपानहौ
प्रदास्यामि कंटकादिनिवारणो॥ सर्वस्थानेषु सुखदामतः शान्तिप्रयच्छ मे उपानहो॥ इहा सुत्रात यत्राणो कुरुके
शवमे प्रभो॥ छत्रस्य कर्म उलुजलः पूर्णस्वर्णं नर्मसु लक्षणा॥ अर्पितस्ते महासेन प्रसन्नस्ते न मे नव कर्म उलो
॥ शशंक कर संकाशं हिम डिडीरयां उरो॥ प्रोक्ता रयाश्च शुडरितं चामस रवक्षेत्रे न॥ चामरस्य॥ पत्रिका सर्वजं
है तूनां शैत्याने दकरीशुभा पिष्टाणां वृत्तिदानित्यं मतः शान्तिप्रयच्छ मे यजनस्य॥ दर्शनं त्वमादर्प्य नृणां
मंगलदायकं शौर्यसौभाग्यसत्कांतिनिर्मलदानदो नव॥ दर्पणस्य॥ नगवन्धुसहस्रेण दक्षाधरविना

रामः

॥७३४॥

शन॥ तवायुधप्रदानेन शूलं न स्पृशेत्तु मे सदा शूलस्य सर्वयर्हं क्षतारं स सर्वं शस्त्राणां रक्षसामायुधं हि
भास्करं संक्रांतिः शूलदोषं मोनिवारय दिवाकर संक्रांतिः शूलस्य॥ त्वं देवानां मनुष्याणां रक्षसामायु
धावसि॥ तस्मात्सर्वप्रयत्नेन शान्तिर्नवतु सर्वदा॥ आयुधस्य सोमो रुवानि दारुवानि दारुनि जातवेदसि
यानि चा तस्मादेषां प्रदानेन श्रियं धेहि विभावो॥ काष्ठानां शरणं सर्वलोकानां लजायारक्षणं परं॥ सुवेशधारि
तं यस्माद्वासः शान्तिप्रयच्छ मे वस्त्रस्य रक्तवस्त्रयुगं यस्मादादित्यस्य प्रियं सदा॥ प्रदानादस्य मे सूर्या अतः शान्ति
प्रच्छ मे॥ रक्तवस्त्रयुग्मस्य॥ धर्मराजेन विधृतं कृष्णवस्त्रं सुशोभनं स वेदत्रेश विनाशाय कृष्णवस्त्रं ददाम्यहं
कृष्णवस्त्रस्य॥ उर्णपदमनुध्येयं स्वर्णं वा जंतव प्रभो दत्तं गृहाण देवेश पापं संहर सत्वरं॥ त्रैलोक्ये स मुत्पन्ना
शान्तव्यात नया प्रहा॥ यस्मात्तुषारहारी स्यादतः शान्तिप्रयच्छ मे कर्णाय॥ ब्रह्मसूत्रं महादिव्यं मया प
लेन निर्मितं॥ ह्यसंजन्मास्कमे देव ब्रह्मसूत्रप्रदानतः॥ उपवीतस्य॥ अष्टाविंशति संख्या केः रुद्रा द्वैर्यो जिता म
या अर्पिता तव हस्ते वगृहाण सुरसत्तमा॥ अक्षमालाया॥ सर्वपापश्रयं ज्ञानकरणं ललिताक्षरं पुस्तकं स

दानम०

॥१४२॥

प्रयच्छामि प्रिया न वति नारति ॥ पुस्तकस्य कर्पूरकदला नृतो देवदेव प्रियसदा ॥ नाग्योत्तमो नृपाणां चतुर्द
नात्सुखमश्नुते ॥ कर्पूरस्य ॥ जरा नोऽस्फुटं वां देवा प्रेणानि समुद्रवां ॥ नत्पाहं संप्रदास्यामि मम संतु मनो
रथा ॥ गंधर्वस्य नंदना वासमंदारसरवे हृदयकारिणि ॥ चेदनत्वत्प्रदानान्मे सोऽजानदप्रदो नव चंदन
स्य ॥ आरंभं गुरु कर्पूरकस्तूरी कुंकुमान्वित ॥ विलेपनं प्रयच्छामि सौख्यमस्तु मदा मम चंदनाद्यनुलेप
नस्य नमस्ते न्योपि दत्त न्यसंस्तु म्येतासि सुरासुरैः ॥ विन्यसांगे युक्तस्तूरासुरवदामम कस्तूर्याः कंदर्प
दर्पदंयस्मात्कर्पूरं प्राणतर्पणं ॥ अहं पति नवस्तापस्त्वदानादपसर्पतु ॥ यदचूदर्पसंलंघं कुंकुमादिवि
लेपनं ॥ जलक्रोडासु गोपानां दारवत्याज नार्पितं ॥ गोपाचेदनमिदं कस्तूरीकं लम्बापहं तस्मादस्य प्रद
नेन विष्णुर्दिशतु वांछितं गोपाचेदस्य ॥ मणिकोचनपुष्पाणि मणिमुक्तामयानि च ॥ तुलसीपत्रदानस्य क
लां नार्हति षोडशी ॥ तुलसीपत्रदानाद्वा ब्रह्मणः ॥ कायसंभवं ॥ पापं प्रशमनाया तु सर्वसंतु मनोरथा ॥ तुल
स्या ॥ दद्यादयं तिमनोयस्मात्तस्मात्सुमनसः स्मृता ॥ दत्ताददतु मे नित्यमत्पाद्वा दमतां प्रियं ॥ पुष्पस्य ॥ इदं फ

रामः

॥७३५॥

लं मया विप्र नृतं पुरतस्तव ॥ तेन मे स फलावाप्ति न वेत्तु न्मनिजन्मति ॥ फलस्य ॥ ब्रह्महत्यादिपापघ्ने ब्रह्म
णानि मिति पुरा ॥ कुष्मांडं ब्रह्म बीजाद्यमतः शांतिप्रयच्छ मे ॥ कुष्मांडस्य ॥ तां ब्रह्मं श्रीकरं नंदं ब्रह्मा विष्णु
शिवात्मका ॥ अस्मिन् प्रदानाद्ब्रह्माया शिवं ददतु सुखं लंतां ब्रह्मस्य कूरितं फगे न नागवह्नीदला न्वितं ॥ क
लेने कर्षपत्रेण कर्पूरपिटकेन च ॥ सफगरवंडिनं दिव्यं गंधर्वां प्रसंगं प्रियं ॥ करकत्वं निराकांतं त्वस्य
साहाय्यं कुरुष्व मे ॥ तां ब्रह्मकरं उभय ॥ लक्ष्मी प्रिया च लक्ष्मी च लक्ष्मी च वसन प्रिया सौभाग्यं कुरुष्व मे ॥
हरिश्चांदास्तु मे ॥ हरिश्चाया ॥ जरा नो जायते यस्मिन् तं उतं शुभं कर्म सु ॥ तस्माद्भारकदानेन प्रायतां गिरिजा
मम जीरकस्य ॥ कंचुकी ववयु मे श्व तथा कर्णवितं स कै ॥ कंवसूत्रैश्च नूषामि ॥ प्रायतां निमित्तं दिना ॥ सौभा
ग्यं दय संयुक्तं श्रुष्य ॥ रामपत्नी महाभागो फरणभूति निरामये ॥ गृहाणे मानि श्रुपाणि मानि श्रुपाणि म
या दत्तानि जानका ॥ श्रुष्य नवग्रह दक्षिणादानं त्रा ॥ माश्रये ॥ कपिले सर्वभूतानां पूजनीया सिरोहिणि
सर्वतीर्थमयी यस्मादतः शांतिप्रयच्छ मे शति ॥ इति श्री जगद्गुरु नंदनारायणैस्वरिसुनुपेडित शिरोरत्न

दानम

१६३

मामोसकशंकरनद्यात्मजनहनीलकं वहुतेनास्कारेदानमद्वयः सं प्रसिद्धम् ॥ श्रीसोवाहित्यो जयति ॥
लेखकपावकयोः शुभं नवतु कल्याणमस्तु श्रीराम ॥ ४ ॥ श्री ॥ ४ ॥

रामः

॥ ७३६ ॥